

50

sosyal

NİSAN 1965

13

AYLIK SİYASİ FİKİR DERGİSİ

adalet

ANAYASAMIZ,
AKHISAR'DA TAŞLANDI
ZONGULDAK'DA KURŞUNLANDI

sosyal adalet

aylık siyasi fikir dergisi

Aslan Başer KAFAOĞLU
Kömür ve İşçisi

Mehmet OĞUZ
Savaş Tehlikesi

Abidin DİNO
Sakim

Charles BETTELHEİM
Azgelişmişliğe Karşı Savaşmanın Gerekliliği
Çeviren : Kenan SOMER

Ali Rıza GÜNEY
Karşı İhtilâl Kendini Deniyor

Hasan HÜSEYİN
Tutanak

Mehmet SELİK
Yabancı Sermaye, Sömürme ve Köleleştirme Aracı

Rasih Nuri İLERİ
Zonguldak'ta Akan Kan

Yahya KANBOLAT
Tütün Faciası

Halil AYTEKİN
Kaçanağı: Ağalar Ülkesi Diyarbakır

M. GABBAY
Uzay Yarışı ve Ekonomik Sistemler

Walt WHITMAN
Şair
Türkçe Söyleyen: Mehmet DOĞAN

Celile CEM
Tertip

Ahmet TOP
Toplu İş Sözleşmesi ve Grev

Kapak Deseni
Abidin DİNO

olaylara bakış

● zonguldak olayları ● akhisar olayları ● Türk-iş nelere karşıdır ● amasya'da grizu ● fezanın fethi ● petrol sorunu ● emperyalizm arap ülkelerine karşı yeni bir saldırı hazırlıyor ● uzak doğuda savaş var ● toplatılan kitaplar ve özgürlüğümüz ● gene 141-142 ● kalkınma hızı: Tinbergen adında biri

TÜSTAV

zonguldak olayları

Kopuk Film

Geçen ayın en önemli iç politika olayı şüphesiz Zonguldak yakınındaki kömür ocaklarında çıkan işçi-işveren anlaşmazlığının gelişme şeklidir. Olay işletme kârından dağıtılacak 6 milyon liralık liyakat zammının sadece kıdemli işçilere değil her işçiye eşit olarak dağıtılması talebinden çıkmıştır. Bu talepleri kabul edilmeyen işçiler topluca işi bırakmış-

lardır. Resmî makamlar ve basın tarafından bu güne kadar yapılan açıklamalarda film burada kopmakta, tekrar başlayınca ortada iki maden işçisinin ölümleri görünmektedir. Çizmesi ayagından çıkmış bir ölü başında sessiz duran arkadaşları, insana sadece keder değil hürmette telkin eden görünüşler. Ne olmuş da ateş edilmiştir? Ateş emrini kim vermiştir? Bugüne kadar bunları anlamak imkân olmamıştır. Film halâ kopuktur.

Türk-İş'i protesto ettiler. Namuslu kalemler, İhan Seçuk ve Çetin Altan başta olmak üzere, utanmadan sağa sola çamur atanlara kamu oyuna teşhir ettiler.

Anayasamızın teminatı olan kuvvetler ayakta ve dipdiri idiler. Bütün gerici çabalara rağmen ışıklı günler yakındı.

Akhisar olayları

Geçen ayın en önemli iç olayları, hiç şüphesiz ki, Akhisar ve Zonguldak'ta Anayasamıza karşı yöneltilmiş olan saldırılardır. Zonguldak olayları, silâh atıldığı ve iki insanın ölümü ile dehşet kazandığı için olacak, basınımızda büyük yankı bulmuş ve mesele kamu oyuna etrafiyle duyurulabilmiştir. Buna karşılık Akhisar olayları, aynı mahiyet ve vehamette olduğu halde, basından aynı alâkayı görmemiş ve dolayısıyla de kamu oyuna gerekli ölçüde duyurulamamıştır.

Bu sayımıza ilâve olarak dağıttığımız broşürde Akhisar olaylarının iç yüzünü ve oluş seyrini bütün ayrıntılarıyla okuyacaksınız. Burada sadece mesele nin kısa bir özetini vermekle yetineceğiz.

5 Mart 1965 günü Türkiye İşçi Partisi'nin Akhisar teşkilâtı tarafından bir miting tertiplenmiş ve mitinge Parti Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar da davet edilmiştir. Mitingin maksadı bütün ekicilerine bir avuç tüccar ve yabancı şirket tarafından nasıl sömürüldüklerini anlatmak ve hükümetin bütün politikasını protesto etmektir.

İşte Akhisar olayları, bütün kanunî formalitelere riayet edilerek yapılan bu mitingin, evvelce hazırlanmış bir tertiple baltalanmak ve İşçi Partisi mensuplarının da fiilî tecavüzlerle susturulmak ve yıldırılmak istenmesinden doğmuştur. Müttecavizlerin cana kastetmeyi de plânlanmış oldukları, fakat bunu bizzat değil halka linç ettirmek suretiyle tatbik etmek istedikleri olayların cereyan tarzından açıkça ortaya çıkmaktadır.

Akhisar tecavüzü hedefine varamamıştır. Miting sonuca kadar yapılmış ve halk müttecavizlerin teşvikine kapılmamıştır. Partifililerin yıldırılması teşebbüsü ise, onların iman ve cesaretlerinin büsbütün ortaya çıkmasını sağlayacak, tam tersine bir sonuç vermiştir.

Ancak Akhisar ve Zonguldak olayları arasındaki şu tezat gözden kaçmamaktadır: Zonguldak'ta Anayasadaki haklarını gene Anayasa düzeni içinde isteyen insanlara karşı asker gönderilmiş, üzerlerine ateş edilmiş; Akhisar'da ise bir avuç zorbanın Anayasa ve her türlü hukuk düzenini hiçe sayarak yaptığı saldırıların karşısına hiç bir hükümet kuvveti çıkarılmamıştır.

(Okuyucularımızdan ilâvemizi okumalarını ve çevrelerine de okutmalarını önemle rica ederiz).

türk - iş nelere karşıdır ?

Türk-İş, aylık olarak yayınladığı dergisinin 24 numaralı sonuncu sayısında, nelere karşı olduğunu resimlerle süsleyerek ilân etmiş. Bunlar emperyalizm, komünizm, otomasyon ve ırk ayrımı'dır. Evet bu kadar. Gözleriniz boşboşuna kapitalizm'i de aramasın. Öyle anlaşıyor ki Türk-İş kapitalizme karşı değildir. Gülmeli mi ağlamalı mı bilemiyoruz.

Kaldı ki, Türk-İş'in emperyalizme karşı oluşu da, bize biraz komiklik gibi geldi. Çünkü herkes biliyor ki, Türk-İş Amerikan Hükümeti'nden paraca yardım görmektedir. Hem yabancı bir devletten muntazaman para yardımı al, hem de emperyalizme karşı ol anlaktır iş değildir.

Nihayet, bir işçi teşekkülünün otomasyona, yani teknik terakkiye, yani emeğin zahmetinin azaltılmasına karşı olmasını da anlamak güçtür. Öyle anlaşılıyor ki, Türk-İş'in otomasyona karşı oluşunun gerekçesi, bunun işsizliğe sebep olmasıdır. Halbuki, yalnız otomasyon değil, fakat her türlü teknik terakki ve makineleşme işsizliğe sebep olur. Tarihi gelişme de zaten böyle olmuştur. O halde Türk-İş her türlü teknik terakkiye ve makineleşmeye de karşı olmak durumundadır. Kalkınma, modernleşme, makineleşme çabamızdaki memleketimiz için ne olumlu bir tutum! Emperyalizme böyle mi karşı olunur!

Gerçek şudur ki, teknik ilerleme, makineleşme ve onun en ileri şekli olan otomasyon ancak kapitalist bir iktisat düzeninde işsizliğe sebep olur. Ve kapitalizme karşı olmamak gafletini gösteren bir işçi teşekkülü, elbetteki makineleşmeye ve otomasyona karşı olmak güllüncülüğüne ve geriliğine düşer. Oysa, toplumcu bir iktisat düzeninde makineleşme ve otomasyon insan mutluluğunun ve kalkınmanın en güçlü aracıdır.

Memleketimizin en büyük işçi teşekkülü her şeyden evvel temel dâvasını iyi görmeli, doğru teşhis etmelidir. Yoksa böyle çelişmelere düşer ve istemeden emperyalizme de hizmet eder.

Türk-İş'in otomasyona karşı olmasının gerekçesi, otomasyonun işsizliğe sebep olmasıdır. Halbuki otomasyon işsizliğe ancak kapitalist bir düzende sebep olur. Ve yalnız otomasyon değil her türlü teknik ilerleme ve makineleşme aynı sonucu verir.

amasya'da grizu

Kozlu olaylarının doğurduğu tedirginlik geçmeden, bir grizu patlaması dikkatleri yeniden maden işçilerinin hayat ve çalışma şartlarına çekti. Amasya'nın Merzifon ilçesine bağlı «Yeni Çeltik»teki linyit işletmesinde patlayan grizu 69 Türk işçisini gömdü. Bu, bugüne kadar karşılaşılan grizu patlamalarının

en feci oldu. Olayda teknik gerilik, ya da idari hata bulunup bulunmadığını henüz bilmiyoruz. Fâciada hiçbir kusur ve hatânın payı bulunmayabilir de. Yalnız, Zonguldak-Kozlu olaylarını tamamlayan bu fâciâ şu noktaya parmak basınmasını sağlamalıdır: Kömür işçileri devamlı tehlike karşısında ve çok ağır şartlar içinde üretim yapmakta, her an hayatlarını kaybetmek ihtimalleri içinde çalışmaktadırlar. Buna karşı aldıkları ücretler çok az ve çalışma şart

Feza uçuşlarında, feza gemilerinin yakıt ikmalinde, arıza giderilmesinde ve uzay incelemelerinde çok büyük yardımları olacağı söylenen bu başarı, Ay'a gidişi de hayli kolaştırırsa gerektir.

Bu, sadece Sovyet bilim ve tekniğinin değil, bir bakıma, belki de daha çok, bütün insanlığın zaferidir. İnsan, tabiata karşı mücadelesinde önemli bir zafer kazanmış, kendi hayatının sınırlarını biraz daha öteye götürmüştür. Temennimiz, bu gibi büyük adımların bütün insanlığın hayrına kullanılmasını sağlayacak bir genel barış ortamının bir an önce kurulmasıdır.

petrol sorunu

Türkiye'de petrol sorunu son zamanlarda açık oturular, yürüyüşler ve türlü tartışmaların sebep veya konusu olmuştur. Petrol ve genel olarak enerji politikası ele alınırken en önemli ekonomik ilke ve uygulamaların temel tartışma konuları olarak açığa çıkmasından daha tabii bir şey olamaz. Ancak bu konuların, bugüne kadar alışılmadık bir açıklık ve derinlikte ele alınmasına rağmen bazı ana noktaların gözden kaçtığı da unutulmamalıdır. Bu noktalardan ilki, Türkiye'nin bugün için petrolünün % 75 ni dışardan getirdiği yani petrol tüketimindeki artışın döviz harcamalarını artırdığıdır. Bu durumun yakın gelecekte de değişeceği umulmaz. O halde ulusal çıkarlarımıza uygun bir petrol politikası her şeyden önce «petrol israfını» önleme şeklinde olmalıdır. Gerçekten 1963 ve 1964 teki petrol tüketimi Beş Yıllık Plân'da azami tahminleri % 10 oranında aşmaktadır. 1964 yılında bu ürünler için verilen döviz 65 milyon dolardan fazladır. Döviz kaynakları kıt bir ekonomide bu şekilde bir israfa asla cevaz verilmez, buna kimsenin hakkı yoktur. Ama aslında bu konunun bir ithalat sınırlamasından çok derin nedenleri olduğu, bağlı bir ekonomi politikasından gelen kayıtlar içinde düşünülme gerektiği de muhakkaktır. Türk ekonomisini daha fazla petrol kullanmaya iten zorlamalar, sadece bu konuda döviz kaybına sebep olmakla kalmamakta, ulaştırma ve millî enerji politikasını ve sanayileşmemizi de çıkmaza sürüklemekte olan diğer etkenleri şiddetlendirmektedir.

«Petrol israfı» nı otomobil ithalinden sanayide fuel-oil, evlerde gaz tüketimine varıncaya kadar türlü düzenleyici tedbirlerle önlerken diğer taraftan, millî enerji üretimimiz olan petrol ve kömür üretimini artırma yolundaki çabalara hız verilmelidir. Kömür üretimimizin çok yavaş arttığı, yeni kömür rezervlerinin bulunması ve aranmasında yavaş davranıldığı muhakkaktır. Bunun yanında yurtda petrol bulmaları hiç bir döviz tasarrufu sonucu veremeyecek aksine verimli petrol alanlarını millî şirkete kapamaktan başka bir işe yararıyacak yabancı Petrol Şirketlerinin durumu derhal ele alınmalıdır. Şu-

ları çok zorludur. Aynı istihsal kolundaki teknik elemanlara, mühendislere ve idare memurlarına göre durumları, kıyaslamaya imkân vermeyecek kadar fecidir. Kömür işletmelerinin Devlet'e ait olması durumu değiştirmiyor. Çünkü yürürlükteki Devletçilik, halk yararına ve halktan yana, emekten yana bir tutum içinde değildir.

fezanın fethi

18 Mart'ta Sovyetler boşluğa «Voskhod: 2» uzay gemisini fırlattılar. Mahrekine oturan bu geminin içinde Albay P.I. Beliaef ile Yarbay A. Leonof vardı. Bunlardan Yarbay Leonof bir ara gemiden boşluğa çıktıkça, uzay gemisinin sathını inceledi, uzayda gözlemler yaptı, film çekti. Böylece boşlukta yirmi dakika kaldı. Bu süre içinde gemiye bir halatla bağlı kalan Yarbay, yeryüzünden televizyonla takip edilebildi.

nu ifade edelim ki, bütün dünya kamu oyunda ve haklı olarak, yarı sömürge durumunda olduğu be-
lirtilen İran ve Güney Amerika da bile artık yabancı
şirketlere Türkiye'nin verdiği şartlarla petrol arama
ve işletme imtiyazı verilmiyor. Örneğin İran, çıkarı-
lan petrol kârlarının % 75-85 ini millî ekonomiye
nakletmekte ayrıca yabancı şirketin yönetiminde
millî devlet şirketini söz sahibi kılmaktadır. Aslında
Atatürk devrindeki gibi petrol ve maden işlerinin
devlet tekelinde olması bu konuda en isabetli politi-
ka olmakla beraber, hâkim sınıflardan bunu yapmı-
yacaklarına göre en azından İran Şahi kadar millî
menfaatleri düşünmelerini istemek her Türkün hak-
kıdır.

emperyalizm arap ülkelerine karşı yeni bir saldırı hazırlıyor

Federal Almanya ile genellikle Arap ülkeleri;
özellikle Birleşik Arap Cumhuriyeti ile İsrail arasın-
da meydana gelen yüzeydeki siyasi olaylar bir sat-
ranç maçı intizamı ile şöyle bir gelişme gösterdi:

Federal Almanya, İsrail'e İkinci Dünya Savaşın-
da yahudilerin uğradığı zarara karşılık ödediği «taz-
minat» dışında 1962 yılından bu yana askeri yardıma
da başlamıştı. Bu askeri yardımın kesilmesi için Arap
ülkelerinin Federal Almanya'ya yaptıkları başvurular
olumlu bir sonuç vermemişti. Bu durum karşısın-
da Birleşik Arap Cumhuriyeti, Bonn'a karşı daha
etken siyasi davranışlara başvurdu ve Başkan Nasır,
Demokratik Almanya Cumhuriyeti ile, ötedenberi
devam eden ve daha çok ekonomik düzeyde kalan
münasebetlerine siyasi bir katkıda bulunarak; Dev-
let Başkanı Ulbricht'i Kahire'ye davet etti. Bonn hâ-
kûmeti, titizlikle yürüttüğü ve hattâ bir «doktrin»e
bağlı olarak yasakladığı, bu davranış karşısında hare-
kete geçti. Bonn önce tehdit yolunu seçti. Ve Ulbricht
Kahire'ye ayak bastığı takdirde B.A. Cumhuriyetine
yaptığı yardımı keseceğini bildirdi. Bu şantaj Kahi-
re'de çok sert bir tepki ile karşılandı. Nasır'ın sert
tutumu karşısında Erhard, pazarlığı denedi; Federal
Almanya İsrail'e silâh yardımını kesecek, karşılığın-
da Nasır, Ulbricht'e yaptığı daveti iptal edecekti.
B.A.C. Başkanı, bu teklifi bir milletin hükûmranlık
haklarına karşı saygısızlık olarak değerlendirip red-
detti. Bonn, pazarlığında bir adım daha geri basa-
rak; Ulbricht'in bir misafir gibi ziyaretine ses çıkar-
mayacağını, fakat bir devlet başkanı olarak karşıla-
mırsa, siyasi ilişkilerin devamını ciddi olarak ele ala-
cağını bildirdi. Karşılıklı resmi ve yarı-resmî davra-
nışlar bu düzeyde devam ederken Ulbricht yola çık-
tı. Doğu Almanya Devlet Başkanı Yugoslavya'ya ka-
dar kara ve oradan Mısır'a kadar da deniz yolunu
seçmişti. Nasır ile Erhard arasındaki siyasi satranç

oyununu yakından izleyenlerin — bu yolculuk sıra-
sında — cevabını aradıkları en önemli soru: «Ulbricht
Mısır'da nasıl karşılanacak?» sorusuydu? Ve Ulbricht,
Mısır'da Devlet Başkanlarına yapılan parlak tören-
lerle karşılandı. Bonn'un üzerinde titizlikle durdu-
ğu «Yasak»ı Kahire çiğnemisti. Sıra Federal Alman-
ya'ya gelmişti. Ve Arap dünyasının koyduğu «Yasak»ı
çiğnemek, yani İsrail ile diplomatik ilişkiler kurmak,
için harekete geçti. İsrail ise, düne kadar altı milyon
yahudinin öldürülmesi ile suçladığı Almanlar'la si-
yasi ilişkiler kurmayı kabul etmekte gecikmedi. Ger-
çi bu arada gerek İsrail ve gerekse uluslararası bazı
yahudi kurumlarında zayıf itiraz sesleri yükseldi.
Fakat, satranç maçının meraklı iki seyircisi olan
Amerika ve İngiltere'den yükselen tasvip sesleri ara-
sında eriyip gitti. Beraber hazırlandığı artık tama-
men gün ışığına çıkmış olan «taktik» in birinci dev-
resi tamamlanmıştı. Oyun sırası Araplara gelmişti.
Kahire'de toplanan 13 Arap ülkesinin dışişleri bakan-
ları büyük bir çoğunlukla «Federal Almanya ile siya-
sî ilişkileri kesmek» kararı verdi. Bu karar Irak ve
Yemen'de Batı Almanya Elçilik binalarının yıkılması
şeklinde oldukça sert uygulandı. Fakat Arap Birliği-
nin emperyalizmle savaşında ötedenberi en gevşek
olarak bilinen üç üyesi; Fas, Tunus ve Libya — genel
tedbirlere katıldıkları halde — bu karara katılma-
dılar.

Evet bir satranç maçı gibi başlayıp devam eden
yüzeydeki siyasi davranış ve karşı davranışlar — şim-
dilik — bu noktaya gelip dayandı. Bu oyun, emper-
yalizmin Orta-Doğu'daki ve Kuzey Afrika'daki Arap
ülkelerine karşı yeniliyeceği büyük bir saldırının ha-
zırlıklarından başka bir şey değil. Bu hazırlığın asıl
nedenleri ve asıl hedefleri; Orta-Doğu ve Afrika'nın
birliğine büyük katkıda bulunan Arap ülkelerini böl-
mek; Arap dünyası ve Afrika birliği için atılmış cidi-
di ve kendileri için çok tehlikeli adımları durdur-
mak. Orta-Doğu'daki petrolün kendi çıkarlarına ak-
masını, Afrika'daki bütün zenginliklerin kendi çıkar-
larına işlemesini daha bir süre devam ettirmek. Ye-
ni sömürgecilğin en amansız düşmanı olan gerçek
millî kurtuluş hareketlerini durdurmak ve gittikçe
güçlenen sosyalist gelişmeyi baltalamak. Ülkelerini
hâlâ emperyalizmin hizmetine açık tutan bazı Afrikalı
yöneticileri güçlendirmek ve bu ülkelere yerleşmek-
te olan İsrail aracılığına yeni bir güç kazandırmak.

«Emperyalizm bu amacını gerçekleştirebilir mi?
sorusuna kesin bir cevap vermek için; öncelikle emper-
yalizma ve petrol üreticisi Arap ülkelerinin ilişki-
leri; Filistin konusu ile İsrail'in Araplara karşı dav-
ranışlarını ve bu arada İsrail'in emperyalist ülkeler
tarafından nasıl büyük bir güçle desteklendiği; Arap
ülkelerinde yeni sömürgecilik plânlarını yürütmek
için ustaca davranan Federal Almanya'nın gücü; Yir-
minci yılına giren Araplararası Birliğin ne ölçüde
gerçekleşebildiği; sosyalist ülkelerin, kapitalist ül-

kelerin kestikleri yardımı ne ölçüde kapayacakları; ayrıntılarıyla değerlendirilmelidir. Kısa bir yorumda bu görevi yerine getirmenin imkânsızlığı ortada. Bu yorum sadece Orta-Doğu ve bütünüyle Arap ülkelerine yöneltilmiş emperyalist saldırıya dikkati çekmektedir.

uzak doğuda savaş var

İngiliz İşçi Sendikaları Birliği (T.U.C.) İngilterenin silâhlanma giderlerinde, özellikle deniz aşırı askeri masraflarında önemli indirimler yapılmasını istemektedir. Bu yolda hükümet nezdinde doğrudan doğruya girişimlerde buldukları da anlaşılıyor. Geçen yıl 1 milyar 998 milyon İngiliz lirası olan askeri giderlerin bu yıl 2 milyar 140 milyonu (53.5 milyar Türk lirası) bulacağı anlaşılıyor. Garip olan, muhafazakâr hükümetin tasarladığı bu rakamı yeni işçi hükümetinin aynen kabul etmeğe hazırlanmakta olmasıdır. Bu, İngiltere tarihinde rastlanan en büyük silâhlanma masrafı rakamıdır; ve İngilterenin içinde bulunduğu ekonomik ve mali krizi arttıracak niteliktedir. Buna rağmen bu büyük yükün altına niçin giriliyor? İngiltere büyük bir düşmanın istilasına uğramak tehlikesi karşısında mıdır? Bir Rus saldırıganlığı tehdidi mi var? Yoksa atom bombası ile mücehhez Çinlilerden gelebilecek bir tehlike ihtimali mi?

Gerçekler âleminde bugün için böyle şeyler görünmüyor. Milletler arası şartlar ve İngilterenin kendi durumu İngilterenin barış içinde yaşaması için gerekli bütün unsurları bol bol sağlıyor. Batıda hiçbir tehlike yok onlar için. Uzak Doğuda da, Güney-Doğu Asyayı istilâ etmeğe kalkışan Çin değil, Amerika ve İngilteredir. Ve işçi hükümetinin bu gibi hallerde elinin altında bulundurduğu formül şudur: «İngiltere, Süveyşin doğusunda kuvvetli olmalıdır.» Bu formül, kuvvetli itirazlarla karşılaşılıyor. «İngilterenin, kendi kıyılarından binlerce mil ötede, başka insanların ülkelerinde «kuvvetli» olmağa ne hakkı var? Böyle savunma gereği olur mu?» diyorlar. «İngilterenin gerçek ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını görmezden gelip, böyle, tartışma dışı kalmaya mahkûm, sert ve katı mütearifeler icat etmenin âlemi var mı?» deniyor. Hattâ daha ileri gidip «Sovyetler Birliği kalksa da, Rusya, Manş denizinin batısında kuvvetli olmağa mecburdur.» dese veya Çinliler, «Çin, Danimarkanın ötesinde kuvvetli olmalıdır?» deseler durum bundan farklı mı olur? Bu istekler gülünç ve haksız olmaz mı?» diye soranlar da var.

«Süveyşin doğusu» deyimi düpedüz, emperyalizmin kibarcasıdır. «İngiltere Süveyşin doğusunda kuvvetli olmalıdır.» diyenlerin burunlarında emperyalizm ve sömürgecilik tütüyor. Fakat İngiliz barışçı çevrelerinin ve işçi çoğunluğunun direnci karşısında bu isteklerini böyle yumuşak, aldatıcı bir coğrafya terimi altında gizlemek zorunda kalıyorlar.

Bir dizi kilit ülkede emperyalist hâkimiyetlerinin, sömürücüülüğün sürdürülmesi ve üslerin elde tutulması için gerekenleri «Süveyşin doğusu» deyimi altında siperlenerek yapıyorlar.

«Süveyşin doğusu», aslında, Uzak-Doğu Asya ve Orta-Doğu demektir. İngiliz sömürücüülüğünün ve emperyalist hâkimiyetinin devamı için gerekli kilit noktalar, demektir; Kıbrıs, Aden, Singapur, ve Malezya, demektir; petrol, kauçuk ve kalay, demektir; kıracası, en büyük İngiliz mallı tekellerinin temeli, demektir. İngiliz emperyalizminin bugünkü politikasının manivelâları da henüz bu tekellerin elinde bulunduğundan, sömürge-yarı sömürge halklarının yaşama hakkı bahasına, emperyalizmin sürdürülmesi demektir. Bunun sürdürülmesi ancak askeri masrafların artırılması ile mümkün olabilmektedir. Bu, ve bunun sonucu olan ekonomik ve mali zorluklar İngiliz emekçi halkının sırtından ödeniyor.

Uzak-Doğu niçin savaş var? İngiltere'nin Malezya'da yaptıklarını Amerika Vietnam'da niçin tekrarlıyor?

İngiltere «Malezya Hükümeti ile antlaşmamız var.» diyecektir. Ama herkes biliyor ki «Malezya» Devleti İngiliz imparatorluk siyasetinin bir icadıdır ve ancak İngiliz silâhları ve askeri işgali sayesinde ayakta durabilmektedir. «İngiltere bu kararlılığı ve azmi göstermiş olmasaydı, Malezya Devleti dünyaya gelmezdi.» (Economist, 9.Ocak.1965)

Ya Amerikanın Vietnam'da işi ne? «Vietnam halkı, serbest bırakılırsa Komünizmi seçer.» deniyor. Seçer mi, seçmez mi başka mesele. Fakat bu mazerette bir itiraf gizli. Demek ki Vietnam'daki askeri işgal ve bombardmanlar, hattâ zehirli gaz kullanılmaya başlanmış olması, Vietnam halkını bir dış düşmana karşı korumak için değil, Vietnam halkının kendi istediği gibi seçim yapıp dilediğini iktidara getirmesini önlemek amacıyla.

Amerikalı bu arada bir de şöyle bir mantık kullanmaya başladılar. «Vietnam komünistlerin eline düşerse bunu Laos sonra Kamboç, daha sonra Tayland, Burma, Hindistan takip edecektir.» Netekim Amerikan Savunma Bakanı McNamara, 12.Mart.1965 günü Temsilciler Meclisi dış işleri komisyonunda yaptığı bir konuşmada:

«Güney Vietnam'ın VIETKONG'un (Kuzey Vietnamın değil) eline düşmesine göz yummak Laos'un, Tayland'ın, sonra da bütün Güney Doğu Asyanın yolunu Komünist Çin ve Kuzey Vietnamın yıkıcı faaliyetlerine açmak demek olur, demiş, bulunmaktadır. (Cumhuriyet, 13.3.1965)

Bu mantığı Vietnamda bulunuşlarını ve bütün o işkenceleri, napalm bombalarını bombardmanları ve zehirli gazları izah etmek için ileri sürüyorlar. Vaktile Hitler ve ortakları tarafından, her yeni sal-

dırı için ortaya atılan meşhur jeopolitik hikâyelerinden hiçbir farkı yoktur, bu gerçeklerin.

İngiltere, ABD ile suç ortaklığından kendini çekebilse, Amerika, Vietnamdaki saldırının hesabını dünya kamu oyuna yalnız başına vermek durumunda kalır ve yumuşardı. Fakat İngilteredeki, İşçi Hükümetine yazık ki bunu yapamıyor Amerikanın Vietnamdaki tutumunu desteklemek, uygun bulmak yolunu tutuyor.

Muhafazakâr iktidarın imzaladığı Cenevre Antlaşmasının hükümlerinin ABD tarafından ihlâlini alkışlamak zorunda kalıyor. Çünkü buna mukabil, kendisinin Malezyadaki tutumunda Amerikanın desteğini sağlıyor.

Tipki Vietnamda olduğu gibi Malezyada da halk kurtuluş hareketi, Japon istilâcılara karşı canla başla savaşmıştı. Tipki Vietnamın eski sömürgecileri Fransızlar gibi, Malezyadaki sömürgeci İngilizler de bırakıp kaçmışlardı. Ve halk Japon istilâcıları kovduktan sonra, gene tipki Vietnam'da olduğu gibi, İngiliz silâhlı kuvvetleri geri dönüp eski sömürge düzenini yeniden kurmaya girişmişlerdi; halk komitelerini dağıtıp önderlerini tevkif ettiler; içinde bir tek seçilmiş üye olmayan «teşrii meclis»i kurdular, sendikaları ve bütün demokratik teşekkülleri kapatılar ve Malezya halkına karşı zalim bir sömürge savaşı açtılar. Ama bu savaşı kazanamayacaklarını da kısa zamanda anladılar. O zaman her sömürge olduğu gibi, gerici bir derebey bulup onunla iş birliği yaptılar: Tunku Abdul Rahman'ın idaresi altında bir kukla hükümet kurdular. (Tipki Vietnamdaki Bao Dai-Diem(Hhan serisi gibi). Ve İngiliz askeri idaresi altında bağımsız (!) Malezya Devletinin kuruluşunu ilân ettiler. Bu da yetmeyince Sarawak ve Kuzey Borneo'yu da katarak, 1963 te Malezya Federasyonunun meydana getirdiler. İşte burada yaptığı, yapmakta olduğu ve yapmağa devam edeceği haksız sömürge savaşında Amerikanın maddi ve manevî desteklemesine karşı İngiltere, belki daha da haksız, Vietnam olaylarında Amerikayı desteklemektedir. Buraları, Orta-Doğu ile birlikte, İngiliz tekellerinin başlıca yatırımlarının bulunduğu bölgedir.

Malezyada büyük İngiliz tekellerinin 400 milyon sterlin (10 milyar Türk Lirası) tutarında yatırımları var. Bunların yıllık kârları, bazılarında yüzde üç-yüz-yüzde dört yüzü buluyor. Endonezyada —her an millileştirilmesinden korktukları—160 milyon sterlin (4 milyar Türk Lirası) yatırımları var, İngiliz tekellerinin.

Muhafazakârların eski Başbakanı Anthony Eden 12.Mayıs.1955'te

«Ne bahasına olursa olsun, Malezyada gevşeyemeyiz. Orası bizim başlıca dolar kaynağımızdır» demişti.

The Manchester Guardian, daha 13.Aralık.1950'de şöyle yazıyordu:

«Sterlin bölgesini batmaktan kurtaran, Malezya'nın getirdiği dolarlardır.»

İşlerin aslı budur, işte. Malezya savaşını, ne yazık, 1945'te iktidara gelen ilk İşçi Hükümeti başlatmış, sonraki muhafazakâr iktidar, işine çok gelen bu savaşı sürdürmüştü. Yeni İşçi Hükümeti de eski eserini, devraldığı noktadan devam ettirmektedir. Emperyalizmin sömürge stratejisi iki-partili bir politika haline gelmekte ve emperyalist batı ülkelerinin sosyalist iddialı işçi iktidarı bile, sömürgecilerin talanına ve sömürge, yarı-sömürge ülkeler halklarının ezilmesine katılmaktadırlar.

Komünist Çin'in Vietnam halkına kendi ekonomik düzenini kabul ettirmeye hakkı yoktur, elbet. Bizce bütün dünya milletleri, günü geçmiş sınıflı cemiyet nizâmı yerine, çağdaş sınıfsız toplum düzenine, birer ikişer, geçeceklerdir. Teknolojinin ve üretim araçlarının ulaştığı baş döndürücü gelişme üretim araçlarının özel şahısların mülkiyeti altında bulunması ile kat'iyen bağdaşamaz. Hele sömürge, yarı-sömürge ülkeler için toplumsu düzen kalkınmanın ve milli bağımsızlığın, millet olarak var olmanın tek şartıdır. Ne var ki her toplum bu çağdaş düzene kend seçeceği zamanda, kendi seçtiği yoldan geçerek ve kendine en uygun usulle varacaktır. Devrimler ne ihraç, ne de ithal edilebilirler.

Ama karşı-devrimler de ne ihraç, ne de ithal edilebilirler. Vietnam halkının kendi için seçeceği düzene, yola, usule ve zamana karışmaya Amerikanın da hakkı yoktur. Vietnam'da yürürlükte olan çürümüş düzeni muhafaza etmek, ya da oraya meşhur «American way of life»ı kabul ettirmek için, hem de milletler arası hukukun bütün kaidelerini çiğneyerek, zor kullanmak ve vahşete başvurmak hiçbir yerde savunulamaz.

Ve görünüş odur ki, Komünist Çin'in Vietnam müdahalesine dair hiçbir delil olmamasına mukabil, Amerikan müdahalesinin amaçlarını ve delillerini bizzat Amerikan kaynakları yaymaktadır.

Ülkemizin binlerce kilometre uzakta cereyan eden bu kanlı ve haksız saldırılar üzerinde niçin bu kadar duruyoruz?

Önce, insan olduğumuz için. Dünyamızın bir köşesinde insanların bu ölçüde bir cehennem içinde yaşamaya ve ölmeye mahkûm edilmesi bütün insanlık için bir yüz karası, bir utanç konusudur. Düzenli ve dengeli bir dünyada yaşamak hakkını arayan herkes, bu istegin, ancak bütün milletler bu nimete ulaştıkları zaman gerçekleşebileceğini bilmelidir. «Yurtta Sulh, Cihanda Sulh» atın gözünün derininde yatan anlamı, böylesine insanca bir özlemdir.

Sonra da biz, aynı akıbete karşı çok uyanık bu lunmak zorunda bir milletiz. Yurdumuzda yabancı

yatırımları, çevremizde bu yatırımların çok daha fazlasının yapılmış bulunduğu komşu ülkeler var. Orta-Doğu, yabancı çıkarların kaynaştığı bir bölgedir. Topraklarımızda yabancı üsler var.

Ve emperyalistlerin, Türk halkını Vietnam, Kongo ya da Malezya halkından daha fazla sevmeleri, onların başına gelenlerden bizi esirgemeleri için hiç bir sebep yok.

toplatılan kitaplar ve özgürlüğümüz

Geçirdiğimiz Mart ayı içinde düşünce özgürlüğünü zedeleyen bir tutumun birkaç belirlisine rastlandı: Ankara tiyatrolarında oynanmakta olan üç piyes: İçerdekiler, İsyancılar ve Ayak-Bacak Fabrikası yeniden inceleme ve takibat konusu yapıldı. İstanbul Şehir Tiyatrolarının siyasi sansür altına alınması için bir girişim denendi. Pek sonuç alınmayan bu denemeleri daha kolay ve her zaman netice veren yenileri, iki kitabın toplatılması takip etti: 1957'de yayımlanmış bir Bakanlar Kurulu kararına rağmen çevrilip yayımlandığı iddiası ile, Sosyal Yayınların son kitabı «Maksist Düşüncenin Temel Meseleleri», bir de Ali Faik Cihan'ın Devrimci Yayınlar arasında çıkan Sosyalist Türkiye» adlı kitabı toplatıldı.

Marksist Düşüncenin Temel Meseleleri, Plehanov'un 19. uncu yüzyılın son ve 20. nci yüzyılın ilk yıllarında yayımlanmış felsefe ve tarih ile ilgili çalışmalarından bir kaçını toptayan bir eser. Bu etüdler hep Çarlık zamanında yayımlanmış. Yasak kararını da «Anayasa Nizamını Cebren Değiştirmek» suçu ile hüküm giyen Menderes hükümeti hem de, 1957 yılında vermiş.

Sosyalist Türkiye'nin toplatılma sebebi hakkında henüz bir bilgi edinebilmiş değiliz. Fakat kitabın ismi, insanın aklına 142'nci maddeyi getiriyor. Kitabın toplatılmasına karar verenler, 141-142'nci maddelerin düşünce özgürlüğünü zedelediğini ileri sürenleri mahcup etmek mi istediler, acaba?

Kıbrıs

Mart ortalarında Kıbrıs meselesi yeniden alevlenmek istidadını gösterdi. Bunda, değiştirme birliğimizin hareket tarihinin yaklaşması, ya da yeni hükümetin yerine oturmadığı bir zamanda fırsat olabilir. Bununla beraber meselenin esasının halledilmemiş olduğu gözünde tutulursa, bu gibi yenden gerilme olaylarına sık sık rastlanacağını kabul etmek gereklidir. Bu arada geçen yaz Ankaraya gelen Amerikan generali Porter'in temaslarını hatırdan tutmak faydalıdır. Bilindiği gibi Porter «Kıbrıs mesele-

sinde İnönü'den daha yumuşak davranacak bir Türk başbakanının kim olabileceği» konusunda sondajlar yapmıştı. O zamanki hükümet ve o zamanki başbakan değişmiş bulunuyor. Şu hâlde yeni hükümet ve yeni başbakan şimdi Kıbrıs meselesinde bir deneme geçirmektedir. Daha yumuşak ve uysal bir hükümet grubu olup olmadıkları sınanacaktır. Bu sınama Yunanistan vasıtasıyla dolaylı, veya doğrudan doğruya gelecek teklifleri karşısındaki tavırlarıyla olacaktır. Bizce bu sınamanın birinci adımı atılmıştır: Suat Hayri Ürgüplü'nün ikili görüşme teklifi Yunanistan başvekili Papandreu tarafından red edilmiştir. Bu red, Kıbrıs meselesinin, sadece doğrudan doğruya ilgili hükümetler ve cemaatler arasında görüşülerek halli esasının reddi midir? Eğer böyle ise Yunanistan şimdiye kadar yaptıklarının hepsinden daha ağır bir hafanın eşiginde demektir. Kıbrıs'taki anlaşmazlık ve çarpışmaların, oradaki Türk ve Rum halkın bir-biri ile devamlı çatışmalarının sürüp gitmesinde çıkarları olan yabancı büyük devletleri bu meselenin dışında bırakmak fırsatı böylece red edilmiş oluyor, belki de.

gene 141 - 142

«Sosyalizm, bugün Türkiyede müzaffer ve başarılı olmuş sayılabilir» düşüncesinde olan yeni Adalet Bakanı İrfan BARAN, 8.Mart.1965 günkü basın toplantısında sosyalizm ile komünizmi ayırmak, ve sadece komünizmi yasaklamak gerektiğini belirttikten sonra şöyle diyor:

«Şimdi komünizm tarif edilemiyor. Meselâ, denir ki komünizm genel olarak dine karşıdır. Ama bakıyorsunuz dinden ayrılmayan komünist rejimler var. Komünizm mülkiyeti red eder, bakıyorsunuz mülkiyeti tamamen red etmeyen komünist ülkeler de var. Dolayısı ile tariflerin hiç biri tutmuyor. Bu bakımdan Türkiyede sosyalistler komünistlerden mutlak surette ayrılmalıdır. Ayrılmalıdır ki yanlış yere polis takibine uğramasınlar. BU AYRIM NASIL OLUR, BUNDA BEN DE BİR KARARA VARABİLMİŞ.»

«DEĞİLİM, DÜŞÜNÜYORUM.» dedi. (Yön: 12.Mart.1965)

İrfan Baran'ın meseleye, yeni bakan olan bir insanın iyi niyetile yaklaştığını kabul etmek istiyoruz. Yalnız yukarıdaki sözler akla ister istemez bazı sorular getiriyor:

1. Komünizm hakkında yapılan tariflerin hiç birisi tutmuyorsa yani komünizmin unsurları konusunda, hattâ bizzat Adalet Bakanının zihninde, bir sarahat yoksa sosyalistler komünistlerden nasıl ayrılır? Hangi fiil suç addedilir? Unsuruları belli olmayan «komünistlik» fiili «suç» olarak nasıl tarif ve kabul edilir? Yani nasıl olur da «suç» olur?

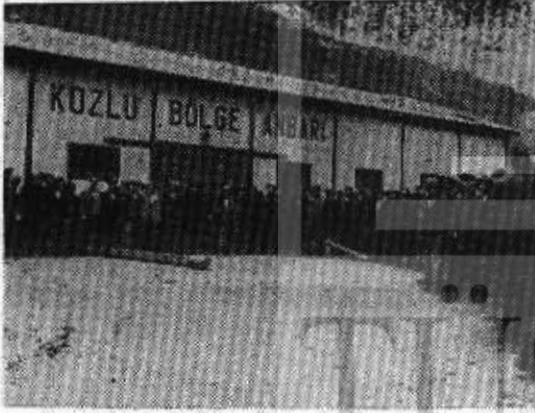

2. Komünistliğin tarifi yapılamadığına, unsurları tesbit edilemediğine göre, komünistliği öflediği savunulan 141 ve 142. nci maddeler nasıl olur da yürürlükte kalabilir?

3. Adalet Bakanının birbirinden ayıramadığı «sosyalist» ile «komünist» i siyasi polis neye göre ve nasıl ayırır da sosyalisti bırakıp komünisti takip eder?

4. Bu maddelere dayanarak tevkif ve kitap toplatma kararı nasıl verilebilir? Bu müphem durumda hâkim ve savcılara düşen, «bir masumun haksız yere içerde kalmasından ise, bir suçlunun serbest dolaşması daha iyidir.» İlkesine uygun hareket etmek ve öyle adam tevkif etme, kitap toplatma fa-lan gibi siyasi ta'lep ve tesirlere pek uygun gözle bakmamaktır.

Hukukçu Adalet Bakanı da, geçen sayımızda belirtildiği gibi, sosyalizm, komünizm, faşizm gibi yuvarlak sözleri bir yana bırakarak, meseleyi sadece yürürlükteki Türkiye Cumhuriyeti Anayasasındaki müessese, ölçü ve usuller dahilinde ele almayı denemelidir. Bütün suçların bir fotoğraf açıklık ve kesinliği ile tarifi, ceza hukukunun temel ilkesidir. Hele siyasi suçlar da bu, çok daha önemlidir.

«Anayasa burada kurşunlandı»

kalkınma hızı : tinbergen adında biri

Devlet Plânlama Dairesi Baş Danışmanı Jan Tinbergen'in yurdumuza gelmesi, geçmiş yıllarda gerçekleştirildiği söylenen kalkınma hızının ne olduğu konusundaki tartışmaları iyice alevlendirdi. Her kafadan değişik bir kalkınma hızı çıkmaya başladı. Bunun başlıca sebebi bugünkü kalkınmanın kâğıt üzerinde kalmasındandır. Herkes dilediği şekilde kalem oynatarak, birbirini tutmaz istatistikleri kullanarak değişik sahte kalkınma hızları hesaplayabiliyor. Kimine göre yüzde 3, kimine göre yüzde 3,9, kimine göre yüzde 6,2 lik bir kalkınma hızı sağlanmıştır.

Bu keşmekeş içinde okuyucularımıza şu gerçekleri hatırlatmak isteriz:

Bu şekilde halktan yana olmaktan çok uzak olan plân, aslında, özel teşebbüsü devlet eliyle beslemek ve desteklemek gayreti içinde hazırlanmıştır. Ufak tefek yan amaçlarla kalkınmadan halka da bir pay çıkarmak havası ile süslenmiş bile olsa esas amacı özel teşebbüsün desteklenmesidir. Karma ekonominin devlet kesimi pişirip kotaracak, özel kesimi de oturup yiyecektir.

Bu hususları hiç bir toplumcu gözden kaçırmamalıdır.

Kalkınma hızı, bir yılda gerçekleşen toplam üretim artışının bir önceki yılın toplam üretimine oranlanmasıyla bulunur. Gerçek bir üretim artışı olan toplumlarda bu oranın kaç olduğu tartışması yapılmaz. Ne ise odur. Kâğıtta kalan kalkınma hızları ise her türlü hesaba gelecek şekilde yanıltıcıdır.

Kâğıtta kalan kalkınma hızları üstünde bir anlaşma olsa bile bu fazla bir anlam ifade etmeyecektir. Çünkü yalan yalandır ve mızrak çuvala sığmaz.

Ayrıca, kalkınma hızı tek başına fazla mânidar da değildir. Çünkü en az kalkınma hızı kadar önemli olan başka bir husus da «kalkınmanın yönü» yani yatırımların hangi alanlarda yapıldığı meselesidir. Meselâ, toplam gazoz üretimini yılda yüzde 7 arttırmanın fazla bir önemi yoktur. Oysa yatırım malları (sermaye malları) üretecek fabrikaların her yıl yüzde 7 artması ilerdeki kalkınma hızına da etki edecektir.

Bu bakımdan kalkınma yönü sorusunu kalkınma hızından bahsedenele hemen sormamız gerekir. Bugünün idarecileri ise kalkınma yönü meselesini ağızlarına bile almak istemiyorlar. Çünkü o zaman bir sanayi toplumu olmağa yöneltmediğimiz anlaşılacaktır.

Bu arada önemli bir nokta da Jan Tinbergen gibi bir kimsenin hâlâ baş danışman olarak tutulmasıdır. Türkiye'nin sanayileşmesini yürekten istemesi millletin (Hollandalıdır) ve genel olarak emperyalist ülkelerin çıkarlarıyla bağdaşmayan bu gibi yabancıların bizim fakir halkımız için hiç bir fayda sağlamayacaklarını bilmeliyiz.

NÂZİM HİKMET'İN KURTULUŞ SAVAŞI DESTANI ÇIKTI

KÖMÜR VE İŞÇİSİ

12 Martta bir grup işçi, albayrağa sardıkları bir tabutu Kozlu ocaklarından alarak beş saat uzaktaki köylerine götürdüler. Vakur yüzlerinde bir arkadaşın yapılan son vazifenin ciddiyeti okunuyordu. Tabutun içinde doğan kızını görmeden ölen Mehmet Çavdar'ın cansız vücudu vardı. Ama asıl tabuta konmuş olan, milli bir serveti refah yerine sefalet ve acı kaynağı haline getiren anlayışsız ve halktan uzak bir devletçilik anlayışı idi.

Ölen işçilerin kabirlerine konan toprak kurumuştu, henüz. Bütün yurda yayılan bir grizo patlaması ile 69 işçi daha hayata gözlerini yumuyordu. Amasya'da yeni çeltik işletmesindeki ocaktan sağ olarak kurtulabilen işçiler işvereni suçladılar: İşveren grizo patlamasına karşı gerekli ve zorunlu tedbirleri almamıştı, hem de işçilerin ikazına rağmen...

Sobalarımızda, ocaklarımızda bizi ısitan, trenleri, vapurları yürüten, fabrika bacalarında dumani tüten kömürün hikâyesini anlatacağım bu yazıda...

ÖLÜLER...

Kömürün yeraltından yerüstüne çıkarılması yurdumuzda insan hayatı bakımından pek kanlı bir fiatla olmaktadır. 1941 den bu yana kömür madenlerinde tam 1750 işçi ölmüştür. İşçiler grizo patlar ölür, zehirli gazlardan ölür, ocak çöker ölürler. Kömür ocaklarımız dünyanın hiç bir yerinde görülmemiş ölçüde ölüm saçarlar. İnsan canının bu kadar hafife alınması insan aklını durdurmaktadır.

Hayatlarının baharında ölen 1750 genç... Madene inen her yüz işçiden 3.5 u ölüme mahkûm... Bu rakamlara aşağıda anlatacağımız hastalık nedeniyle ölenler dahil değil. Sadece maden kazalarında, İnönü savaşlarından çok insan kaybetmişiz...

YARALILAR...

89.263 yaralı... Bu bir savaşın zayıflık listesi değildir. 1940 tan 1960'a kadar maden ocaklarında 90.000'e

yakın insan yaralandı. Ocağa inen her yüz işçiden 27'si yaralanmış... Sakarya'da ya da Büyük Taarruzda bile bu kadar yaralı vermemiştik. 1950 den 1960'a kadar 10 yılda yaralanan 70.000'e yakın işçi 7 milyon gün işten kalmıştır. Yani yaralanma derecesi ortalama 100 gün işten kalacak kadar ağırdır.

VEREMDEN NE HABER?

Zonguldak'ta misafir kalanlar genel olarak bir kömür ocağını görmeye götürülür. İnilen bu ocak çoğunca Üzülmüş bölgesindeki nümune ocağıdır. Ama bu ocakta da bir saat kalmak cidden zordur. İşte bu ocaklarda çalışır maden işçileri. Hem de 8, 9, 10 hattı 11 saat çalışır günde. Hafta tatilleri yoktur. Sonunda bazıları «İnce Hastahğa» tutulurlar. Ama, veremin kömür ocağından ileri gelip gelmediğini anlamak güçtür ve işçi tazminat alamaz bu nedenle... Son zamanlarda İstanbul'da bir hastanede kurulan bir ihtisas kliniği kömürden gelen veremi teşhis etmiş de birkaç işçi bundan yararlanıp İşletme'den tazminat almışlar. Ama işittigimiz doğruysa kliniğe «Siz ne yapıyorsunuz? İşletmeyi iflâs mı ettireceksiniz?» diye baskılar başlamıştır.

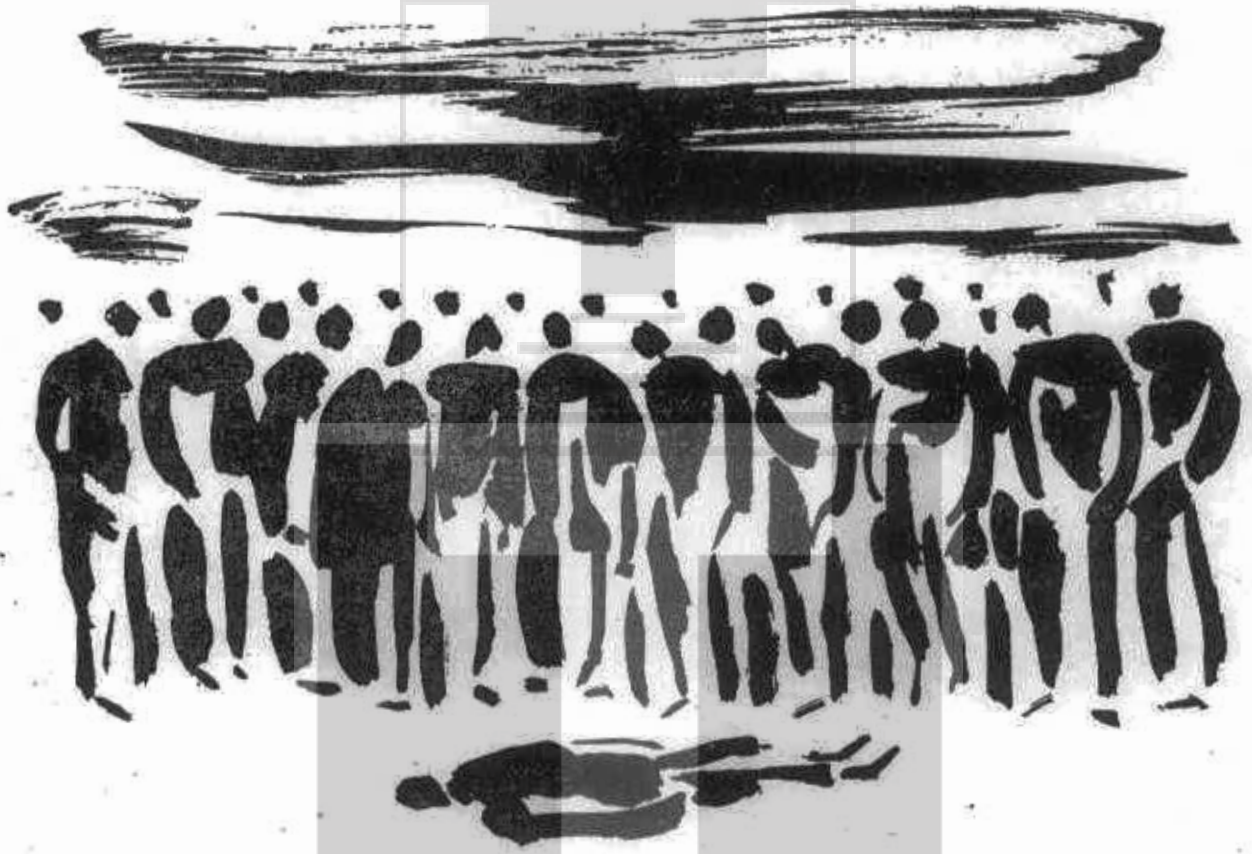
İşte Zonguldak'ta ölen Satılmış Tepe ile Mehmet Çavdar bu çetin savaştan ölmeden, yaralanmadan yakalarını kurtarabilen işçilerdi. Ne çareki yer altında kendilerini bulamayan ölümler yerüstünde buldu. Silâhsız bir kitlenin üstüne akıllara durgunluk veren bir zihniyetle ateş açtıranlar, onları canları, kanları ve — evet — ciğerleri pahasına kazandığı iki lokma ekmeği yiyerek yaşamayı da onlara çok gördü.

AKIL ALMAZ İHMALLER...

Kaza oranı Türkiye kadar yüksek bir ülke dünyada yoktur. Türkiye'de ocağa inen her onbin işçiden 35'i ölüme karşılaşmaktadır. Aynı oran Pakistan'da 7, İsveç'te 4, İngiltere'de 1 den bile azdır. Yaralanma olaylarındaki yüzde yirmiyedi oranı ise 1870 te İngiltere kömür ocaklarındakinden daha yüksektir.

«İş güvenliği» diye bir kavram vardır. İşinde çalışan kimsenin ölmeden, yaralanmadan, işini bitirebilmesi bu kavramın içinde yer alır. İş güvenliğini sağlayan hükümler vardır hem memlekette. Ama Türkiye'de maden ocağı kazalarının tahkikatı için sağlam kurallar koyan mevzuattan yoksun bulunuyoruz. Bir kaç kaçakçı tüccarın uykusu kaçıyor diye servet beyanı üzerinde tonlarca mürekkep harcayanlar, saatlerle nutuklar çekenler bu alandaki akıl almaz ihmalin hesabını sorup çaresini araştırmamışlardır. 69 ölü ve 56 yaralı verilmesiyle sonuçlanan son yeni çeltik grizo patlamasından sonra, kazadan kurtulabilen işçilerden bazılarının konuşmaları, vahim bir kazadan önce bir İdare'nin ne kadar vurdum duymaz olduğunu ortaya koyuyor. İşçilerden Hüseyin Arslan, «Ocakta direk dikerken yapmış olduğum kazıda yanma gördüm. Emniyet çavuşuna tehlike olduğunu söyledim, çalışmayı bırakalım dedim. Fakat çalıştırıldık» diyor. Diğer bir işçi, Hüseyin Karadayı

ise, «Daha evvel yangın olduğu bildirilmiş olmalı ki beni bacaya sokmayıp yangın yeri olan yeri kapatmamı söylediler. Ben de vardiyam bitince orayı tamamen kapatmadığımı bildirdim. Yangın olan ocağı kapatmadan işçi sokulmaması lâzımdı, kabahaî İdarenindir.» Sonradan olay yerine kadar gelen Ereğli İşletmesi Mühendisleri de aynı hükme varmışlardır.

Maden Kanunu ve onunla ilgili Emniyet Nizamnamesi tehlike arzeden ocakların Hükümet tarafından kapatılması ve işletme ruhsatının iptâl olunmasını emreder. Hükümet bu hususa gereken itinaı göstermemiştir. İşçi Babası diye adı çıkan eski Çalışma Bakanı Sayın Bülent Ecevit bunu şöyle anlatıyor: İş güvenliği olmayan bir yerin kapatılması oradaki işçileri açıkla karşı karşıya bırakıyor. Bunun için, işçinin bu sebeple işyerlerinin kapatılmasından dolayı işten kalışını işverene ödetmedikçe bu kanun hükmi işlemez. Sayın Ecevit, bu sakıncaları önlemek üzere, Yeni İş Kanunu'na bunu sağlayan bir hüküm koymuş. Ama İş Kanunu henüz komisyonlarda konuşuluyormuş.

Düşünelim bir kere: Bir yerde insanlar ölüyor, bir yanda da öyle çalışma yerleri varki, içindekiler kaderi bekliyor. Devlet kanunî hakkını kullanarak bu işyerlerini kapatamıyor, kapatmanın sakıncalarını gidermek için Maden Kanunundan 10 yıl sonra

Büyük Millet Meclisine getirilen bir tasarının ne zaman kanunlaşacağı belli değil. Ayrıca Sayın Ecevit Güvenlik Teftiş kadrolarını da yetersiz buluyor. Bütün bunların anlamı şudur: Siyasal iktidarın bünyesi değişmedikçe, daha uzunca bir süre, madenlerde insanlar ölecek, çocuklar yetim, kadınlar dul kalacaktır. Çeltik ve Kozlu olayları birer rastlantı değildir.

Çünkü Tapulama Kanunu'nu iki üç toplantıda kabul eden Büyük Millet Meclisi'nin işçinin hayatını güvenlik altına alacak iki maddelik bir kanuna ayıracak zamanı yoktur.

BİR LOKMA EKMEK İÇİN...

Hayatları yüzde üçbuçuk oranında tehlikede, bellerine kadar su içinde, havasız yaşayan bu insanların aldıkları ücret de gülünçtür. Her yerde maden işçisinin aldığı ücretler, karşılaştığı tehlikeler — ki bu tehlikeler bizdekine göre on misli azdır — çalıştığı yerlerin sağlık şartları düşünülerek normal ücretin en az iki katıdır. Amerika'da bir maden işçisinin ortalama ücreti 41,50 dolardır. Aynı memlekette en az ücret günde 10 dolar civarında olduğuna göre maden işçisi bunun 4 katından fazladır. Aynı rakamlar Fransa'da 74, Almanya'da 85, Hollanda'da 74, Belçika'da yine 74 liradır. Bizde aynı rakam sadece 11 liradır (Zonguldak bölgesinde). Sadece 9 liradır, (Çeltik işletmesinde). Bir ülkede alınan ücretlerin fert

başına düşen milli hasıla ile derin ilgisi vardır. Yıl da Türkiye'de fert başına gelir 200 dolar, veya 1800 liradır. Aynı rakam Almanya, Amerika gibi ülkelerde daha fazladır. Aşağıda, yurdumuzdaki fert başına gelire uygun şekilde ve Batı ülkelerindeki ölçülere göre Türk maden işçisinin yıllık gelirinin ne olması gerektiği hesaplanmıştır.

	Yıllık gelir
Amerika'daki ölçüye göre	9.475 lira
Hollanda'ya göre	8.995 »
Fransa'ya göre	7.955 »
İngiltere'ye göre	7.978 »

Buna karşılık Zonguldak bölgesinde çalışan bir maden işçisinin geliri aşağı yukarı 1.850 liradır. (Bu hesap haklı olarak 6 ay çalıştığına göre hesaplanmıştır). Yani hakkının Batı ülkelerine göre dört veya beşte birini almaktadır.

Türkiyemiz okadar fakir insanlarla dolu ki, 11 lira yevmiyeli bu tehlikeli işe istekli gine ihtiyacın iki katı. Onun için «Münavebell» denilen bir çalışma düzeni kurulmuş. Yani işçilerin yarısı altı ay çalışırken diğer yarısı dinlenir. Pazar tatilleri, altı ay dinlendikleri gerekçesiyle, yoktur. Avrupa'da her işçiden 7-8 metre galeri kazmak istendiği halde bizdeki işçiden istenen 9, 10 hattâ 11 metredir. Hemde elindeki âletler Avrupa'dakilerden kıyas kabul etmez ölçüde ilkel olduğu hâlde. Akla gelebilir ki altı ay madende çalışmayan işçi tarımda çalışarak önemli ölçüde gelir elde eder. Bu da vârit değildir. Çünkü Zonguldak ve genel olarak Karadeniz toprağı çoraktır, nankördür. Zaten bu kadar ucuza bu kadar ağır şartlarla insanı çalışmaya zorlayan da budur. Bir de altı ayda okadar ağır şartlarla çalışan işçinin diğer altı ayda başarılı bir tarım işçisi olması, hattâ çalışabilmesi imkânsızdır. Toprağı ise zaten ya yok, ya da yok derecede küçüktür.

Gine ücretlere dönersek, asgari ücret Zonguldak'ta bir kaç yıl öncesine kadar 6.5 liraydı. 1962 den sonra artarak önce 830 kuruşa, sonrada 11— lira ya yükseldi. Oysa daha elverişli şartlarla çalışılan örneğin Ankara Makine Kimya Enstitüsü işyerlerinde ve petrol endüstrisinde bu seviye 12-14 liradır. Kaldiki, maden işçileri yarım yıl çalıştıktan sonra asgari ücret 5,5 lira kabul olunmalıdır. Devlet İstatistik Enstitüsünce yayınlanan rakamlara göre, Maden kömürü işçilerinin günlük ortalama kazancı 13,54 lira idi. Buna karşılık bazı diğer işkollarındaki ortalama günlük kazanç aşağıda gösterilmiştir:

Tarım iş kolunda	12.50	lira
Balıkçılıkta	14.14	»
Petrölde	22.84	»
Gıda Sanayinde	13.76	»
İçki »	16.64	»
Dokuma »	14.55	»

Demek oluyor ki, maden ocaklarındaki ücretlerin diğer iş kollarından yüksek olması gereğine de uyulmamıştır.

Dünyanın her yerinde kömür maliyetinde en büyük pay ücret unsuruna aittir. Kömür maliyetinde işçiliğin payı Almanya'da % 61, Fransa'da % 71, İngiltere'de % 64, Amerika'da ise % 79'5 tur. Türkiye'de işçiliğin kömür maliyetindeki payı ise yıllar itibarıyla aşağıdaki gibidir:

Yıl	İşçiliğin Kömür Maliyetine Oranı
1956	Yüzde 40
1957	» 37
1958	» 39
1959	» 35
1960	» 36
1962	» 31
1963	» 30

Yukarıdaki tablodan anlaşıldığı üzere, işçiliğin genel kömür maliyetindeki zaten düşük olan payı yıldan yıla da düşmektedir. En ilginç taraf, işletme giderleri içinde işçiliğin oranının, toplu sözleşme ile asgari ücretlerin arttırıldığı 1963 yılında da düşmüştür. Bunun izahı aşağıdadır.

«Mademki Ücret Arttı Kâr da Artmalı»

Ücretlerle kâr arasında bir ters ilgi vardır. Ücret artarsa, kâr ücret artışı oranında azalır. Yurdumuzda doğru gibi görünen, ancak, bilimsel tarafı olmayan bir düşünce vardır. Denir ki, «Efendim, işçi hakkını elde etsin ama, işveren de zarar görmesin!». Bunun yolu dünyada henüz bulunmamıştır. Ücret arttıkça kâr azalacaktır, ya da zarar artacaktır. Bunun aksi üç hâlde vârit olabilir:

1. Teknik geliştirilerek işverimi artmışsa,
2. İşçilik dışında ki maliyet unsurları azalmışsa,
3. Satış fiyatları yükselmişse.

Ereğli kömür işletmesinin hesaplarını tetkikinden anlaşılacağı üzere, bu üç durumdan hiç biri ortada yokken, işletme 1953 te zarardan kâra geçmiş, 1964 te de bu kâr 26 Milyon liraya yükselmiştir. Eski Çalışma Bakanı Sayın Bülent Ecevit Milliyet gazetesinde çıkan yazılarında, bunu «iyi ücret sayesinde verimin artması» ile izah ediyor. Bu aslında işçinin yarattığı değerle ona ödenen ücret arasındaki farkın yani «Sömürme haddi» nin yükseldiğini itirafından başka anlam taşımaz. Zaten işçiler arasında son yılda hoşnutsuzluğun artmasında eskiden işçinin 8 saat çalıştırılırken, ücret zammını telâfi için bu defa 11-12 saat çalıştırılmasıdır. İşçilerin bir çoğu Sendikaya ve İşletmeye başvurmuşlar, kanuna aykırı durumdan şikâyetçi olmuşlardır. Bu başvurular üzerine Bölge Çalışma Müdürlüğünce yapılan ve sonucu bir Maden Mühendisi raporuna bağlanan inceleme işçileri haklı çıkarmış, ancak bu raporun sonucu alınmamıştır.

İşte «iyi ücret iyi kâr» tilsimının içyüzü budur. Ağızdaki Sakız...

Zonguldakta, İşletmede ücretlerin düşüklüğü hakkındaki şikâyetleri ilgililer genellikle «İşçiye ücret dışında önemli ölçüde sosyal hak ve menfaat tanındığı» şeklinde karşılırlar. «Sosyal giderler!». Ne güzel bir terim değilmi?

Ashnda bu güzel terim bazı başka devlet işletmelerinde olduğu gibi Zonguldak ta T.K.İ. de de israfları kapatmak için kullanılır. Şimdi önümde bir rapor var. Bu rapora göre 1962 ve 1963 te ücretler ve sosyal giderler şöyledir:

	1962	1963
	Ayda lira	Ayda lira
1. Çıplak ücret . Fazla Mesai Primler	366.19	390.76
2. Ücretli izin - İkramiye - Çocuk zammı v.s.	120.17	126.88
3. İşçi sigortaları ve Amele birliği primi ve sair sosyal giderler	173.75	182.28
Toplam :	660.11	699.92

Hadi diyelimki yukarıdaki tablodaki avantajlar her işçiye yansımaktadır. Bu durumda bile işçinin günlük geliri, tam yıl çalışanlarda 23. lira 33 kuruş, altı ay çalışanlarda ise 11 lira 66 kuruştur. kaldıki,

1. Fazla mesai olarak gösterilen giderden yeraltında çalışanların faydalanmadığı yukardaki açıklamalardan anlaşılmalıdır.
  2. Ücretli izin alamıyan «münavebeli» işçilerin bundan faydalanacağı düşünülemez.
  3. İşçi Sigortaları primi her iş kolunda söz konusu olan bir ödemedir. Ücret mukayeselerinde nazara alınması varit olamaz.
  4. Diğer Sosyal giderlerinden de yeraltı işçileri çok az faydalanır.
- Şöyleki :

Zonguldak'ta 1964 sonlarında tesbit olunan bilgilere göre, 46.234 işçi çalışır. Bunun 30.474 ü yeraltında 15.760 ı ise yer üstündedir. Bir kez bu bölünüş normal değildir. Çünkü, her yerde üç yeraltı işçisine bir yerüstü işçisi düşerken, Zonguldakta bu oran ikiye birdir. Bundan bazı işi olmayan kişilere iş bulunduğu ve yerüstünde çalıştırıldığı sonucuna varılabilir. Bunu şimdilik geçelim. Zonguldak bölgesinde işçiler üçe ayrılır:

- a. Daimi İşçiler
- b. Münavebeli çalışan A Grubu
- c. » » B »

Sosyal giderlerden yararlananlar daha çok daimi işçilerdir. Daimi işçilerden 6.076 sı (% 30 u) yeraltında ama 14.056 sı (% 70 i) yer üstünde çalışırlar. 20.428 daimi işçiden 2447 si evlidir ve bunların 2154 ü işletme evlerinde oturur, ki bunların da çoğu yerüstü işçisidir. Şu küçük tahlil bile komut gideri olarak sosyal gidere yazılan bir avantajdan daha çok yerüstü işçisinin yararlandığını ortaya koymaktadır. Sosyal giderler arasında yeraltı işçilerinin hemen hiç yararlanmadığı sinema, lüks plâj ve bir İstanbul orkest-

rasının romantik çiftleri coşturduğu şahane gece kulübü de vardır.

İşçilerden daimi olanlar ki, tekrarlıyalım, % 70 i yerüstünde çalışır 150 kuruş işe bedeli, kömür alırlar; ev durumunu yukarda anlatmıştık, bir de sinema bedavadır. Zonguldak'ta gören ve bilenlerin kulağına yabancı gelmeyen bir isim «Ekonomi» dir. Buralar piyasaya göre ucuz satış yapılan yerlerdir. Ama satılan malların işçiye yansımadan memurlarca bitirildiği hakkında kesif şikâyetler vardır.

Sosyal giderler» in iç yüzü de bu işte. Altı da bir üstü de bir mi yerin?

Dünyanın her yerinden farklı olarak, iş bulmak şartıyla nasıl çalışacağına aldirmayarak onbinlerce insanın varlığı nedeniyle, yeraltında çalışmayla yerüstünde çalışmanın farkına alduran pek yoktur. Aksine yerüstü yevmiyeleri «Havza» da 45 liraya kadar yükselirken, yeraltı yevmiyeleri 36 lira kalır. Kaldı ki bu işçilerin % 70 inin yılda ancak 6 ay çalıştıkları ve sosyal haklardan hemen hiç faydalanamadıklarını da görmüştük.

Başarısız Bir Devlet İşletmesi!

Endüstrinin temeli enerji, enerjinin belkemiği ise bütün dünyada kömürdür. Kömür politikası bu çerçevede içinde değerlendirilmelidir. Türkiye kömür işletmeleri uyguladığı bu zor çalıştırma sistemine rağmen zarardan yakasını zor kurtarmaktadır. İşletme 1941 den bu yana 900 milyon zarar etmiştir. Üstelik bu zararlar kömür fiyatlarına yapılan muazzam zamlara rağmen olmuştur. Ortalama kömür satış fiyatı 1941 de 8 lira iken 1960 ta bu fiyat 13 mışli fazlasıyla 103 liraya çıkmıştır. Artış oranı toptan eşya fiyatlarının çok ilerisindedir. Oysa sanayileşmeyi hızlandırmak için bu artış temposunun çok yavaş olması gerekirdi.

Maden kömürlü İşletmeciliğimiz, enerji talebine ayak uydurmuş olmaktadır uzaktır. 1959 da kömür genel enerji talebinin yüzde 48.6 sını karşılarken bugün bu oran yüzde 32 nin altına düşmüş, büyük döviz ödemelerine sebep olan petrol tüketimi hesapsız bir şekilde artmıştır. Hiç bir kömür çıkaran ülkede bu duruma çare aranmadan, sessiz sedasız bakılmaz. Kömür işletmeciliğinde yeni cevher yatakları aranmamakta, pek israflı eldeki yataklar işletilmektedir. Yakın bir gelecekte endüstri ve ulaştırma alanlarında petrol, kömürün yerini almaya devam edecek ve koloni ekonomisi gibi yönetilen enerji politikamız o zaman iflâsını ilân etmiş bulunacaktır. Enerji politikasında bu gerçekten kara gelecekte kurtuluşun tek yolu akaryakıt ithâlinde tasarruftan elde olunacak döviz ve iç tasarruf imkânlarımızla elektrik ve kömür sanayine hız vermek, bir yandan da milli bir petrol politikasına yönelmektir.

Bu yolda geç kalınırsa Mehmet Çavdar'lar kurşunlansa, çok ocaklar sönsen de biz yine geri kalırız.

Ama bu yolu da bulabilmenin ancak Halktan yana bir iktidarla mümkün olacağını söylemeye, bilmem lüzum varmı?

Güney Doğu Asyadaki son gelişmeler dünyanın bu bölgesinde büyük bir savaş tehlikesi yaratmıştır. Amerika'nın saldırgan hareketleri bu durumu meydana getirmiştir. 2 Mart günü Amerikan ve Güney Vietnam hükümeti uçakları Kuzey Vietnam'a tekrar saldırmışlardır. Bundan önceki saldırıların aksine, bu defa Amerika, bu hareketi için sebep bulmak gereğini dahi duymamıştır. 2 Mart hareketinden önce, 28 Şubat'ta, Amerikan Dışişleri bir «beyaz kitap» yayımlamıştır. Bu kitapta, Kuzey Vietnam'ın

salırgan hareketleri ve Güneyi zorla ele geçirmek istediği yazılmaktadır. Buna dair gösterilen deliller pek inandırıcı değildir. Zira, «beyaz kitap» Kuzeyden Güneye inen çeteci sayısını ancak dokuz olarak tesbit edebilmiştir. Vietnam Kongodan ele geçirildiği iddia edilen silah ve cephane miktarı ise böyle bir iddiayı ispatlamak için yeter değildir. Son 18 ayda ele geçirilen malzeme Viet Kong'un bir taburuna ancak bir saatlik savaş gücü verecek kadardır. Böyle yetersiz delillerle Güney Vietnam'daki iç savaşın Kuzeyden idare edildiği ispat edilemez. Bu iddiaya Amerikan resmi şahısları da inanmaktadırlar. 17 Şubat günü gazetecilere bir demeç veren bir Amerikan dışişleri sözcüsü şöyle konuşmuştur: «Sovyet Rusya, Komünist Çin ve Kuzey Vietnam, Güneyin tarafsızlaştırılmasını garanti altına alsalar dahi, Saygon hükümetinde söz sahibi olmadan Viet Kong'u silah bırakmağa razı edebilecekleri pek şüphelidir.» (New York Times, 18 Şubat, 1965) «Beyaz kitap» ın iddialarına rağmen, Güney Vietnam'da bir iç savaşın devam ettiği Amerikan resmi çevrelerinde dahi kabul edilmektedir.

Şimdiye kadar Amerika, Güney Vietnam'daki kuvvetlerinin bu memlekette «müşavir» olarak bulduklarını iddia etmekte idi. Fakat, 24 Şubat tarihinde Amerika'lı askerlerin Viet Kong'a karşı bizzat savaşmaları resmen kabul edil-

SAVAŞ TEHLİKESİ

MEHMET
OĞUZ

di. Amerikan bombardıman jetleri bir Viet Kong gurubunun saklandığı bir köyü bombalamış ve bir çok sivil Vietnam'lının ölümüne sebep olmuşlardır. 7 ve 8 Mart tarihlerinde yeniden 3500 Amerikan deniz askeri Vietnam'a çıkarılmıştır. Bu askerlerin, Kuzey Vietnam sınırlarına pek yakın bulunan Danang üssüne gönderilmesi, Kuzey Vietnam'a yeni bir saldırı yapılabacağı şüphelerini arttırmıştır.

Çin'in Durumu

Amerika'nın kuzeye saldırması, bir Amerikan-Çin çatışması ihtimalini yaratmıştır. Çin, Amerika ile bir savaşa girişmek istememektedir. Fakat, Amerikanın giriştiği yıldırım kampanyasının olayları nereye kadar sürükleyeceğini tahmin etmek kolay değildir. Amerika, Çin'in zayıf olduğunu ve bir savaşa girmeğe cesaret edemeyeceğini tahmin etmektedir. Kore savaşları sırasında da Amerika, böyle bir tahminde bulunmuştu. Nitekim, savaş Güney Kore toprakları üzerinde yürütüldüğü müddetçe, Çin savaşa katılmamıştır. Fakat, Amerika ve müttefikleri Kuzeye saldırınca Çin savaşa katılmamıştır. Vietnam'da da Amerikan askerleri 17 inci paraleli geçip te, Kuzeye saldırırlarsa, Çin sınırı tehlikeye düşer ve Çin'in buna seyirci kalacağını sanmıyoruz. Amerikan hava saldırıları Kuzey Vietnam'ın en güney kesimine yapılmıştır. Askeri

gözlemcilerin bildirdiklerine göre, bu bölge Kuzey Vietnam'da usulü Çin jetlerinin hareket sahası dışında kalmaktadır. Amerikanın daha kuzeye çıkarak, Çin jetlerinin Amerikan saldırısına karşı koyup koymayacaklarını öğrenmek isteyeceği tahmin edilmektedir. «Amerikan uçakları, Kuzey Vietnam'da Çin jetleri ile karşılaşılırsa, Amerika bir «sıcak takip» politikası yürütecektir. Eğer Çin uçakları kendi sınırları içine kaçarlarsa, Amerikan uçakları bunları Çin sınırları içine kadar kovalayacaklardır.» (Wall Street Journal, 5 Mart, 1965) Böyle bir durumda Çin'in sınırlarını korumak isteyeceğini tahmin etmek zor değildir.

Amerikanın güvendiği diğer bir nokta da, Rus - Çin anlaşmazlığıdır. Amerikayla bir savaş durumu olursa, Rusyanın Çine yardım etmeyeceği sanılmaktadır. Rusya tarafından desteklenmeyen Çin'in Amerikaya karşı duramayacağı tezi Amerikan dış politikasında hâkimdir. «Bir askeri plânlamacı şunları söylemektedir: Çinliler ne yaparlarsa yapsınlar, ayaklarımızı tekmelemekten öteye gidemezler, izin verilse Çin'i kısa zamanda karanlık çağlara geri göndeririz. Açık mübalağaya rağmen, bunda hakikat payı vardır. Yeter ki, Rusya Çin lehine müdahalede bulunmasın.» (Wall Street Journal, 5 Mart, 1965). Bu tehlikeli bir politikadır. Amerikanın askeri gücü muhakkak

ki, Çin askeri gücünden kat kat üstündür. Fakat, atom silâhları kullanmadığı müddetçe, Amerika'nın Çine karşı kat'i bir başarı kazanacağını sanmıyoruz. Çin, Asya'nın en büyük ve disiplinli ordusuna sahiptir. Kara kuvvetleri bakımından Amerikan ordusundan üstündür. Amerikalılar, hava hâkimiyetinden faydalanacakları kanaatinde dirler. Havadan ikmal yollarını ve depolarını ve fabrikalarını tahrip edeceklerini hesaplamaktadırlar. Kore savaşında, geceli gündüzlü hava hücumlarına rağmen, Çin ordusunun ikmalini durduramamışlardır. Bir Çin - Amerikan savaşında daha fazla muvaffak olabileceklerini sanmıyoruz. Bu savaşı, bir atom savaşına doğru itebilir. Klâsik silâhlarla istediğini elde edemiyen Amerika, büyük bir ihtimalle atom silâhları kullanma yoluna gidecektir. «Büyük bir ihtimalle Amerikan uçakları klâsik bomba atacaklardır. Fakat, Cumhurbaşkanı karar verirse kullanılmak üzere atom bombası da bulundurulacaktır.» (Wall Street Journal, 5 Mart, 1965) Atom silâhlarının kullanılması bütün dünya için bir felâket olacaktır. Amerika'nın aşırı sağcı çevreleri bir atom savaşına taraftardır. Geçen Kasım'da, başkan seçimleri sırasında, Goldwater, ikmal yollarının kesilmesi için alçak kapasiteli atom silâhlarının kullanılmasını tavsiye etmişti. Yine bu çevreler, Çin atom bombasını geliştirmeden, bu memleketi karşı savaş açılması tezini savunmaktadırlar.

Vietnam'daki gelişmelerle ortaya başka bir ilginç durum çıkmıştır. Milliyetçi Çin (Formoza) başkanı Yen, Vietnamdaki son gelişmelerle ilgili olarak şunları söylemiştir: «Milliyetçi hükümet Vietnamdaki tehlikeli durumu yakından izlemektedir. Olaylar, Çini işgal etmemize yardım edecek yönde gelişebilir.» Bu sözler, Amerikan politikasının da o yönde olduğu

şüphesini uyandırmaktadır. Amerikan dışışleri bunu ne tezkip ne de teyid etmiştir.

BARIŞ TEŞEBBÜSLERİ VE AMERİKANIN TUTUMU

Vietnam'daki savaşın müzakere yoluyla sona erdirilmesi yolunda bir çok teşebbüs yapılmış, fakat şimdiye kadar Amerika bütün bu teşebbüsleri reddetmiştir. Bir Cenevre konferansı toplanması yolunda ilk teşebbüs De Gaulle'den gelmiştir. Bu teşebbüs, Amerikan dışışlerince alay konusu yapılmış ve ciddiye alınmamıştır. Amerika ile De Gaulle'un aralarının açık olduğu bilindiğinden, bunu bir dereceye kadar anıyabiliriz. Fakat, barış teşebbüsleri De Gaulle'un tekelinde kalmamıştır. Papa Paul VI barış için şahsi bazı teşebbüslere giriştiğini açıklamıştır. «Hangi tarafta olurlarsa olsunlar, bütün ilgililere hitap ediyoruz. Masum halka yeniden eziyet edilmesin, göz yaşı döktürülmesin,» demiştir. (New York Times, 12 Şubat, 1965) Vietnam'daki piskoposlara gönderdiği mektupta da şunları söylemektedir: «Mahrem olarak, değişik hükümetlerin temsilcileri ile temasa geçip, ısrarla, uluslararası anlaşmazlıklara barışçı bir çözüm bulmalarını istedik.» (New York Times, 21 Şubat, 1965).

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U Thant ta, taraflar nezdinde harekete geçerek bir müzakere zemini yaratmak istemiştir. İlk olarak 12 Şubatta bu fikrini açıklayan U Thant, Cenevre konferansına benzeyen bir konferansa gidilmesini tavsiye etmiştir. «Birleşmiş Milletler çerçevesi içinde bir çözümü mümkün görmüyorum. Çünkü, tarafların bazıları Birleşmiş Milletler'e üye değildir.» demiştir. 24 Şubat tarihinde, U Thant konferans fikrini yenilemiş ve «Eminim ki, büyük Amerikan halkı gerçekleri ve Güney Vietnamdaki gelişmelerin mahiyetini bilselerdi, daha fazla kan dökülmesine karşı olan fik-

rime iştirak ederlerdi,» demiştir.

Kuzey Vietnam hükümeti gerek De Gaulle'un, gerekse U Thant'ın konferans toplanması fikrine olumlu cevap vermiştir. Hatta, barış müzakereleri için, Fransanın Amerikayı ikna etmesi ricasında bulunmuştur. Sovyet Rusya da barış için bir konferans toplanması fikrini desteklemiştir.

Müzakere fikrini sadece Amerika benimsememiştir. Gerek Dışışleri bakanı Rusk, gerekse Başkan Johnson müzakere fikrini tamamen reddetmişlerdir. Amerikan kuklası olan Güney Vietnam hükümeti de, efendilerinin arzusuna uyarak, müzakere fikrine karşı gelmişlerdir. Amerikan dışışleri bunu Vietnam halkının arzusu olarak göstermek istemiştir.

Amerika, Çinin müzakerelere yanaşmak istemediğini ve müzakerelerden önce, Amerikan silâhlı kuvvetlerinin Vietnamdaki ayrılmasını şart koştuğunu iddia etmektedir. Halbuki, Çin lider Mao Çe Tung, Amerikan gazetecisi Edgar Snow'a verdiği mülâkatta, bakınız ne diyor:

SORU:

«Vietnamın birleştirilmesi yolunda bir Cenevre konferansının açılması için, Amerikan kuvvetlerinin çekilmesini politikanız şart koşuyor mu?»

CEVAP:

«Bir kaç ihtimal ileri sürülebilir. Bir, konferans toplanabilir ve konferans başlayınca Amerikalılar Vietnam'dan ayrılırlar. İki, konferans, Amerika'lılar çekildikten sonra, toplanabilir. Üç, Güney Kore meselesinde olduğu gibi, bir konferans toplanabilir, fakat Amerikan kuvvetleri Saygon ve civarında kalabilirler. Son olarak, Güney Vietnamlılar, bir konferans veya uluslararası bir anlaşma olmadan, Amerika'lıları memleketlerinden atabilirler. 1954 Cenevre konferansı, Fransız kuvvetlerinin bütün Hindi

Çiniden ayrılmasını şart koşmuştu ve başka her hangi yabancı bir kuvvetin bu bölgeye girmesini yasaklamıştı. Fakat, Amerika bu konferansın kararını ihlâl ederek, bu bölgeye asker sokmuştur. Bu, tekrarlanabilir.»

Güney Vietnam'daki Budist liderleri de bir «Barış hareketi» ne girişmişlerdir. Amaçları, Güney ve Kuzey Viyetnamın bütün yabancı kuvvetlerden temizlenmesidir. Amaçlarını şu şekilde açıklamışlardır: «Amerikan ordusu Güneyden, Çin ve Rus askeri müşavirleri ve askerleri Kuzeyden ayrılmalıdır.» (New York Times, 28 Şubat, 1965). Bu gayeleri gerçekleştinceye kadar mücadele edeceklerine and içmişlerdir.

Barış yönünde bazı teşebbüsler yapmış olmasına rağmen, İngiltere genellikle Amerikan politikasını desteklemektedir. (Blindiği gibi, İngiltere'nin, Malezya meselesinde, Amerika'nın desteğine ihtiyacı vardır.

SONUÇ :

Daha önce de belirtme çalıştığımız gibi, Güney Vietnam'da bir iç harp devam etmektedir. Amerikanın yaptığı gibi, suçu Kuzey Viyetnam ve Çine yüklemekle bir çözüm bulmak imkânsızdır. Savaş bir an önce son vermek için konferans masasına oturmak gerekmektedir. Konferansa gitmemekte ısrar eden Amerika, her geçen gün dünyadaki prestijinden biraz daha kaybedecektir.

Amerikan politikasının, kuzeye karşı daha da sertleşeceği tahmin edilmektedir. Buna dair belirtiler, Savunma Bakanlığı'nın bültenlerinde mevcuttur. Bu, bir Çin - Amerikan çatışmasına yol açabilir. Yukarıda izah etmeğe çalıştığımız sebeplerden ötürü, böyle bir çatışma atom savaşı tehlikesi yaratacaktır. Atom savaşı ise bütün dünya halkı için bir felâkettir.

T.İ.P. ZONGULDAK OLAYLARI BİLDİRİSİ

12 Mart 1965 günkü toplantısında Zonguldak olaylarını inceleyen Türkiye İşçi Partisi Merkez Yürütme Kurulu aşağıdaki hususların kamu oyuna açıklanmasına karar vermiştir:

1. — Liyakat zammının verilmesi ile ilgili olarak işçilerle işveren arasında çıkan anlaşmazlığın gelişmesi sonunda iki işçi kardeşimizin ölmesinden ve ordu mensubu er ve subaylarımızla işçi kardeşlerimiz arasında yaralananlar bulunmasından Türkiye İşçi Partisi derin bir üzüntü duymaktadır.

2. — Bu çok üzücü olayın ilk bakışta görünen sebepleri ne olursa olsun, aslında bu olayın Anayasamızın bu güne kadar temel ilkeleri ve demokratik ruhu ile tasfaman uygulanmamış olması ile derin bağları bulduğundan şüphe edilemez. Zira Anayasamızın ilkelerine ve demokratik ruhuna göre uygulanması halinde toplum kuvvetlerinin demokratik bir ortam içinde ve normal şartlarda gelişeceği şüphesizdir. Anayasamızın 47. maddesinde tanıyan grev ve toplu sözleşme haklarının Anayasa'daki sınırlar daraltılmak sureti ile kanunlaştırılmış bulunması ve böylece işçilerin ekonomik ve sosyal durumlarını korumak ve iyileştirmek hususundaki isteklerine tam ve süratle cevap verecek bir kanunî ortamın yaratılmaması Zonguldak olaylarının patlak vermesinin ve müessir şekilde gelişmesinin derinde yatan asıl sebebi olarak düşünülmelidir.

3. — Türkiye İşçi Partisi, Zonguldak olaylarından dolayı Partice duyulan derin teesürü bir kerre daha belirtir, ölenlerin ailelerinin elemi ve yaralıların acısını yüreктen paylaşır ve yetkili makamların bu elim olaylara yolaçan meselelere Anayasayı demokratik ruhu ile uygulayarak en adil ve olumlu çözümler bulmalarını diler.

Türkiye İşçi Partisi
Merkez Yürütme Kurulu

SAKİM

Sözcüğün ses özellikleri de var:

«Sakim» «in» «k» sı ve «i» si, bildiğiniz gibi değil. «K» sı gırtlakta takılmalı, (sanki gizli ve «meş'um» bir el, «hamiyetli» vatandaşı sık boğaz etmek tedir o anda).

«I» mı, «i» mi belli değil, uzatılacak, uzatma «m» harfine bindirilecek, daha yukarda belirttiğimiz gibi dudaklar büzülecek, ve b'ir süre sessiz, kıpırdaysız, böylecene durulacak...

Bu denli zorlu bir lâfın altından kalkmak, değme babayığıdın harcı değil. Gidip bir sözlük karıştırmak gelmiyor insanın aklına!

El ayak kesiliyor, bilinci büyü bağlamıştır, bu ağır sanı altında bulunan kişi dize gelecektir, ister istemez.

İnsan kendini ne'den savunacağını bilmez ki, nasıl savunacağını bilsin... Birisi çıksa da size, «hasta», «hastalık», «yanlış», «pek gerçek ve sağlam olma-yın», dese, bunlara karşılık vermesini bilirsiniz. Örneğin: «sağlığım yerinde, seninki nasıl dersiniz, «hastalıkla amcamdır» dersiniz, «yanlışlık sende ağabey» dersiniz, «sakatlık bindiğin atın ayağında» dersiniz...

Doğru lâf mı eksik?

Ama sizde o güç nerde...

Hele «sakim» lâfı yalnız değil de, «cereyanlar»la birlikte yürüyünce üstünüze, iflahınız kesilir.

Artık o şaşkınlık içinde, Kafka'nın suçluları gibi, neye uğradığınızı anlamadan, giderek suçun kimde olduğunu bile pek kavramadan, dona kalacaksınız olduğunuz yerde, gayri ölümü bekleyeceksiniz nerde ise. Suçluluk kişiye bile bağlı değildir, «sakim cereyanlar» esince... Gazetelerin haber verdiği uyuşturucu, sersemletici, çıldırtıcı gazlardan beterdir «sakim cereyanlar» töhmeti, çevreyi sarar, yalnız kişiyi değil, bölgeyi kaplar. Herkes herkesin suratına kuşku ile bakmaktadır, olan olmuştur artık.

İşte tam bu sıradadır ki üfürükçü-beşarlarımız eyleme geçeceklerdir. Artık kararları ne ise ne, yurdun yer altı mı, yer üstü mü bir varlığını, kaş göz arasında ayağınızın altından çekip, elden çıkartacaklardır Allah ne verdiyse oldu bitti maaşallah...

Farkındamısınız, kuyrukları sıkışınca işi Arapça vuruyorlar. Aldatmaca düzenin sürdürmek için anlamları karıştırmak, sözcükleri özlerinden sıyırmak, tılsımlı, korkunç, tuzaklarla dolu bir sırça dünya yaratmak zorunluğunu duyuyorlar.

Gerçekleri maskeleyen çabalarında, duyulmadık sesleri, kutsal kılıklı tekerlemeleri, bilinmedik güçlerin varlığını yansıtan harfleri saldirtiyorlar insanın üstüne.

Görme, bilme, anlama gücünü ortadan kaldırma tekniği ile ilgili bir eylemdir, bir duman perdesidir bu Arapça tutkusu.

Bu sözcükleri ağızlarından çıkartırken yüzleri gözleri de başkalaşır. İyi aktörler gibi, bir bakıma kendileri de kapılıyorlar yarattıkları oyuna.

«Sakim» sözü aldı yürüdü, koruyucu gücüne inanmıştır gerici çevreler. «Sakim» sözcüğünün kullanılmış yöntemi şöyle:

Alın buruşturulacak.

Kaşlar çatılacak. (Kaşın biri diğerinin üstüne bindirilebilirse, daha iyi). Burun delikleri açılacak.

Gözler, yeri belirsiz korkulu bir varlık görürcesine sert, bağışlamaz, hafif donuk olacaklar.

Ağız, (asıl iş ağızda), sol yarısı kısık, sağ yarısı huni biçiminde kelimeyi döküverecek bir yuvarlaklık almak zorunda. Sözcük ağızdan çıkar çıkmaz, (onu ağızda tutmak bile tehlikeli), dudaklar sımsıkı kapatılacak, baş yana devrilecektir.

AZGELİŞMİŞLİĞE KARŞI SAVAŞMANIN GEREKLERİ

Çeviren :

KENAN SOMER

«Azgelişmiş» denilen ülkeler için kendiliğinden hızlı bir ekonomik gelişme umudu beslemek boşunadır. Bu ülkeler, ister gerçekten azgelişmiş olsunlar, isterse, genellikle görüldüğü gibi, ekonomik bakımdan bağımlı bir durumda bulunsunlar, bu böyledir.

Azgelişmişliğe son vermeyi gözeten bir ekonomi politikasının tesbit ettiği hedeflere ve bu hedeflere ulaşmak için kullanılması düşünülen araçlara göre, ekonomik «Azgelişmişliğe» karşı savaşın gerekleri türlü biçimlerde ortaya çıkar.

Kullanılacak araçlar ulaşılacak istenen hedeflere göre seçileceği için, incelemeye hedeflerden başlamak gerekiyor.

AZGELİŞMİŞLİĞE KARŞI SAVAŞIN HEDEFLERİ :

Azgelişmişliğe karşı savaşın hedefleri, asıl hedefler ve ara-hedefler olarak ikiye bölünebilir.

Asıl hedefler, bilindiği gibi, bütün nüfusun yaşama düzeyini temelinden düzeltmeğe ve halkın artan ihtiyaçlarını mümkün olduğu kadar esaslı bir biçimde karşılamaya yeterli bir ekonomiyi, herkesin kişiliğini ve yeteneklerini sonuna kadar geliştirmeyi sağlayan bir ekonomik yapıyı gerçekleştirmektir. Bütün bunlara ancak ge-

niş ve yeterli bir tüketim hacmi, yüksek bir eğitim düzeyi ve bütün yerleşik (endémique) hastalıkların ortadan kaldırılmasıyla erişilebilir.

Azgelişmişliğe karşı savaşın asıl hedefleri bunlardır. Ama bu hedeflere ulaşabilmek için bazı ara-hedeflerin gerçekleştirilmesi zorunludur.

Bu ara-hedeflerden biri, emek verimliliğinin sürekli ve yeterli bir biçimde artırılmasıdır. Öyle ki, çalışan herkes, belirli bir çalışma süresi içinde, bugün «azgelişmiş» denilen ülkeler emekçilerinin çoğunlukla kullandıkları günlük geçmiş, uyduruk araçlarla ürettiklerinden daha çok sanayi ve tarım ürünleri sağlayabilsin.

Gerçekten, bu ülkelerdeki ekonomik faaliyetin esasında, yani ihracatı değil de ülkenin yaşamasını ve kendi halklarını ilgilendiren işlerde çalışan üreticilerin elinde sadece eskimiş, çağı geçmiş ve güçsüz üretim araçları vardır. İşte bu uyduruk araçları yeni üretim araçlarıyla değiştirerek, sayısız yenilikleri ve çağdaş teknoloji üretim faaliyetine sokaraktır ki, emek verimliliği arttırılacak ve asıl hedefin gerçekleşmesi, yani yaşama şartlarının düzelmesi ve yaşama düzeyinin yükselmesi için zorunlu teknik temeller atılmış olacaktır.

Deneylerin ve teorinin öğrettiklerine göre, eğer yeni üretim araçlarının büyük bir kısmı ülkenin içinde üretilemezse, üretim tekniklerinde genel ve derin bir yenileşmenin gerçekleşmesi mümkün değildir. Bu demektir ki, azgelişmişliğe karşı savaş politikalarının hepsi, tamamlayıcı kısım olarak, bir sanayileşme politikasını kapsamak zorundadır.

Sanayileşme, tarımın yenileştirilmesi, ekonominin çeşitlendirilmesi, bunlar, üretici güçlerin hızla gelişmesi için gösterilecek çabanın belibaş yönlerini teşkil ederler.

Sanayileşmenin şekilleri, hızı, genişliği ve niteliği elbette her ülkenin somut koşullarına, maden, tarım ve su kaynaklarının durumuna, nüfusun sayı ve yoğunluğuna bağlıdır; ama sanayileşmenin kendisi, daima ekonomik gelişmenin zorunlu bir şartıdır. Tekniklerin ve üretim araçlarının yenilenmesi, emek verimliliğinin arttırılması, her halde, azgelişmişliğe karşı savaşın esaslı silâhlarını ve ilk ulaşılacak ara-hedefleri teşkil ediyorlar.

Bu hedeflerin gerçekleşmesi de, ancak bazı araçlar kullandığı, önceden gerçekleşmesi gereken bazı gereklilikler gerçekleştiği takdirde

Bu eski ekonomik ve toplumsal yapılar çoğunlukla dış etkilerle ayakta tutulmuşlardır. Çünkü ekonomik gelişmeyi etkili bir biçimde engelliyorlardı.

Bir defa bağımsızlığın kurumsal şartları (conditions institutionelles) ve ekonomik ilerlemenin engellerini ortadan kaldırma şartları gerçekleştirildikten sonra, üretici güçlerdeki gelişmelerin, emek verimliliğindeki artışların ve modern teknolojinin sağladığı olanaklardan yararlanarak, ulusal ekonomiyi giderek güçlendirecek olumlu ve somut tedbirlerin de alınması zorunludur.

İşte burada geniş bir yatırım politikasının gerekliliği ortaya çıkıyor. Maddî yatırımlarla birlikte insan, bilgi, bilimsel ve teknik araştırma yatırımları. Yeteri kadar önemli yatırımlar aracıyla, giderek daha yeni ve daha verimli üretim araçlarından yararlanılacaktır.

Deneyler de, akıl da gösteriyor ki, eğer ulusal özgürlüğü arttırmak sonucuna varılacaksa, böyle bir yatırım politikası dış yardımlara değil, sadece ve sadece ulusal sermaye birikimine dayanmalıdır. Dış yardımlar, artık kurtulmak istenilen bağımlılık durumunun yeni şekiller altında sürdürülmesi sonucunu verebilir. Böylece, hızlı bir ulusal sermaye birikimi, aynı zamanda giderek kendi kendine yetme yeteneğine daha çok sahip olacak ve halka yükselen bir yaşama düzeyi sağlayacak hızlı bir ekonomik gelişmenin temel şartıdır.

Bu bakıma unutmamak gerekir ki, az gelişmiş denilen bir ülkenin dış yardım olanakları ne kadar büyük olursa olsun, bu onu ulusal sermaye birikimi için çaba göstermekten alıkoymamalıdır. Hatta tam tersine. Dış yardımlar ne kadar büyük olursa, ulusal birikim çabaları da, bu yardımları ulusal sermaye birikimine göre hep ikinci planda bırakacak kadar büyük olmalıdır. Gerçekten, ulusal sermaye birikimi, üzerinde gerçek bir ekonomik gelişme politikasının kurulması mümkün tek temeldir.

Esas olarak dış yardımlara dayanan sözde bir ekonomik gelişme

çürük bir temel üzerine kurulmuş demektir. Bu sözde gelişmenin dayandığı dış yardımlar kesilir kesilmez ekonomik faaliyet durur. Böylesine bir sözde gelişme, bağımlılığın bir başka biçim altında sürüp gittiği gerçeğini maskeleyen başka birşey yapamaz.

Bazı iktisatçıların az gelişmiş denilen ülkeler üzerine söylediklerini burada hatırlatmak yararlı olacak; Onlara göre, bu ülkeler ulusal bir birikimle kendi gelişmelerini gerçekleştiremezler buna yetenekli değildirler. Böyle olunca, uzunca bir dönem için dış yardımlara ve yabancı sermaye yatırımlarına başvurmak zorundadırlar. Bu zorunluk, onları, ekonomik bağımlılık durumlarını bir kader gibi kabul etmek durumunda bırakıyor.

Az gelişmiş denilen birçok ülkede yaptığım incelemeler, bu türlü bir uğursuz kaderin var olmadığını bana somut olarak göstermiş bulunuyor. Bu görüş, ya bilimsel temelden yoksun bir kötümserliğe dayanıyor, ya da eski bağımlılık ilişkilerinin yeni bir biçim altında sürdürülmesi isteğine.

Tanıdığım az gelişmiş ülkelerin somut analizi bana gösterdi ki, bu ülkelerde daima kullanılmıyan büyük üretim güçleri vardır ve bunlar doğru düğün kullanılırsa, hızlı bir ulusal birikim ve milli gelir artışı sağlanabilir. Varolan üretim güçlerinin ulusal birikim emrinde gittikçe genişleyen ölçülerde kullanılabilmesi için, bütün asalak tüketim şekillerinin ortadan kaldırılması şarttır.

Az gelişmiş denilen ülkelerin çoğunda, özellikle eski sömürge ülkelerde, çok sayıda asalak tüketim şekli vardır. Bunların varlığı, sömürge döneminin sonucudur. Sömürge döneminde, bu ülkelerdeki nüfusun sınırlı bir azınlığı, ülkedeki üretim güçlerinin erişmiş bulunduğu düzeyle hiçbir uygunluğu olmayan tüketim alışkanlıkları edinmişlerdir. Bu tüketim alışkanlıklarının varlığı, bu ülkeleri karakterize eden dışarıya karşı bağımlılık durumunun bir belirtisi-

dir; aynı zamanda bu bağımlılığın sürmesini sağlayan bir etkidir de. Öyleyse, sömürge dönemi kalıtı bu tüketim alışkanlıklarını ortadan kaldırarak daha büyük bir ekonomik bağımsızlık ve ulusal kaynakların tamamen gelişme yararına kullanılması yolunda önemli bir adım atılmalıdır.

Burada şunu da eklemek gerekir ki, az gelişmişliğe karşı savaşın gerekleriyle, daha büyük bir sosyal adalet ve daha büyük bir ekonomik eşitliğin gerekleri arasında tam bir paralellik vardır.

Aynı şekilde, toplumsal ihtiyaçların karşılanmasına, kişisel ihtiyaçlara göre bir öncelik verilmedir. Bundan, hızlı bir ekonomik gelişmenin, ancak eğitim, öğretim, halk sağlığı, v.b. toplumsal ihtiyaçların karşılanmasıyla sağlanabileceği sonucu çıkıyor. Hatta bu ihtiyaçların karşılanması için, bugün az gelişmiş ülkelerin çoğundaki üretim güçlerinin gelişme aşamasına göre gerçekten ikinci planda bulunan bazı kişisel ihtiyaçların karşılanması ertelenebilir.

İşte burada, genel olarak, gelişme öncelikleri'nin tesbiti ve bu önceliklere uyma gibi bir gereklilik karşısında bulunuyoruz. Bu gereklilik, emredici (impératif) nitelikte bir ekonomik plânın yapılması ve gerçekleştirilmesi gereklilikleriyle karışıp birleşiyor. Herşeyi birden yapmanın mümkün olmaması nedeniyle öncelikler tesbit edilir. Kaldı ki, az gelişmiş denilen ülkelerin ellerindeki araçlar son derecede kıt; bu ülkeler için öncelikler tesbit etmek ve bunlara uymak hayati bir meseledir. Bu da, emredici plânlamanın, ekonomik az gelişmişliğe karşı savaşmanın gereklerinden biri olduğunu ortaya koyuyor.

Siyasal Kadronun Önemi :

Bu noktaya gelince, kurumsal zorunluluklarla gene karşılaşılır. Gerçekten, eğer bir gelişme plânının hazırlanması yanı sıra, böyle bir plânı gerçekleştirmeye sağlayacak yapı ve kurumlar ortaya konmazsa, plân boş bir dilek olarak kalacaktır. Bir plânın ger-

çekleşmesi, yani uygulanması için teknik yönden kusursuz olmasının yeteceği düşüncesinden sakınmak, bu bakıma özellikle önemlidir.

Hızlı bir ekonomik gelişme plânının başarısı, ancak bazı kurumsal ve insanla ilgili (beşeri) şartlar içinde gerçekleşebilir.

Kurumsal şartlar, belibaşlı üretim ve değişim araçlarının Devlet eline verilmesi ve ulusal bir ekonomik gelişmenin gereklerini karşılamaya yönelik bir plânla çatışabilecek büyük özel kapitalist çıkarların ortadan kaldırılması şeklinde kendini gösterir. Bu bakıma, tabii zenginliklerin millileştirilmesi, madenlerin ve büyük üretim araçlarının millileştirilmesi, banka sisteminin ve iç ticaretin büyük bir kısmının millileştirilmesi, hızlı bir ekonomik gelişme politikasının şüphe götürmez gerekleridir.

Bu noktalar üzerinde daha önce de durmuş, ayrıntılı açıklamalar yapmışım. Bu yüzden, sadece hatırlatmakla yetiniyorum.

Fakat az gelişmişliğe karşı savaşın öznel ya da insanla ilgili bazı şartları üzerinde uzunca durmak istiyorum. Bu bakıma birinci şart az gelişmişliğe karşı savaşın hedefleri ve öncelikleri üzerinde açık bir görüşe varmış siyasal kadronun varlığıdır. Bu, aslında ideolojik bir şarttır. Şüphesiz, teknisyen ve uzmanlar çeşitli hedeflerin nisbi önemlerini ve bu hedefleri gerçekleştirmek için hangi araçların kullanılmasını gerektiğini takdir edebilirler. Ama bilimsel nitelikteki bu çaba, hiçbir şekilde hedeflerin, önceliklerin ve ekonomik ve toplumsal girişimlerin açık siyasal bilinci yerine geçemez. Başarılı bir ekonomik plânın hazırlanması, eğer bu plânın uygulanması sorumluluğunu taşıyan siyasal kadro izlenen hedeflerin niteliği ve bunların gerçekleştirilmesi için zorunlu araçlar üzerinde eksiksiz bir bilinçten yoksunsa, çok az bir yarar sağlar.

Az gelişmişliğe karşı savaşın öznel ve insanla ilgili ikinci şartı, siyasal kadronun kendini tamamen ulusal çıkara adanmasıdır. Az geliş-

mişliğe karşı savaşın karmaşık ve güç görevini, ancak ulusal çıkarı kendi kişisel çıkarından, ya da belirli bir toplumsal kategorinin çıkarından daima üstün tutan kadrolar başarıyla yürütebilir. Gene ideolojik nitelikte bulunan bu ikinci gerekliliğin önemi küçümsenemez. Birçok Latin Amerika ülkesindeki ekonomik durgunluk örneği, tabii zenginliklerle dolu bu ülkelerde, siyasal bağımsızlığa rağmen, kendini ulusal gelişme davasına vermemiş, yabancı, ya da yerli olmakla beraber yabancılara bağlı özel çıkarlar gözetilen bir siyasal kadronun varlığının, hızlı bir ekonomik gelişmeyi nasıl önlediğini bize gösteriyor.

Halk Yığınlarının Katılması :

Daima insanla, özellikle siyasal kadrolarla ilgili gereklilikler bakımından, nüfusun en geniş tabakalarıyla bu kadrolar arasında sıkı bir bağlılık zorunluluğunu belirtmek gerekir. Deneylerin gösterdiğine göre, sadece bürokratik bir mekanizma, hattâ gelişmenin gereklerini teknik bakımdan doğru bir biçimde kavramış da olsa, asla hızlı bir gelişme politikasını başarılı bir şekilde yürütemez. Nüfusun çabasının en yüksek derecede arttırabilecek olan bürokrasi değildir. Kaldı ki, özellikle ekonomik gelişmesi güçsüz ülkelerde, nüfus belibaşlı üretim gücüdür.

Gelişme politikasının başarısı halkın eylemine, onun şevkli ve güvenli çabasına bağlıdır. Öyleyse ülkenin yönetici kadrosu, gelişme yönünde halkın girişkenliğini (iniciative) sağlamalı ve bunu arttırmalıdır. Halkın bu girişkenliği en yüksek noktasına kadar desteklenmelidir.

Bu noktada, bürokratik ve mall bir gelişme plânı anlayışına karşı sakınmanın çok gerekli olduğunu düşünüyorum. Çünkü bir az gelişmiş ülke için en tehlikeli şey, yönetici kadronun bazı teknisyenlerden bir gelişme plânı hazırlamalarını istemesinin, sonra da bu plânın gerçekleşmesi için zorunlu kredileri sağlamak bakımından yabancı ülkelere başvurmasının yeteceğini düşünmektir. Eğer bu ka-

darla yetinilirse, bazı sektörlerde ufak tefek sonuçlar elde edilebilir; fakat az gelişmişliğe karşı gerçek bir savaş yönünde hiçbir şey yapılmış olmaz. Çünkü bu savaş, yukarıda da söylediğim gibi, herşeyden önce büyük bir ulusal birikim çabasını gerektirir; bu çaba da, halkın buna şevkle katılmasına dayanır.

Örneğin Hindistan gibi, elerinde öz birikim olanakları bulunan, yeteri kadar gelişmiş ve güçlü bir millî burjuvaziye sahip sadece birkaç ülke, halkın şevkli ve güvenli çabası olmaksızın, belirli bir ekonomik gelişme yolunda ba-

Dağlama Hüsni ZÜBER

zı adımlar atabilir. Ama gene de, bu istisnai durum içinde gerçekleştirilen gelişmeler sınırlı, yavaş ve yetersizdir. Hem güçlü ekonomik bağımlılık unsurları yerli yerinde kalır, hem de nüfusun büyük bir çoğunluğu sefalet içinde yaşamakta devam eder.

Bu gözlemler az gelişmişliğe karşı savaşın bir başka gereği üzerine ışık tutuyor. Bu da, halkın bilinç düzeyini yükseltmek için geniş ve sürekli bir çabanın zorunluluğudur. Okur-yazarların yayılması ve temel eğitim için savaş bu çabanın merkezi olacaktır. Cehalet ve ümmîliğün kökünün kazımadaan ekonomik alanda girişilecek çabalar yanlıs-

ve tehlikeli olabilirler. Bu yüzden ilk öğretimin hızla gelişmesi ve eğitim görmemiş ergin nüfusun eğitilmesi (halk eğitimi) çok önemlidir. Tabii buna paralel olarak orta, teknik ve yüksek öğretimin de geliştirilmesi gerekir. Fakat bu gelişmenin paralel olması, yani aynı hızda olması gerekir. Orta, teknik ve yüksek öğretim, ilk öğretimden ve eğitimin görmemiş ergin nüfusun eğitiminden daha hızlı geliştirilirse, bürokratik, halktan kopmuş, onunla ilgisiz, onun çıkarlarına ve anlayışına yabancı bir tabakanın yetişmesi tehlikesi belirir. Bu durum, az gelişmişliğe karşı savaşın gereklerinden birine aykırı düşer.

Dünya ekonomisinin bugünkü şartları içinde, az gelişmiş ülkelerin ekonomik gelişmelerini sağlamak bakımından Devlete merkezi bir rol düşüyor. Bu bakıma, genel olarak bir tehlikenin varlığı gözden uzak tutulmalıdır. Bu, bir çeşit bürokratik Devlet kapitalizmi tehlikesidir. Devlet kapitalizmi ekonomik gelişmeyi ne hızlandırır, ne de fazla ileri götürür. Çünkü geniş halk yığınları seferber edilemez; böyle olunca, ulusal birikimin yetersizliği yüzünden, ağır şartlarla dış mali yardımlara başvurmak zorunda kalınır.

Nüfusun küçük bir tabakasının çıkarını gözeten bir gelişme politikası ister istemez böyle bir bürokratik kapitalizme varır. Bu da gelişmeyi gitgide yavaşlatır ve ekonomik bağımlılığı sürdürmek, hattâ daha da ağırlaştırmak sonucunu verir.

Genel bir deyişle ve özet olarak, bir az gelişmişliğe karşı savaş politikası, hem köklü dönüşümleri kapsayan nesnel gereklilikleri, hem de öznel, ya da ideolojik gerekliliklerini yerine getirmelidir.

Görmüş olduğumuz gibi, nesnel gereklilikler, üretim şartlarında ve mülkiyet şekillerinde dönüşümler aracılığıyla yerine getirilirler.

Bir yandan, hızlı bir ekonomik gelişmenin, yani toplumun çıkarlarını ikinci plânda bırakarak, yerli olsun yabancı olsun, özel çıkarların öncelik sağlıyan mülkiyet şekillerinin ortadan kaldırılması söz konusudur. Bu amaçla, emredici

nitelikte hızlı bir ekonomik gelişme plânının uygulanabilmesi için, dış ticaretin, iç ticaretin, bankaların, büyük üretim araçları ve ulusal kaynakların, belibaşlı ulaştırma araçlarının, Devletin ya da Kamu örgütlerinin emrinde olması büyük bir önem taşımaktadır.

Bir yandan da, çağı geçmiş üretim araç ve tekniklerinin yerine, giderek daha etkili ve modern üretim araç ve tekniklerinin geçirilmesi söz konusudur.

Bunlara paralel olarak, kişisel ve öncelikle toplumsal ihtiyaçların, özellikle eğitim ve sağlık alanlarında, artan bir ölçüde karşılanması gerekmektedir. Bu, bir plân çerçevesinde, önceliklerin ve araçların tesbit edilmesini zorunlu kılar. Ama bu plân, daha önce belirtmeğe çalıştığım siyasal kadro ve halk yığınları bakımından bazı öznel ya da ideolojik gereklilikleri gerçekleştirirse, ancak o zaman gelişme gereklerine uygun düşer ve ancak o zaman başarılı bir biçimde uygulanabilir.

Bu söylediklerimin son kısmını özetlemek istersem diyebilirim ki, yeterli olmayan bir ölçüde ge-

lişmiş her ülkede ideolojik bakımdan gelişmenin temel etkenlerinden biri, kendi öz gücüne ve önce halkın güç ve yeteneklerine ölçülü bir güvendir. Aynı şekilde, bir ekonomik plânın gerçekleştirilmesi için sarsılmaz bir irade ve bir defa bu plân kabul edilince, nüfusun en geniş tabakalarının, herşeyden önce de en yoksul tabakaların şevkli ve güvenli işbirliğini sağlamak için sürekli bir çaba zorunludur.

Başka bir deyişle, bir gelişme politikası, bazılarının sandığı gibi, seçkin (élite) bir zümre tarafından yürütülemez; meğerki bu seçkinler bir kişisel özveri ve esirgemezlikle (fedakarlık ve feragatle) dolu bulunsunlar.

Sonuç olarak denebilir ki, aslında az gelişmişliğe karşı savaşın gerekleriyle, sosyalist bir plânlı ekonominin gerekleri birbirine karışmakta, birleşmektedir. Bugünkü dünyada bu özdeşliğin bilinci günden güne büyümekte, yaygınlaşmaktadır. Bundan ötürü, bazılarının az gelişmiş diye adlandırdığı ülkelerin geleceğine, mutlu yarınlarına büyük bir güvenim var.

Aziz Nesin'in

Yeni kitabı çıktı :

Yeşil Renkli Namus Gazı

Aziz Nesin'in en güzel hikâyeleri bu kitapta toplanmıştır. Okurken gülecek, gülerken düşüneceksiniz.

160 sayfa 5 lira

Bütün kitapçılarda bulunur.

İsteme adresi :

*DUŞÜN YAYINEVİ — Cağaloğlu, Nuruosmaniye,
Atasaray No. 206*

İSTANBUL

karşı ihtilâl

ALİ RIZA
GÜNEY

kendini deniyor

Türkiye çapında yer yer TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİNİ hedef tutuyormuş gibi görünen bir karşı ihtilâl denemesi karşısındayız. Bu, Akhisar olayları adıyla anılacak tertipli olaylarda açıkça ortaya çıktı. A.P. Akhisar teşkilâtı ileri gelenleri ile Komünizmle Mücadele Derneği adı altında teşkilâtlanan faşist bir grup işbirliği ederek kuvvetlerini kontrol ettiler.

Yazık ki, kendilerine daha önceden haber alınarak ihbar yapıldığı halde idare makamları da tedbir almadılar. Gerekli tepkiyi göstermediler. İtalya da faşistlerin, Almanya da Nazilerin hareketleri de tıpkı böyle başlamış, gelişmiş ve bilinen sonuçlara ulaşmıştı.

Başta, Türkiye İşçi Partisi'ni hedef tutuyormuş gibi dedik; gerçekte bu deneme, geç de olsa ATA-TÜRKÇÜLÜK'e ve 27 Mayıs ile onun getirdiği Ana Yasa düzenine karşıdır. Şımarıkça ve açıkça hareket edişleri de kendilerinden yana bir hükümetin başa geçmiş olduğuna inanmalarındandır. Bu yolla hem kendilerini, hem de kendilerinden olması gereken bir hükümeti sınamış oldular. Türkiyede tarafsız ve kanunlara bağlı bir adli mekanizmanın varlığını unuttular.

Bunun böyle olduğuna inanmak için tertipçilerin kimler olduğuna bakmak yeter. Ve bunların dayandığı zümreler kimlerdir? Eli sopalarını, portakal taş atanların, şuurunu kaybetmişcesine bağırانların, sonra da saldıranların arkasında kimler gizleniyor?

Açıklayalım :

- 1) Anayasa'nuzun emrettiği düzende ergeç elle-rindeki toprak fazlaları alınıp yoksul, toprak-sız ya da az topraklı köylülere dağıtılacak olanlar yani toprak reformuna karşı duranlar.
- 2) Geçmiş devirde binbir dolap çevirerek bir il-lüzyonist ustahğı ile milyonlar olanlar.

3) Çıkarlarını dış sermaye ile ortaklıkta bulan gizli mandacılar. Emekçi halkımızı dış kapita-lizme soyduranlar, sömürtenlerdir. Bunlar, satın alabildikleri, sarhoş ettikleri kimselere alınteri ile kazanılmış toprakları isteyen varmuş gibi:

- Topraklarımızı alamazsınız, vermeyeceğiz. Kan döküleceğiz, diye bağırıyorlardı. Servetleri pay etmeyi isteyen varmış gibi :
- Servetimizi çalışarak kazandık. Size, çalışma-yan'ara mı verelim? Dedirtiyorlardı. Tütün çiftçilerinin nasıl oyunlara kurban edil-diği, nasıl soyulduğu bilinmiyormuş gibi :
- Tütünleri kimse zorla almıyor. Serbest piya-sa bu, isteyen vermesin diye çığlık kopartıyor-lardı.

Bütün bu bağırılmalar, dedirtmeler, çığlık kopart-malar, dinleyen binlerce müstahsile kendi seslerini duyurtmamak içindi. Oysa konuşan müstahsilin ken-disiydi, emekçiden yana, halktan yana aydınlı, işçi idi. Ve gerçekler elle tutulurcasına dile geliyordu. Çalışan insanlar niçin topraksız kaldıklarını, niçin faldır olduklarını, nasıl soyulduklarını öğreniyorlar sosyal bilince ulaşıyorlardı ve kendilerine seçme hak-kını kullandıkları gibi seçilme haklarını da kullan-maları tavsiye ediliyordu. Verilen reçete sağlandı.

Bu bilinçli sesin duyulmasına engel olamayınca da saldırtılar. Adam dövdürmek istediler. Taş attr-dular, cam kırdırdılar.

Ama sesin yankıları devam ediyor. Bunlar bir zaman İsa'yı da çarmıha germişlerdi. Bunlar bir za-man Muhammed'in de gezdiği yollara dikenler atırtıp taşlamışlardı. Bunlar halkın sesinden korkan, kork tuğu sesi duymamak için de bağırانlardı. Sanıyor-larki sesi duymazlarsa o ses yoktur.

Şimdi düşünelim. 27 Mayıs Anayasası'na göre kurul-muş kanunî bir parti teşkilâtı yine kanunî toplantı-lar tertip edip te her seferinde bu tip saldırılarla kar-şılırsa, bu saldırılar yalnız o partiye mi karşıdır. Yoksa; onun doğmasını zorunlu hale getiren ortama, onu koruyan kanunlara ve bu kanunların esası olan Anayasaya, yine o Anayasayı getiren 27 Mayıs'a, Atatürk'çülüğe ve de Anayasayı kabul eden millete mi karşıdır?

Karşı ihtilâl kendini deniyor. İstanbul'da, Kara-kurt'ta, Adana'da, Akhisar'da ilk adımlarını attı. Da-ha da adımlar atacak. Kuvvetinin yeteceğine inan-dığı gün birden yüklenecek. Siz aydınlar, Atatürkçü'ler, 27 Mayısçular, ilerici gençlik, toplumcular, emekçi-ler, o gün kendinizi birden karanlıkta bulacaksınız. Dün Atatürk'e gâvur diyenler, bugün Atatürkçülere komünist diyorlar. Uyann. Anayasa'yı korumak için tek cephe olun. Zilletten ve Türk ulusunun yoksullu-ğundan başka kaybedecek neyimiz var?

T U T A N A K

Sosyal adalet için ölenlerin anısına

kanlı bir gömlekti omuzlarında Mart güneşi
düşünüyordu ozan

plâstik yerküreyi bir çocukbaşı gibi okşiyarak
bir başka şafağın irkiltisiyle çoğul

düşünüyordu ozan

vietnamı kongoyu ve kendi ülkesini
bir çocukbaşı okşar gibi okşiyarak

1965 sularında

ellerinde çiğdemçiçekleriyle çocuklar
demirin kömürün petrolün kahrından uzak

işyerlerinde grev
gazetelerde kürk ve kadın
ve kadillak

evcil bir güvercin gibi sokulgan
sıcak

1965 sularında yoksulluk

ve yoksulluk diyordu ozan

yâni yapıp yaratmak

yâni söküp çıkarmak

yâni gelin gelin donatmak yeryüzünü

ve aç ölmek gökyüzüne

güneşin önünden jetler geçiyordu

jetlerin gölgesinde grevciler

kâğıdın biryanında bakkal kasap hesaplar

sendikamın grev fonu,

ve partinin beş aylık üdentisi

kanlı bir gömlekti omuzlarında mart güneşi

ellerinde çiğdemçiçekleriyle çocuklar

demirin kömürün petrolün kahrından uzak

ve düşünüyordu ozan

eğer satılmışlık

eğer uşaklık

eğer ölüm

mehmedin eli kömürde

mehmetçiğin eli kanda

ey güneşten bakan ustalar

yatıyor kanlı kanlı

yatıyor erkek erkek

mehmedin ölüsü kömür ocaklarında

solcular yalan söylüyorlar mehmet - inanma
ulusal geliri sen yiyorsun mehmet - niini
solcular yalan söylüyorlar mehmet - inanma
sen hiç vergi vermiyorsun mehmet - niini
solcular yalan söylüyorlar mehmet - inanma
bankalarda milyonların yatıyor mehmet - niini
solcular yalan söylüyorlar mehmet - inanma
toprakların uçsuz bucaksız mehmet - niini
solcular yalan söylüyorlar mehmet - inanma
bu vatanın hepsi senin mehmet - niini
solcular yalan söylüyorlar mehmet - inanma
ortalık günlük güneşlik mehmet - niini
altı da bir üstü de birdir yerin mehmet
solcular yalan söylüyorlar mehmet
solcular mehmet

mehmet

uyu benim uyu işçim uyu tosunum - niini

niini

niini

takvim bahar diyordu

güneşin önünden jetler

işyerlerinde grev

gazetelerde kırk ve kadın

ve kadillac

evcil bir güvercin gibi sokulgan

sıcak

1965 sularında yoksulluk

plâstik yerküreyi bir çocukbaşı gibi okşuyarak

düşünüyordu ozan

geceler nasıl da renk renk ışıklarla donatılmıştı

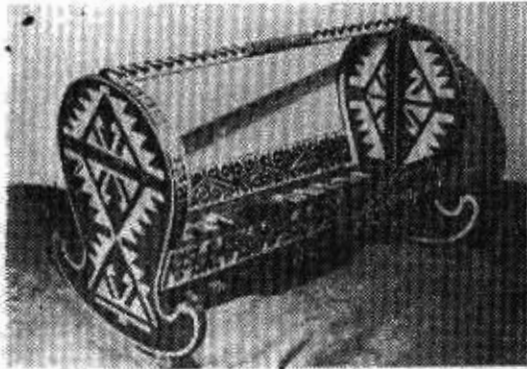
karakış ne güzeldi sıcak yumuşak kedicik camlar ardında

neft çamuru nasıl da coşturuyordu motorları

ne de eğlenceliydi tünellerden geçerken karatiren - hey be

ve kara dağları delip delip - hey be

ulaşmak sevgiliye kuş gibi

Dağlama Hüsnü ZÜBER

TUTANAK

ve düşünüyordu ozan
 birdenbire boş gelip boş gittiğini şileplerin
 tirenlerin çakılıp çakılıp kaldığını birdenbire dağbaşlarında
 tezgâhların sustuğunu suların kesildiğini
 postacının bile mektup getirmediğini birdenbire
 yâni birdenbire aç ve çıplak ve buz gibi kaldığını dünyanın
 eğer yaşamak
 eğer sevmek
 eğer ölüm

ey benim başkaldıran bayraklara

bayraklara

bayraklara bölünen yüreğim

karakolun kapısında bir eski mart güneşi
 bir durmadan ve durmadan yemenli türküler
 bin kanlı parmakizi akkâğıtlarda
 bu dünyada eremezsen murada

diyor bir türkü

diyor bağlamalarda kahur

diyor mehmet

ve düşünüyor ozan
 cumhuriyet alanında bir eski büst
 mapusane kapısında bir koca kilit
 düşlerinde marksist

cakasıyla kapitalist

dayanış sırtını üniversite duvarına

dudak bükerek grevcilere

anlamadan devrimci

bilmeden faşist

mehmedin eli kömürde

mehmetçiğin eli kanda

ateşle kanla söndürüldü

sarı şapkalar grevi

• zonguldak kömür ocaklarında

işlemek arı gibi

akmak sularda

donatmak yeryüzünü gelin gelin

ve aç ölmek gökyüzüne

ey benim başkaldıran bayraklara

bayraklara

bayraklara bölünen yüreğim

ıslı ıslı öğretmenim

kadınım

sevdiğim benim

adam olur bu ülke

olacak elbet

sen böyle işledikçe bu ülkel yüzleri o ışıklı ellerimle bir bir

ben böyle yürüdükçe caddelerde grev grev

ve temmuz dağlarında bir bölük kar gibi güldükçe grev gözcüsü kızlar

ve yattıkça kömür ocaklarında mehmedin erkek ölçüsü

adam olur bu ülke

olacak elbet

HASAN
HÜSEYİN

TÜSTAV

Bir ülkeye sermaye iki biçimde gelir: para olarak, teşebbüs olarak. Açıkhyalım: Türkiye dışarıdan yardım alır, borç alır. Bunları örneğin, dolar, sterlin, frank ya da mark olarak elde eder. Yardımlar hükümetlerden, bir grup hükümetten ya da milletlerarası bir kurumdan olabilir. Borçlar da özel kişi ve kurumlardan, milletlerarası kurumlardan ve hükümetlerden alınabilir. Yardımların en önemlisi hükümetlerden alınanıdır. Karşılığında para olarak bir şey verilmez ya da ödenmezse de asla karşılıksız değildir. Başta siyasal olmak üzere çok çeşitli koşullara bağlanırlar. Yardım diye alınan para (çoğunlukla malzeme) ların ne gibi sonuçlar doğurduğunu gözler önüne sermek için, ne yazıkki, yurdumuz iyi bir deney alanı durumuna getirilmiştir. Borç olarak alınan sermaye için faiz ödenir. Ve belli bir süre sonra alınan paranın geriye verilmesi gerekir. Borç biçiminde sermaye, herhangi bir koşula bağlanmadan, uzun süreli, düşük faizli olur ve ekonomik gelişmeyi hızlandırma yolunda kullanılırsa faydalı olabilir. Bu tür sermaye alınıp verilmesi İkinci Dünya Savaşından sonra önemini kaybetmiştir.

Türkiye'ye bir yabancı bir fabrika kurup mal üretmek için gelebilir. Fabrikanın kurulması için makine ve teçhizata ihtiyaç vardır. Arsa ve bina satın almak ya da kiralamak için para gereklidir. Teknisyenlere, işçiye ücret ödemek için de para lazımdır. Ayrıca üretilecek mal için dışarıdan bir kullanma (patent) hakkının satın alınması ya da getirilmesi zorunlu olabilir. Bu tür bir girişimde bu sayılanların üçünü (yani, malzeme, para ve patent hakkı) de teşebbüsü kuracak tarafından dışarıdan getirileceği beklenir. Böylece Türkiye dışarıya bir şey ödemediği malzeme ve kıymetli bir patent hakkı sağlamış ve eline döviz geçirmiş olur diye düşünülür. Bu tip sermaye yatırıma genellikle dolaysız (direkt) yatırım denir. Yatırımın ayrıca dışarıdan teknik bilgi getireceği, ülkenin ekonomik gelişmesine yardımcı olacağı, kâr edemezse sonucuna kendisinin katlanacağı, ederse yatırım yapılan ülkeye de yararlı olacağı bu tipin faziletleri arasında sayılır. İkinci Dünya Savaşından sonra direkt yatırımlar önem kazanmışlardır.

GERÇEK VE BAZI ÖRNEKLER

Gerçekte yatırım yapılan ülkeye ender olarak malzeme ve para getirilir. Çoğunlukla getirilen patent haklarından başka bir şey değildir. Gerekli sermaye yatırımın yapılacağı ülkede toplanır. Kanada'daki Ford Motor Kumpanyası böyle kurulmuştur. İşler geliştikçe, Kanada'da elde edilen kârlarla Kanada'lı yerli yatırımcıların payları satın alınmış, Kanada'lıların teşebbüsü ilişkileri kesilmiştir.

Başlangıç yatırımı yatırımı yapıldığı ülke tarafından verilen (çok kez dalavereli bir iştir bu) bir «imtiyaz» sonucu olabilir. Petrol yatırımları bunun baş örneklerindedir. Bugünün büyük petrol kumpanyaları uzak bir geçmişte dışarıya küçük bir sermaye göndermiş olabilirler. Bunlar sonradan dışarı-

Yabancı Sermaye Sömürme

Ve Köleleştirme Aracı

MEHMET SELİK

Çaki kollarının elde ettikleri muazzam kârlarla asla karşılaştırılmıyacak kadar küçük şeylerdir. Bu kârlar dışarıdaki muazzam büyümenin ve aynı zamanda A.B. Devletlerine ve Batı Avrupa'ya akan muazzam kâr dalgalarının kaynağı olmuştur.

19 Kasım 1964 tarihli New York Times'da şunlar yazılmıştır :

«Herhalde hiçbir Amerikan endüstrisi dışarıda petrolden daha iyi ve kârlı durumda olmamıştır. Continental Oil Company'nin Yürütme Kurulu Başkanı Ira H. Cram, dün bunu şu sözleriyle, ortaya koymuştur: «Son 40 yılda A.B. Devletleri'nin hür dünya petrol üretimindeki payı yüzde 74 den yüzde 35'e düşmüştür; fakat arkalarında A.B. Devletleri olan kumpanyaların üretim yüzdelerindeki düşme yüzde 85 den yüzde 71'e kadardır.» Bay Cram komünist olmayan dünyanın sahip bulunduğu bilinen petrol yedeklerinin yüzde 63 ünün Amerikan kumpanyalarının elinde olduğunu eklemiştir.

Bay Cram, son yıllardaki dış petrol girişimlerinin önemli kârlar sağladığını söylemiştir. Belirttiğine göre, 1957 ile 1962 yılları arasında Amerikan petrol kumpanyaları yabancı ülkelerde 4.2 milyar dolar harcamışlar ve memlekete 7.6 milyar dolar kâr getirmişlerdir. Bay Cram, «toplam petrol endüstrisinde elde edilen kârların yüzde 51'i Amerikaya geri dönmüştür.» demiştir.»

Burada açıkça görülen şey şudur: Amerika'nın yarattığı üretim fazlalarının, tasarrufun (yatırımlar) yatırımcı ülkenin tasarrufları ile yapılır denir) bir kısmı başka ülkelere götürülmüş olmayıp, tam

aksine, başka ülkelerde yaratılan değerler Amerika'ya aktarılmaktadır.

Petrol özel «istisnai» bir şeydir, denilebilir. Öyleyse devam edelim.

1870 - 1913 yılları arasında İngiltere'nin net sermaye ihracı 2.4 milyar sterlendi (1). Bu o günlerde 12 milyar dolar demektir. O günlerdeki doların bugünkü'nün iki katı satın-alma gücüne sahip olduğu hatırlanırsa, bu miktarın güntümüz ölçütlerine göre de büyük bir yatırım olduğu anlaşılır. Fakat bu İngiltere'den dışarıya bir net sermaye transferi demek mi idi? Bunu cevaplandırmak için aynı süre içinde dışarıdan İngiltere'ye akan gelire bakmak gerekir. Aynı otoriteye göre, dışarıdan elde edilen gelir 4.1 milyar sterlikti. Bir başka deyimle, İngiltere'den çıkan sermaye İngiltere'ye dönenin sadece beşte üçü kadardı. Yine bir başka deyimle, 43 yıl boyunca İngiltere dışarıdan gelir olarak 1.7 milyar sterlin sağlamış ve aynı zamanda dışarıda durmadan büyüyen bir varlığa (tesisler vs.) sahip olmuştur.

Bu durumda kim kime yardım ediyordu? Kapital babası İngiltere mi dünyaya, yoksa dünya mı İngiltere'ye?

A.B. Devletlerine dönelim. 1950 yılında Amerikan dış direkt yatırımları 11.8 milyar dolardı (2). 1963'e değin bu miktar 40.6 milyar dolara yükselmiştir; 13 yıldaki yükselme 28.8 milyar, ya da yüzde 244 dir. Resmî rakamlara göre bu artışın yarısı (17.4 milyar) Amerika'dan yapılan net ihracı temsil eder. Burada da yabancı ülkelerden Amerika'ya akan direkt-yatırım gelirlerini hesaba katmamız gerekir. Bu süre boyunca Amerika'nın dışarıdan sağladığı gelir 29.4 milyar dolardır. Bir başka deyimle, 1950 - 1963 yılları arasında Amerikan kumpanyaları, dünyanın geriye kalan kısmında sahip buldukları varlığa 28.8 milyar dolarlık yeni değer eklerken, aynı zamanda yatırdıkları miktardan 17.4 milyar dolar daha fazla sını bu ülkelerden sağlamışlardır.

Bu işler nasıl olmaktadır :

Sorunun temel cevabı şudur: Amerikan kumpanyalarının dış şube ve kolları hayal ötesi bir kârlılık içinde çalışırlar; bunun bir nedeni tekeli ve korunmuş durumda olmaları, bir nedeni de daha gelişmiş Amerikan teknolojisini uygulayarak yersel (mahalli) rakiplerinden daha düşük maliyetle üretimde bulunabilmeleridir. Vergi otoritelerini atlatmak üzerlerine aşınma ve yıpranma yaftası vurulan büyük meblağların içindeki kârlar Amerika'ya aktarılan muazzam fonların kaynağıdır. Yatırımın yersel genişleme ihtiyaçları için gerekli harcamalar da bunlarla yapılır. Bunu Amerikan Ticaret Bakanlığının her yıl yayınladığı madencilik, petrol ve endüstri alanlarındaki direkt-yatırımlar üzerinde yapılacak bir «fonların kaynakları ve kullanımını analizi» ile göstermek olanacağı vardır. Son üç yılda (1961 - 63) Amerikan kum-

pnyalarının bu alanlardaki dış şube ve kollarının toplam 27.2 milyar dolarlık harcamaları aşağıdaki gibi bölünmüştür (3) :

Taşınmaz değerler, makine ve teçhizat	yüzde 44.1
Stoklar, alacaklar ve diğer değerler	» 25.9
Ödenen ücret ve maaşlar	» 30.0
Toplam	» 100.0

Diğer yandan bu aynı 27.2 milyar doların kaynakları şöyle dağılmaktadır :

Kârlar	yüzde 42.0
Aşınma ve yıpranma	» 26.0
Dışarıdan sağlanan fonlar	» 18.6
A.B. Devletlerinden gelen fonlar	» 13.4

Burada A.B. Devletlerinden gelme fonların oransal önemsizlikleri açıkça görülmektedir. Dışarıdaki Amerikan girişimleri çoğunlukla kendi iç kaynakları ile buldukları yerlerden ya da başka kaynaklardan sağladıkları fonlarla işlerini yürütmekte, bir yandan da Amerika'daki ana-kumpanyalara milyarlarla varan kârlar gönderebilmektedirler. Büyük ve gittikçe büyüyen «Dışarıdan Sağlanan Fonlar» da özel bir dikkat gösterilmeye değer. 1961 - 63 yılları arasında bunlardaki artış yüzde 50 dir. Bunun büyük kısmı yersel banka ve kapitalistlerden sağlanan borçları temsil eder ve Amerikan sermayesinin kendi mülkiyet sınırlarının ötesinde denetim gücünü nasıl genişlettiğini gösterir.

Yatırımlar ve bunların gelirleriyle ilgili bu rakamlar Amerika'nın dünyanın geriye kalan kısmındaki ekonomik sızmalarını ve kumpanyaların dış şube ve kollarından sağladıkları gelirlerin eksiksiz göstermekten çok uzaktır. Bir çok tüm yabancı mülkiyetindeki kumpanyalar bu ya da şu derecede Amerikan teknolojisine ve teknik bilgisine dayanırlar. Ve Amerikan yatırımlarının yatırımların yapıldığı ülkelerde ekonominin en modern ve incelişmiş teknolojilerin kullanıldığı kesimlerinde toplanması olgusu, Amerikan yatırımları kesimine çıplak miktarsal verilerin gösterebileceğinden çok daha büyük bir önem kazandırır.

Şube ve kolların ana-kumpanyalara yaptıkları faiz ve temettüden gayri ödemelerle ilgili olarak, resmî inceleme raporu çeşitli türden yönetim hizmetleri, imtiyaz hakları, patent hakları ve bunlara benzer görünmez mülkiyetlerin kullanım hakları için ödenen karşılıkların hızla arttığını göstermektedir. 1963 yılına değin, Amerikan ana-kumpanyalarına dışarıdaki şube ve kolları tarafından ödenen paralar 600 milyon doları aşmıştır. Bu direkt-yatırım gelirlerinin yüzde 20 si büyüklüğünde bir paradır. Şüphesiz, daha, çeşitli türden, hiçbir zaman bir belge üzerinde kaydı görülmiyen nice kanunsuz ödemeler vardır; örneğin, ana-kumpanya ile kol ve şubeleri arasında yapılan işlemlerde fiyatlar üzerinde yapılan oyunlar. Kârların dışarıya çıkarılmasını sınırlandırmaya çalışan ülkelerde bu yola gidildiği çok görülmüştür.

KENDİMİZDEN ÖRNEKLER

Biz, yabancı sermayenin beraberinde getirdiği belâlar ya da bu belâları getirmek için geldiğini anlayıp kavramak için, diyar diyar örnek aramak zorunda olmayan bir ülkeyizdir. Belki, kendimiz başka ülkeler için ders alınacak iyi bir örneğiz.

Geçen yüzyılda hemen hemen aynı etken ve etmenlerle aynı tarihlerde başlıyan sömürgeleşme felâketimizde baş rolü yabancı sermaye oynamıştı. 1840 ların başında Devleti Vali Mehmet Ali'ye karşı korumanın ücreti olarak İngiltere Osmanlı ülkesini kendine açık pazar haline getiren ticaret anlaşmasını elde etmişti. Bunun getirdiği haklar hızla Avrupa'nın o günkü bütün kudretli devletlerine de tanınmıştı. Bu ilk adımla sömürme kapısı ardına kadar açılıyordu. Buradan elini kolunu sallaya sallaya geçmek için hukuk güvenliği gerekli görülüyordu. Tanzimat Fermanı ile o da sağlandı. Kapının başına bir bekçi oturtmak kalıyordu. Giriş - çıkış onun denetli altında olacaktı. 1854 Kırım Savaşı bu fırsatı verdi. Osmanlı, Avrupanın yardımına muhtaçtır denildi, borçlar birbiri peşi sıra akmaya başladı. İlk istikrazın alınmasından sonra yirmi yıl geçmeden Devlet iflâs etti. Aldığı borçların, kendilerini şöyle dursun, faizlerini ödeyemez duruma geldi. 1881 de Düyun-u Umumiye kuruldu. O tarihten itibaren Devletin ekonomik, malî ve siyasal bağımsızlık ve özgürlüğü diye bir şey kalmadı. İngiliz, Fransız, Alman çıkarları ülkede cirit oynuyordu. Borçlar birbirini izledi. Milyarlara varan borç yükü altına girildi. Dışarıdan bir geliyorsa, dışarıya beş, on gidiyordu. Bu belânın izlerini Cumhuriyet Dönemi'nin en güçlüklerle dolu başlangıç yıllarında ek bir derin olarak taşınak zorunda kaldık ve zorlukla kurtulduk. Çok uzun bir sömürülme dönemi olan o yıllardan arta kalan sadece üç-buçuk demiryoludur.

Geçen yüzyıllarda yabancı sermaye alacağım, sömüreceğim diye geliyor, alıyor ve sömürüyordu.

1947 yılında Truman Doktrini'nin ifsanına lâayk görüldük. Devlet yine saldırgan kuvvetlere korunuyor deniyordu. 1950 de Atlantik Paktı'na alındık. Artık korkumuz yoktu. Ekonomik kalkırmamıza girişebiliriz. Bizi dışa karşı koruyanlar bunda da yardım ellerini uzatmaktan geri kalmadılar. Yardımlar akmaya başladı. Ama bu yetmezdi. Yabancı sermayenin başka yoldan da sağlanması gerekiyordu. Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunları, Petrol Kanunu çıkarıldı. Bunlardan gayri temeller 25 yıl önce zaten atılmış bulunuyordu. Ne varki, bu hız on yılı geçmeden devlet yine iflâs durumuna düştü. 1958 de bu resmen karara bağlandı. Devlet bir kez daha ekonomisi, malîyesi, iç ve dış güvenliği, iç ve dış politikası ile yabancuların deneti altına girdi. Konsorsyum kuruldu. Bize yardım edeceğiz diye yarışıyor dostlarımız.

Bu yüzyılda başımıza gelen soygunun geçen yüzyıldakinden farkı şudur: yabancı sermaye bugün ve

receğim, yardım edeceğim diye geliyor, alıyor, sömürüyor ve gittikçe daha çok soymak için yerleşmeye çalışıyor.

«Bugün Türkiye'de 5 milyon koyan bir yabancı sermayeli boru fabrikasının beş yılda 45 milyon lira, 30 milyon lira sermaye koyan bir yağ fabrikasının 19 yılda 140 milyon lira kâr ettiğini» (4) bu soygunun ve yabancı sermayeli kalkınmanın açık örnekleri olarak görmez ve göz yumarsak, sadece, felâketimizi hazırlamış oluruz.

YERİNE OTURAN BİR BAŞKA ÖRNEK: KIBRIS SOYGUNU

Şimdi toplam rakamları ve genellemeleri bir yana bırakalım ve özel bir Amerikan dış-direkt-yatırım olayını daha bir ayrıntılarına inerek inceliyelim. Ele alınacak örnek yatırım Cyprus Mines Corporation (CMC) - Kıbrıs Madencilik Şirketi'dir. Bu yatırım bir çok nedenlerle hem ilginç hem de öğreticidir. İlk olarak, bu şirket hayatının büyük kısmında istihraç endüstrilerindeki dış Amerikan yatırımlarının tipik bir örneğidir. İkinci olarak, karakterini değiştirmekte ve bugün dış yatırım alanında gittikçe yaygınlaşan çok-milletli şirket biçimine girme yönünde bir gelişim göstermektedir. Üçüncü olarak, Kıbrıs'taki varlık ve eyleminin sonu gelmiş gibi görünür olduğu için, bu özel olayla dış yatırımın yapıldığı ülke üzerindeki toplam etkisinin, hiç olmazsa, bir ilk değerlendirilmesine girişebiliriz. Ve sonuncu olarak, bu özel örnekte dış yatırımlardan asıl ve başlıca yararlananların kimler olduğunu apaçık görürüz. Bütün bunlara, bugünlerde Kıbrıs'ın ateşli bir tartışma konusu olduğunu ve oradaki duruma ve etki göstermekte olan güçlere ışık tutacak her türlü bilginin özellikle zamanlı bir şey olacağını eklememiz gerekir.

Burada söylenecekler 10 Ekim 1964 tarihli Business Week adlı Amerikan dergisinde, sayfa: 102-110, çıkan («Serin Para Doğuran Yakıcı Yer») başlıklı yazıya dayanmaktadır. Bu yazıda verilen bilgi ve açıklamalar, araştırmayı biz yapmış olsaydık cevaplarını aramamaya çalışabileceğimiz bütün sorulara karşılık vermemektedir; fakat, yine de, başlıca önemli sorulara cevap olmakta ve diğer olaylarda akla yakın güvenilir «istidlâller» gibi görünen şeyleri «gerçek» olarak ortaya koymaktadır.

CMC'nin merkezi Los Angeles'tedir. Çok yakın zamanlara değin bütün varlığı tüm olarak Kıbrıs'taki bakır madenine bağlı bulunuyordu. Kumpanya 1912 yılında, Albay Seeley W. Mudd tarafından arkalanan bir maden arayıcısının, Romalılar tarafından işletilip de bundan 1600-1700 yıl önce terkedilmiş olan Skouriotissa madenine geliş ile doğmuştur. Başlangıç yatırımının arayıcının getirdiği malzeme olduğu anlaşılıyor. Madeni üretim durumuna getirmek için Amerika'dan ek sermaye getirilip getirilmediği üzerine bilgi verilmemiş; fakat, herhalde, getirilmiş olsa bi-

le çok geçmeden durumun tersine dönmüş olacağı açık. Kumpanya Albay Mudd, oğlu Harvey W. Mudd ve torunu, şimdiki baş-yönetmen, Henry T. Mudd'in öncülüğünde gelişt. Bugün CMC Kıbrıs'ta en büyük işverendir; çalıştırdığı işçi sayısı 2400 (Adanın toplam nüfusu 600.000) kişidir. Şurası şüphesizdirki, gerek bu gelişmenin gerektirdiği, gerekse şimdi ele alacağımız diğer erekler için gerekli olan sermaye Kıbrıs'ta yürütülen işlerin kârlarından gelmiştir.

1930 ların başlarında Mavrovouni madeninin açılması CMC'nin tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Dünyanın en zengin bakır cevheri yataklarına sahip madenlerinden biri olarak meşhur olan Mavrovouni'de ticarî önem taşıyan miktarlarda demir ve sülfür de elde edilir. İkinci Dünya Savaşı süresince tüm kapanan, son derece düşük maliyet sağlayan avantajlardan (Kıbrıs'ta ücretler alçak ve cevher kaybı, ortalama bir bakır madenindeki yüzde 95 - 99 oranına karşılık, sadece yüzde 12 - 15 kadardır) ve 1940 sonları ile 1950 lerde metal fiyatlarında kendini gösteren aşırı yükselmelerden yararlanan Mavrovouni o günlerden bu yana bir hazine olmuştur. Harp sonrasında Kıbrıs'ta yürütülen işlerden elde edilen net kârlar 100 milyon dolâr bulmuştur; bunun yüzde 80'i Mavrovouni'dendir. Yazıkki, Business Week Amerika'ya aktarılan kârlar için bir rakam vermiyor; ne varki, bildirilen bazı olgulara dayanılarak net kârların hemen tamamının Amerika'ya gönderilmiş olacağını çıkarmak güç değildir. Kumpanya'nın likit değerleri (nakit ve devlet tahvilleri) 1946 da 4.5 milyon dolâr iken, 1951 de 21 milyona çıkmıştır; ve doğaldır ki, ödenen temettülere ek olarak başarılıdır bu. Şu günlerde, Mavrovouni'nin 1965 de tükeneceği gözönünde tutularak, CMC işletme tesislerinin islahı ve uzun süredir boş duran Skourivtissa madeninin (open - strip) işlemine hazırlanması için yılda ancak 500 bin dolâr harcanmaktadır. Bu amaçlar için gerekli fonlar kârlardan gelebilirdi; ancak aşınma ve yıpranma fonları ile karşılanması daha olasıdır. Diğer bir deyimle, bütün işletmeler, CMC politikasının Mavrovouni'yi kurutuncaya değin emip sömürmek ve elde edilenleri Amerika'ya taşımak olduğunu gösteriyor.

Peki, bu muazzam paralarla ne yapılmıştır?

Bir kısmı ortaklara dağıtılmış, diğer şeyler yanında, Mudd ailesinin,

«Güney Kaliforniya'da insanıyetseverlik yolunda bir anıt gibi yer etmiş namını (devam ettirmeye yaramıştır). Claremont'taki Harvey Mudd Koleji — «Mavrovouni kurmuştur bunu» — Henry Mudd'un zamanının çoğunu alır. Allenin diğer insanlı hizmetleri: Güney Kaliforniya Üniversitesine bir felsefe binası, Pomona ve Claremont'a bağışlar, New York'ta Colombya Üniversitesine bir mühendislik binası. (Business Week, s. 110 da aynen verildiği gibi.)» (Biz de de vardır böyle hamiyetperverler, yurt yaptır-

lar, adlarına, iftar yemekleri verirler din öğrencilerine... hem dünyada kazanmışlardır, hem ahreti kollarlar bir yandan...)

Fakat daha önemlisi, Kıbrıs kârlarının CMC'ye Amerika içinde ve dışında yepyeni bir ekonomik imparatorluk kurma kudretini kazandırmış olmasıdır ki, bu imparatorluğun gelişmesinde de CMC'nin kasalarını doldurmaya ve Henry Mudd ve kendisinden sonra iyiliksever evlâdının güzel ve hayırlı hizmetlerini devam ettirmeye olanak veren Mavrovouni geleneginin bütün işaretlerini görürüz. Bu yeni imparatorluk, Mavrovouni kârlarının zirveye ulaştığı ve fakat aynı zamanda hazinenin çok geçmeden kökünün kuruyacağını kendini belli etmesiyle, 1950 lerin başlarında biçimlenmeye başlamıştı. Çok kez diğer dev kumpanyalarla birlikte girilen, CMC'nin yeni girişimleri arasında, Business Week aşağıdakileri sayıyor:

1. Peru'da bir demir madeni — Yakında CMC'nin en büyük kâr kaynağı olması bekleniyor.
2. Arizona'da bir bakır madeni — Kıbrıstakilerin iki katı kapasitede fakat düşük kaliteli, bu yüzden daha alçak kârlı.
3. Panama bandralı bir deniz nakliye kumpanyası — Yakın gelecekte mevcut gemilerine 60 bin tonluk, 7.5 milyon dolâr değerinde, yeni bir cevher ve petrol taşıyıcısı eklemeyi programlamıştır.
4. Oregon ve British Columbiyası'nda kereste ve odun işleme tesisleri.
5. Kaliforniya ve Alabama'da orman işletmeleri.
6. Hawai'de bir çimento fabrikası.
7. Hollanda'da iki kimyasal maddeler üretim tesisleri.
8. Arizona'nın Phoenix şehrinde bir mesken binaları kumpanyası.

9. Avustralya'da bir demir madeni.

Kıbrıs'tan ayrılmaya hazırlanırken — Shovriotissa madeninin 1970 başlarından öteye cevher vermeye devam etmeyeceği hesaplanmaktadır — CMC bir yandan da böylece değişik alanlara yayılmış, gelecek için tatlı-pembe ümitleri olan, çok-milletli yeni bir kılıkla ortaya çıkıyor.

Fakat Kıbrıs'ın kendisi ne âlemde?

Geniş dış yatırımları olan Amerikan kumpanyalarının çoğu gibi, CMC de kendisinin ilerici işçi ve sosyal politikaları ile övünür. Kıbrıs ölçülerine göre yüksek ücretler (günde 4.62 - 5.60 dolâr) verir, Ada'nın en büyük vergi-ödeyicisidir ve «mesken, okul, eğlence ve dinlenme yerleri, bir modern hastane, çocuklar için süt ve yoğurt yapan bir tesis milyonlar vermiştir.» Business Week, CMC'nin başkan yardımcısının şöyle dediğini yazıyor: «Biz Ada'nın uzun tarihinde şöyle bir görüntü kaybolan bir yıldız olabildik; fakat biz arkamızda geride bırakılmaya değer bir şey yaratmaya çalışmışızdır.»

Bu sözler olguları yakından bilen ve «hür dün-

ya»nın ideolojik göz-boyamacılık çabalarından tiksinti duyan Kıbrıslıların kulaklarına acı bir alay gibi gelecektir. Çünkü, CMC'nin «arkada bırakacağı» nedir? Her şeyin üstünde 2400 işsiz! Bu insanlar evlerinde oturmaya, çocuklarını ve hastalarını şirketçe yapılan okul ve hastanelere göndermeye, dinlenme ve eğlence yerlerine gidebilmeye ne kadar devam edebileceklerdir? Böyle bir şey, herhalde ancak, vergi gelirleri azalan Kıbrıs Hükümetinin bu tesislerin giderlerini desteklemeye, yani bunların masraflarını Ada halkının geriye kalanının sırtına yüklemeye, arzulu ve niyetli olacağı sürece olanaklı olabilir. CMC'nin eli-açıklığından «yararlananlar» o zaman CMC'nin gerçekten «Adanın uzun tarihinde bir daha geri gelmeyecek bir kısa dönem» den gayri bir şey olmadığını acı ve hiddetle belirteceklerdir — felâketlere hiç de yabancı olmayan bir tarihin en felâketli bir dönemidir bu! Düşününüz, Kıbrıs Mavrovouni'yi işletebilmek için düşük faizli ve uzun süreli (sözleşesi, % 2.5 faizli, 15 yıl süreli) sermaye bulabilseydi, Ada bugün ne durumda olabilirdi! Alınan borçlar çoktan ödenmiş, Mudd ailesinin «insancıl» amaçları için harcanan ve CMC'nin yeni imparatorluğunu kurmakta kullanılan 100 milyon dolar canlı ve gittikçe daha hızla gelişip gürbüzleşen bir ekonominin kurulması için kullanılabilirdi. Ve Harvey Mudd Koleji bir başka isim altında Akdeniz ve Orta-Doğu'nun büyük bilim ve eğitim kurumlarından biri olabilirdi.

Mavrovouni oyunu oynanmış, Kıbrıs için büyük şans kaybolmuş bulunuyor. Ancak, CMC'nin artıklarından birşeyler kurtarabilmek için zaman henüz geçmiş değildir. Hareket özgürlüğü olan bir Kıbrıs Hükümeti Ada halkının çıkarları yararına derhal harekete geçerek Shouriotissa'yı millileştirebilir, madeni modernleştirmek için gerekli bir kaç milyonu düşük faizli, uzun süreli (Küba'nın aldığı soydan) sermaye bularak bundan sonraki kârları Ada'ya kazandırabilir. Kimse çıkıp CMC için bir bedelden söz edebilir mi? Hayır. Bedelin burada bir anlamı varsa, bu ancak CMC den Kıbrıs'ın isteyebileceği bir şey olabilir: dünyada adalet denilen bir şey olsaydı, Kıbrıs'ın kendisinden çalınmış olan 100 milyon dolar için CMC'yi kovuşturabilmesi gerekirdi.

Kıbrıs'ın son yıllardaki durumu ve milletlerarası ilişkileri üzerinde aydınlatıcı bir ışıktır bu söylemler.

Kıbrıs'ta halka dayanan güçler Kıbrıs'ın İngiliz sömürgeciliğinden kurtuluşunda çok etkin rol oynamışlardır. Aynı güçlerin desteği arkasında olan gerçekten bağımsız bir Kıbrıs Hükümeti Shouriotissa'yı millileştirip Ada'daki İngiliz üslerine son verebilir. Orta-Doğudaki İngiliz petrol imparatorluğunun kontrolü için can-ahıcı önemde üslerdir bunlar.

Ada'da en kolay ve işe yarar geleneksel sömürgecilik yöntemi bir kez daha uygulanmıştır: «böl ve hükmet!» Mavrovouni soygunu olmasaydı iki top-

luluk arasındaki «zıtlık» belkide hiç olmayabilirdi. Ama Ada'nın kanını emebilmek için, iki topluluk birbirine düşürüldü. Bu ara kazanılan zaman süresince madenler kurutuldu. Madenlerin tüketildiği süre sırasında, yine soyguncuların işlerini yürütebilmelerine uygun bir ortam yaratacak soydan, bir bağımsızlık durumu yaratıldı.

Kıbrıs tarihinden ve daha doğrusu, bütün sermaye hareketleri, ya da dış-yatırımlar, tarihinden şunları öğreniyoruz:

1. Hiçbir ülke hiçbir koşul altında yabancı kumpanyalara kendi sınırları içinde teşebbüslere sahip olma ve işletme iznini ve olanakını vermemelidir. Bu türlü teşebbüsler bizatihi mahiyetleri icabı, ekonomik gelişmenin araçları değildirler ve hiç bir zaman olmazlar; bunlar ülkelerin zenginlik ve kaynaklarını emme ve dışarıya aktarma aygıt ve araçlarıdır. Bu ülke yalnız az gelişmiş ülkeler için değil, fakat bir anlamda, özellikle Amerikan kumpanyalarının dış faaliyetlerini yoğunlaştırdıkları Batı Avrupa ülkeleri, Kanada ve Japonya gibi gelişmiş ülkeler için de doğrudur.

2. Yabancı kumpanyaların teşebbüslere sahip buldukları ülkeler derhal bunları millileştirmelidirler. Bedel sorunu, şüphesiz, siyasal bir sorundur. Bazı durumlarda şu ya da bu biçim ya da türden bir ödemede bulunmanın uygun görülmesi olgusunun (örneğin, Küba'nın belli bir takım koşullar altında ödeme teklif etmiş olması gibi), yabancı yatırımcıların bedel konusunda hiçbir ahlâksal iddiaları olamayacağı olgusunu bulandırmasına göz yumulmamalıdır. Tam aksine: üstün bir kapitalizm ilkesi olan quid pro quo (hiçbir şey karşılıksız alınp verilmez) uygulanacak olursa, yabancı kumpanyaların yatırım yaptıkları ülkelere muazzam tutarlar borçlu oldukları ortaya çıkar.

3. Bundan sonra sermaye sadece ve sadece borç olarak alınmalıdır.

4. Ve nihayet, bir hükümeti ya da partiyi anlamının şaşmaz ayırıcı, bunların ulusal bağımsızlık ve ekonomik kalkınma dâvasına gerçekten ve içtenlikle bağlı olup olmadıklarına yargı vermenin şaşmaz ölçüsü dış yardımlara karşı benimsedikleri tavır olmalıdır.

(x) Bu yazıda geniş ölçüde Monthly Review Dergisinin Ocak, 1965 sayısında bu konuda çıkan yazıdan yararlanılmıştır.

(1) A.K. Coirncross, Home and Foreign Investment, 1870 - 1913, Cambridge, England, 1953.

(2) Bütün rakamlar F. Cutler ve S. Pizer'in «A.B. Devletleri Firmaları Yabancı Ülkelerde Sermaye Harcamalarını Hızlandırmaktadır» adlı yazısından alınmıştır, Survey of Current Business, Ekim, 1964, s. 12.

(3) I. Selçuk, Yön, 29 Ocak, 1965 (Sayı: 95).

ZONGULDAK'DA AKAN KAN

23 Nisan 1960 günü Türk tarihinde ilk defa, hürriyet uğruna kan aktı. Bu kan 27 Mayıs karakteri ile, hürriyet getiren yeni Anayasamızla ödendi. 11 Mart 1965 de Kozlu'da maden işçilerinin kanı aktı. Bu kan eninde sonunda Anayasada yazılı hakların kitaptan çıkıp günlük hayata girmesini, Anayasaya uygun bir grev kanununun çıkmasını, sosyal hakların alınmasını sağlayacaktır. Çünkü hak verilmez alınır, kanla sulanmayan bir hak da dünyanın hiç bir yerinde kökleşemez. Milletimiz, bir gün, sembolleşen Zonguldak şehitlerinin heykelini dükectir.

1 Mayıs günü Amerikada Şikagoda işçiler haksız yere öldürüldü diye American Federation of Labour 1888 yılında bir gösteri yapılmasına karar verdi, 1893 tarihinde İsviçre'de Zurich'de topanan İkinci İşçi Enternasyonah bu 1 Mayıs gösterisinin dünyanın her memleketinde ve her yıl tekrarlanmasını, gösteri yapılamayacak yerlerde o gün bir anma grevi tertiplenmesini kabul etti. Bildiride şöyle denmektedir: «Sekiz saatlik iş günü için yapılacak 1 Mayıs gösterisi aynı zamanda her memlekette işçi sınıfının sosyal değişim yoluyla sınıf farklarını yok etmek ve barışı sağlamak azmini belirtecektir.» Şikago işçilerinin kanı boşuna akmadı.

1 Mayıs 1891 günü Fransa'da «Fourmies» faciasında oluk oluk işçi kanı aktı. O gün Fourmies şehri işçileri, 1 Mayıs delayısıyla sabah bir şölen, ikinci bir tiyatro temsili, akşam da bir balo tertiplenmeyi düşündüler. Bu bir bayram, bir eğlenti programıydı; ancak işverenler korktu; o gün işbaşı etmeyen işçilerin işine son verileceğini ilân ettiler, üstelik komşu garnizondan bir piyade taburu getirttiler. Sabahtan itibaren işçiyi sindirmek için yer yer jandarına hücumları yapıldı, sebepsiz yere bazı işçiler tevkif edildi. Bunun üzerine ikinci vakti işçiler bir heyet seçip belediyeye mesleki taleplerini bildirmeye ve tutuklu arkadaşlarının serbest bırakılmasını istemek kararını aldılar. Heyetin başında Fransız bayrağını taşıyan işçi Gilateau ile elinde çiçek açmış bir bahar dalı tutan sözlüdü, Maria Blondeau bulunuyordu. Belediyeye vardıklarında Lebon isimindeki er hariç asker ateş açtı. Ölenler Maria Blondeau yaş 18, Gilateau yaş 19, Emile Cornaille yaş 11, Gustave Pestiaux yaş 13, Félicie Pennelier yaş 17, Ernestine Diot yaş 19, Louise Hubbet yaş 21, Emil Segaux yaş 30, Charle Leroy yaş 22 ve Cemille Latour yaş 50 belediye meydanından kaldırıldılar. Millet meclisinde Dumay, Boyey, Roche, sonradan başbakan olan Millerand

hükümetten soru sordular, meclis çoğunluğu tahki kat açılmasına lüzum görmedi. Hükümet, her burjuva ve hükümet gibi, sorumluluktan kurtulmak için Sosyalist Partisini suçlu duruma düşürmek istedi. Sosyalist Partisi Fourmies sekreteri Culine (silâhli (!) gösteri tertiplenmekten), aynı partinin Genel Merkez üyelerinden namılı yazar ve politikacı Lafargue ise (sözleri ile cinayete teşvik) suçlarından ağır ceza mahkemesine verildiler. Hukuki bir cinayet işlendi ve hiç mesnetsiz, Culine altı yıl kalebentliğe, Lafargue ise bir yıl hapse mahkûm edildiler. Kan boşuna akmaz, Fransız halk oyu derhal intikam almasını bildi; aynı yıl Lafargue Lille şehrinde milletvekili seçilerek hapisten çıktı. Custine ise Roubaix şehrinde beş defa seçimleri kazandı, seçim beşinde de iptal edildi; ancak halk oyunu vermiş, egemenliği ile asıl suçlulara beş şamar atmıştı. Sosyalistler halkın oyu ile Fourmies belediye seçimlerini kazanınca ölen işçilere gereken âbide dikildi.

Bütün dünyada, işçi sınıfının mücadele tarihi böyle olaylarla doludur. Zonguldak'ın çilekeş ve kahraman işçileri bizde de yeni bir çağ açtılar. Keşke idareciler bunun dersini alabilse ve bir daha kendi kurşunlarımız kendi vatandaşlarımızı hedef olarak seçmese... Halk en büyük kanun vazıdır. Şüphesiz bunun yolu Fourmies olaylarında olduğu gibi seçim sandıklarından geçer, ancak Anayasa mahkemesine verilmiş bir kanuna, grev kanununun şekline uygun değil diyerek kahraman Zonguldak işçilerinin hareketlerini nasıl suçlayabiliriz? Oplar bu kanunun şekline uygun hareket etmedilerse, Anayasadaki grev hakkına göre iş gördülerse, bunun cezası iki işçinin kurşunla öldürülmesi midir? Bunu kabul etmek Turhan Erneksiz'i de 27 Mayıs'ı da suçlamak demektir. Toprak altında çalışan onlar, hafta tetilsiz, boğaz tokluğuna çalışan onlar. Onlar ki dünyanın en korkunç bir kanunu ile madenin dibine jandarına süngüsü ile sürülen esir vatandaşlarımızın çocuklarıdır ve bugün de işçi haklarının öncülüğünü ediyorlar.

Olur mu böyle olur mu, kardeş kardeşi vurur mu? Ateş emri verdirenlerden ve tekrar hortlayan halk düşmanı zihniyetten hesap istiyoruz. Mesullerin ceza görmesini istiyoruz.

Mesuller ise, işçiyi şeklen haksız bile olsa greve sürükleyenler değildir. İşçiyi ordu ile karşı karşıya getirenler ve Türk vatandaşına Türk vatandaşını kırma emri verenlerdir. Tahrik bile varsa mesul önce işçiyi tahrike uyacak kadar insanlıktan uzak şartlarla yaşatanlar ve buna göz yumanlardır.

TÜTÜN

YAHYA KANBOLAT

FÂCİASI

Ege tütün ekicileri, Başbakan'a sunulmak üzere Muğla Senatörü Muallâ Akarca'ya çektikleri 108 imzalı telgrafta şöyle demektedirler: «Bu tütün satışı otuzbir faciasında daha kötüdür.» Dünya İktisadi krizi dolayısıyla Ege tütün ekicileri, 1931 yılında mâruz kaldıkları panik, asabiyet ve yoksulluktan sonra, emekten yana sosyal Anayasamızın yürürlükte bulunduğu 1965 yılında eskisine rahmet okutacak bir perişanlığa düşmüşlerdir. Ege tütün ekici'lerinin Cumhuriyet tarihinde ilk defa olarak bu derece ağır bir faciaya nasıl ve niçin mâruz kaldıklarını incelemek, memlekette zorla hâkim kılınmak istenen «vatan, millet» gibi somut gerçeklerden yoksun siyasi edebiyatın ve bu demagojiden medet uman çıkarıcıların, kapkaççı tüccar ve sermayedarların içyüzlerini açığa çıkarması bakımından çok faydalı olacaktır.

C.H.P. iktidarı Ege tütün piyasasını 15 Şubat 1965 günü açmakta kararlıydı. Fakat araya hükümet büranı girince C.H.P. iktidarı tütün piyasasını açmaktan kaçındı. Halbuki Anayasamızın 52 inci maddesi şöyle demektedir: «Devlet.. tarım ürün'lerini ve tarımla uğraşanların emeğini değerlendirmek için gereken tedbirleri alır.» C.H.P. iktidarı yeni hükümet teşekkül etmeden önce, üç gün zarfında gümrükten mal kaçırırmuşçasına dostlarını çeşitli müesseselerin idare meclisi üyeliklerine tâyin ederken, milyonlarca insanın geçimiyle ilgili Ege tütün piyasasının açılmasını A.P. iktidarına devretmekte politik menfaat buldu. Böylelikle reform iddialarında bulunmayı çok seven C.H.P. iktidarı, Anayasamızın 52 inci maddesinin uygulanmasında savsaklayıcı bir tutum almasını kendi çıkarına daha uygun gördü.

A.P. iktidarı büyük bir isteksizlikle 25 Şubat 1965 günü İzmir Tekel Başmüdürlüğü'nde yapılan büyük törenle, Ege tütün piyasasını açtı. A.P. ne mensup Gümrük ve Tekel Bakanı Ahmet Topaloğlu, tütün ekicisini hüznün içinde bırakan, ama tüccarları ve Amerikan firmalarını çok memnun eden açıklamalarda bulundu. A.P. iktidarının bu yılki Ege tütünleri için baş fiyatın 13 lira 25 kuruş olduğunu ilân etti. Ayrıca tütün alımı için tüccara 600 milyon liralık bir kredinin Merkez Bankası'ndan sağlandığını büyük İftiharla açıkladı. Ada destekleme mübayaaları için Tekel İdaresi'ne sağlanan kredi ise ancak 265 milyon lira idi.

Bu şekilde A.P. iktidarı özel teşebbüse, kapkaççı tüccara, Devlet teşebbüsü olan Tekel İdaresi'nden 335 milyon lira fazla bir para ödemekteydi. Oysaki bu davranış A.P. iktidarının Hükümet Programı'na aykırıydı. Çünkü yeni hükümet programında aynen şöyle denmektedir: «Hükümetin, özel teşebbüs ve Devlet teşebbüsleri münasebetlerinde eşit tatbikata önem vermesi gerektiğine inanıyoruz. Böylelikle A.P. iktidarı daha başlangıçta, bir Devlet teşebbüsü olan Tekel İdaresi'ni ezme ve kapkaççı tütün tüccarlarına Devlet kasasını cömertçe açmakla kendi hükümet programını çiğnedi.

A.P. iktidarının bu tutumu dolayısıyla tütün ekicisi büyük bir şaşkınlığa mâruz kaldı. Çünkü geçen yıl baş fiyat 14 liraydı. Oysaki bu yıl baş fiyat 75 kuruş eksigiyle 13.25 kuruş olarak ilân edilmişti. Ayrıca Tekel İdaresine destekleme mübayaasında müesir bir rol oynamak imkânı hükümetçe verilmemişti. Bu yüzden milyonlarca yoksul tütün ekicisi, derin bir hayal kırıklığına uğradı.

Tütün ekicisi yoksul köylünün şaşkınlığı ve asabiyeti bu kadarla kalmadı. Çünkü A.P. iktidarının ilân ettiği 13.25 kuruşluk baş fiyat tamamen nazariydi ve gerçekten çok uzaktı. Çünkü A.P. iktidarı Tekel İdaresi kanalıyla Ege'nin 79 tütün alım bölgesinde farklı baş fiyatlar ilân etmek cihetine gitti. Böylelikle tütün fiyatlarını kapkaççı tüccar ve Amerikan firmaları lehine daha fazla kırmış oldu. Tütün alım bölgelerine göre, baş fiyatlar şu şekli aldı: Denizli'de 11.35, Turgutlu, Akhisar, Soma, Kırkağaç ve Söke'de 12.75 Sarıgöl, Alaşehir, Salihli, Çine ve Kuşadasında 12.25, Gördes, Demirci, Selçukta 11.75, Kula, Kavalda 11.25, Acipayam, Buldanda 10.75, Aydında 10.50, Bozdoğan'da 8.75 kuruş. Böylelikle Ege tütün ekicisi büyük bir asabiyetle, A.P. iktidarı tarafından ilân edilen 13.25 kuruşluk baş fiyatın tamamen sahte, kandırıcı ve oyalayıcı mahiyette olduğunu anladı.

Tütün ekicisi yoksul köylünün şaşkınlık ve asabiyetten paniğe dönüşümü, Tekel İdaresine ürünü satmak için müracaat ettiği zaman başlar. Artık ekici bu safhada can emniyetinden endişeye düşmüştür. Korkunç bir paniğin içindedir. Ekici tütününü kapkaççı tüccara satabilmek için, kamyon ve taksitlerle köy köy dolaşıyor ve tüccarı yakalamaya çalışıyor.

şıyordu. Bütün yıl boyunca kadın, erkek, çocuk, ihtiyar kış yaz demeden elbirliğiyle ürettikleri tütünü satamamak tehlikesiyle birden karşı karşıya kalmışlardı. Halbuki ekici büyük bir zahmet ve alın teriyle ürettiği tütünü iyi fiyata satmak ve sağlayacağı gelirle çocuklarına ayakkabı ve hastasına ilaç almak, bakkalına borcunu ödemek ve evinin binbir zaruri ihtiyacından hiç olmazsa bir kısmını karşılamak ümidi içindeydi. A.P. İktidarının Tekel İdaresi kanalıyla ifşa ettiği tutum, bütün hayallerini yıkmıştı. Tekel İdaresi ve tüccar elbirliğiyle «bu yıl Egede tütün üretiminde rekor bir seviyeye ulaştığını, ama tütünün kalite bakımından düşük olduğunu» ısrarla ilân ediyorlardı. Bu vaziyet tütün ekicisinin paniğini daha fazla tahrik etmekteydi. Çünkü eldeki tütün satılmadığı takdirde uzun bir yıl boyunca karşılaşılabilecek yoksulluk, ekiciyi yürekten vurmuştu.

A.P. İktidarı Tekel İdaresi kanalıyla ilân ettiği 13.25 kuruşluk baş fiyatla mübayaaya etmek şöyle dursun, çeşitli alım bölgelerine göre açıkladığı yeni baş fiyatlarla da alım yapmadığı ve ekicinin tütününü satın almakta isteksiz davrandığı hayretle görüldü. Tüccar ise tütünde baş fiyatı 8.50 ve çok ender yerde 9.00 kuruş olarak ilân etmişti. Çünkü kapkaççı tüccar ve Amerikan firmaları tütünü yoksul ekiciden, yok pahasına almakta kararlı idiler. İlk gün ekici korkunç bir tahalükle tütününü Tekel'e satmak istedi. Turgutlu'da Tekel binasının önünde toplanan yüzlerce köylü, jandarmanın palaskalarıyla dağıldı. Bahkesir'in İvrindi bucagında, pencerelerden sular dökmek suretiyle ekiciler, Tekel İdaresi önünden kovulmaya çalışıldı. Fakat Tekel İdaresi çeşitli alım bölgelerine göre açıkladığı baş fiyatları bir yana bırakıp, tüccarın ve Amerikan firmalarının diledikleri şekilde bir fiyat politikası uygulamaya başlamıştı. Tekel İdaresi tütün fiyatlarını tüccarın ilân ettiği fiyatlara indirmek için, tatbikatta uzun müddettir rastlanmayan ıskarta ve kapa usullerini icat etti. İskartaya hiç para vermiyordu, kapa diye ayırdığı kısma da kiloya ancak bir lira teklif etmekteydi. Kırkağaç ve Soma gibi yerlerde ihrakiye usulünü çok uyguladı. Bu ekici için korkunç bir tedbirdir. Tekel yakmak için ayırdığı kısma para vermediği gibi, ekiciden üstelik balaya başına 25 kuruş gazyağı masrafı tahsil etmekteydi. Bu manevra sayesinde A.P. İktidarının baş fiyatı birden, tüccarın 8.50 kuruşluk baş fiyatının altına düştü. Bu yüzden Cumaovası'nda yoksul tütün ekicisi köylü ile Gümrük ve Tekel Bakanı arasında sert tartışmalar oldu. Köylü «biz açız» diye bağırınca, A.P. li Bakan Ahmet Topaloğlu «Bunlar maksatlı kimseler tarafından doldurulmuş sözler» diyerek ekicileri tersledi. A.P. İktidarının kapkaççı tüccar ve Amerikan firmalarına yardımı bununla kalmadı. Tekel İdaresi destekleme mübayaası için çok defa alım bölge-

lerine geç gitti ve bazan köyden transit geçmekle yetindi. Bunlara munzam olarak Tekel İdaresi'nin fiyat tahminlerinde kasıtlı olarak yüksek randımanlı tütünlere düşük fiyat biçmesi ve biraz düşük kaliteli tütünlere hiçbir fiyat vermemesi, köylüyü çileden çıkarmaya kâfi geldi. Bu yüzden Bulğurca'da tütün ekicileriyle eksper arasında çıkan anlaşmazlık kavga dönmüştür. Kadınli erkekli büyük bir kalabalık, eksperin linç etmeye kalkışmıştır. Yetişen jandarma ekipleri eksperin güçlükle köylünün elinden kurtarmıştır. Yoksul tütün ekicisi bununla kalmıyarak eksperin kaçırılan otomobili taşlamıştır. Ayrıca hemen bir otobüs kiralarak İzmir'e gitmişler ve Tekel Başmüdürlüğü önünde aleyhte nümayiş yapmışlardır. Köylüler «Topaloğlu bizi topal etti. Tütünümüzü pırasa fiyatına satırmak istiyor» diye bağırıyorlardı. İzmir'e bağlı Kınık ilçesinde ekiciler büyük bir ümitsizlik içerisinde Tekel İdaresi'ne yürüyerek binayı tahribe teşebbüs etmişlerdir. Tekel İdaresi yoksul köylünün bu gibi ümitsiz davranışlarını bahane ederek, birçok alım bölgelerinden eksperlerini çekmek cihetine gitmeyi ganîmet telâkki etmiştir. Piyasanın daha dördüncü gününde Tekel İdaresi, gayet kaliteli tütün üretmekle tanınmış İzmir'in merkez ilçesine bağlı Bulğurca, Gavurköy, Kesre, Çile, Ahmetbeyli, Özdere, Gümlüşsu, Çileme, Çataltepe, Gümlüdü köylerinde bulunan eksperlerini geri çekmiş bulunmaktaydı. Piyasanın üçüncü günü olmasına rağmen Manisa'nın merkez ilçesine bağlı 12 alım bölgesine hiç bir eksper daha gitmiş değildi. Torbalı, Akhisar ve Kırkağaç'ta yoksul ekicinin durumu yürekler acısıydı. Tekel tütün randımanına bakmadan fiyat vermemekteydi. Ayrıca ekiciden, eksperlere itiraz edemeyeceğine dair peşin bir imza almaktaydı. «Bu yıl randımana göre fiyat yoktur» sözünü açıkça söylüyorlardı. Yoksul köylünün gazabından kurtulmak için eksperler, bazı yerlere ancak jandarma refakatinde gidiyorlardı. Tütün fiyatını ekicinin kulağına gizli söylüyorlardı. Tire ve Ödemiş'te tütün sahaları 1938 yılında tespit edilmişti. Bunun dışında kalan sahalar üzerinde ekilen tütünlerin Tekel tarafından alınmayacağı açıklanınca, Tire'de bayılan ekiciler oldu. Çünkü bu kararla binlerce ekici, kara yoksulluğa başbaşa kalmaktadır.

A.P. İktidarının bu tutumu, tütün ekicileriyle kapkaççı tüccarları başbaşa bırakmak politikasından başka bir şey değildir. A.P. İktidarıyla kapkaççı tüccar, ekiciyi panîğe, asabiyete ve yoksulluğa sokmakta ittifak halinde idiler. Tekel yöneticileriyle tüccar ağzıbirliğiyle her yerde şöyle bağırırmaktaydılar: «Rekolte fazla, randıman oranı ise yüzde 44, işe yarar tütün miktarı 54 milyon kilodur». Muğla baş eksperin yoksul köylüyü panîğe ve asabiyete sevkedilen kelimeleri söylemekten hiç sakınmadı. Tekel İdaresi yoksul ekiciye şöyle öğüt vermemekteydi: «Tüc-

cara gidin, başınızın çaresine bakın». Gerçekten A.P. İktidarının Sosyal Devlet anlayışı işte tam buydu. A.P. nin kendi programında ileri sürdüğü Refah Devleti, kapkaççı tüccarı Devlet imkânlarıyla ihya etmekten ve yoksul ekicinin alın terini gasbetmekten ibaret olduğu açıkça ortaya çıkmıştı.

Kapkaççı tüccar ve Amerikan firmaları ekicinin maruz kaldığı panikten yararlanıp, elindeki tütününü yok pahasına almak cihetine gittiler. Tekelin tutumu yüzünden tüccarın ilân ettiği 8.50 kuruşluk baş fiyat, birden 5.00 kuruşa kadar düştü. Torbalı ilçesinin Karakuru köyü, gayet kaliteli tütün üretmekle ün salmıştır. Tekel piyasayı 12.75 kuruştan açtı. Tüccarın baş fiyatı ise 8.50 kuruştur. Fakat Tekel İdaresinin türlü dolapları sonucunda ekici, tüccara teslim edildi. Ve kaliteli tütünlerin fiyatı 5.00 kuruşa kadar düştü. Bazı alın bölgelerinde ekici yollara düşerek, rastladıkları tüccara tütünlerini satın alması için yalvarmaya başladılar. Artık tütün ekicisi yoksul köylü kapkaççı tüccara: «Tütünümü al da, nasıl alırsan al» demekteydi. Çok acıydı; bu sahneler. Kapkaççı tüccarın Refah Devleti yüzünden insan bu derece mi ezdirilir? Kapkaççı tüccar Devlet imkânlarıyla doymaktan uzaktı. Daha yeni iktidara gelmişti. Haçlı Ordusu gibi yoksul köylünün alın terine korkunç bir iştahla saldırdı. Ne cehennemi acelelikti o! Ekici yiyor, yiyor ve doymuyordu. Sanki Bizansın sarayları soyuluyordu. Bazı alın bölgelerinde tüccar, geçen yıl 18 liraya kadar satın aldığı kaliteli tütünleri, ekicinin paniginden yararlanarak 5.00 kuruştan kapattı. Akhisar, Tepeköy ve Kuşadası'nda tütünün fiyatı 75 kuruşa kadar düştü. Artık tüccar, ekicinin elindeki tütünü almak için fiyat kırmakla yetinmez oldu. Bir parti mal almak için yoksul ekiciye, bir kaç balya tütünün kendisine bedava verilmesini şart koşmaya başladı. Çünkü yoksul ekici iskarta, kapa, ihrakiye adı altında ardarda Devlete bedava tütün ikram etmekteydi. Üstelik bazan balya başına 25 kuruş gazyağı masrafı bile ödemekteydi. Ekicinin kapkaççı tüccara farklı muamelesi, büyük bir haksızlıktı. Ayrıca şimdi A.P. iktidardaydı. Allaha şükür piyasa birden açılmıştı. Onun için yoksul ekicinin Devlete özel bir muamele yapması kabul edilemezdi. Artık Devlet teşebbüsüyle özel teşebbüs arasındaki fark ortadan kalkmıştı. Onun için bazı firmalar bu işte o kadar ileri gittiler ki, satış akdinin tekemmül etmesine rağmen, kendilerine bedava balyalar bırakılmadığı gerekçesini öne sürerek, ekici ile yaptıkları alın kontratlarını tek tarafı olarak feshetmek cihetine gittiler.

«Rokete fazla, randıman düşük, işe yarar tütün ancak 54 milyon kilodur» naraları arasında kapkaççı tüccar ve Amerikan firmaları yoksul köylü tütününün, A.P. iktidarının desteğiyle, altından girip üstünden çıktılar. On gün gibi kısa zaman zarfında

kapkaççı tüccar ve Amerikan firmaları, yoksul ekicinin paniginden yararlanarak cehennemi bir süratle 80 milyon kilo tütünü kapattılar. Tekelin satın aldığı 38 milyon kilo tütün de cabadan. Hani rekolte fazla, randıman düşüktü? Hani işe yarar tütün miktarı ancak 54 milyon kiloydu? Hani ekim sahalarını daraltmaktan başka çare yoktu? Ama bunların hepsi unutuldu, gerilerde kaldı. Çünkü kapkaççı tüccar ve Amerikan firmaları, vurgunlarını yapmışlardı. Yoksul köylüden çarptıkları 80 milyon kilo tütünün artık hazmı içindeydiler. Boğa yıllık gıdasını almıştı. Unutulan, geride bırakılan nakaratlar artık önümüzdeki yıla terkedilmişti. Fakat boğanın, yoksul ekicinin alın terini ağır ağır hazmederken doyduğunu iddia etmek imkânsızdı. Çünkü kapkaççı tüccar piyasada arta kalmış 20 milyon kilo tütünü de, alımda isteksiz görünerek 50 ile 150 kuruş arasında kapatmak manevrasını çevirmektedir. Bu yolla yoksul köylünün alın terini büyük bir iştahla yemesi yetmiyormuş gibi, Devlet imkânlarını da çarpmayı plânlamış durumdadır. Ekiciden 50 kuruşa kapattığı tütünü, «ihraç edemiyorum» naralarıyla Devlete 6.00 kuruştan satmayı iyice kafasına koymuş haldedir. Nasıl olsa A.P. nin kişiliğinde kapkaççı tüccar iktidardaydı. Refah Devletinin siyasi ortamı gerçekleşmişti. Bundan yararlanmak tüccarın vatanı bir vazifesiydi. Yoksul ekicinin alın terini yağmayla yetinmek, Refah Devletine aykırı düşmektir. Bu hâl kapkaççı tüccarın milliyetçilik ve mu-kaddesatçılığıyla bağdaşmazdı. Onun için mevcut aykırılık, ancak kapkaççı tüccarın Devlet kasasına saldırmalarıyla kalkabilirdi. Çünkü yoksul köylünün alın terini ve Devletin imkânlarını cömertçe yemek, Refah Devletinin (!) birbirinden ayrılması mümkün olmayan temel iki unsurunu teşkil etmektedir.

Refah Devleti namına A.P. iktidarı, Türkiye'deki 500 bin tütün ekicisini tüccara teslim etti. Tütünün bir kilo maliyeti 6.00 kuruş iken, A.P. iktidarının kapkaççı tüccarı desteklemesi yüzünden tütünün ortalama satış fiyatı 4.00 kuruşa düştü. Milyonlarca yoksul köylü insafsızca perişan edilirken, kapkaççı tüccar ve Amerikan firmaları on günlük kısa bir devrede asgari 400 milyon lirayı midelerine aktardılar. Esasen Türkiye'deki tütün ihracatçısı tüccarların miktarı 50 firmayı geçmemektedir ve bunları da Amerikalılar idare etmektedir. Çünkü bu tüccarlar, dışarıdaki büyük alıcı firmaların komisyoncusu durumundadırlar. A.P. iktidarı Anayasadaki «Devlet.. tarım ürünlerini ve tarımla uğraşanların emeğini değerlendirmek için gereken tedbirleri alır» hükmünü umursamıyarak, yoksul tütün ekicisini görülmemiş şekilde yoksulluğa mahkûm etmiştir. Ama buna karşılık Amerikalıların ve onların yerli komisyoncuları olan kapkaççı tüccarların, yoksul köylünün sırtından astronomik kazançlar yapmalarına imkân sağlamıştır.

KANÇANAĞI:

AĞALAR ÜLKESİ

DIYARBAKIR

HALİL AYTEKİN

AĞALAR AĞALARA KARŞI, AĞALAR DAĞLARA KARŞI, DAĞLARDAN EŞKİYALAR İNER, KÖYLERE KARŞI... DİYARBAKIR İLİNİN 54 KÖYLÜ KÜÇÜK BİR İLÇESİ VARDIR. İLÇEDE HÜKÜMET OTURUR, KÖYLERDE AĞALAR. AĞALARIN KOLU UZUN, HÜKÜMETİN KOLU KILA...

Genişçe bir ovaya kuşbakışı bakan küçük bir ilçenin, küçük kahvesi önündeyiz. Yıl 1964. Aylardan Haziran. Sağımızda, solumuzda üç-beş dükkân... Ötelerde hükümet konağı. Yanında bir banka, daha ötede erkence yaz uykusuna yatmış taş bir okul ve sonra bu binaları firdolayı kuşatan kerpiçten yapılmış somurtkan, soluk yüzü —sayısı beşi onu geçmeyen— kasaba evleri. Bu evleri ortasından yarıp geçen adına «Mardin yolu» dedikleri ulu bir yol... Sonra, sonsuzluğa doğru uzayıp giden içi ekin dolu yemyeşil tarlalar... Ve sonra tavanı basık kahvenin cırlak sesli gramofonunda belki onuncu defa çalınan «Zalim zalim» ile başlayıp, «Zalim zalim» ile biten iniltili, yankı bir türkü. Hayır bu bir türküden ziyade acı bir çığlık, acı bir yakarış... Zaten Doğu'da çığlık ve yakarış olmyan ne var ki?...

Kahveden ziyade yazlık bir çardağa benzeyen üzeri çılı-çırpı ile örtülmüş bu küçük, bu daracık yerde insanlar kümeleşmiş kâğıt atıyor, domine atıyor... Ara, sıra da bizlere hoyrat bakışlar atarak anlamadığımız dilde birşeyler konuşuyor..

İşte size Güneydoğu'dan 34 yıllık küçük bir ilçe merkezi... Nereye baksanız, her şeyde bir kabuğuna çekilmişlik, bir sınımlılık, bir kuşkululuk var. Taşından mı, toprağından mı? Güneydoğu Anadolu'da nereye gitseniz, hangi yöne baksanız bu üç şey gözünüze çarpıyor. Bir de bunlara ezilmişliğin verdiği yavaşlığı ekleyin. Ama hele dur, belki iki aydır üzerimde taşıdığım bir İstanbul gazetesini cebimden çıkarıp okumağa başlıyorum. Başlık şu: «İki köyün bütün erkekleri çarpıştı, dört kişi öldü! Diyarbakır A.A. Çınar İlçesinin Yaprakbaşı (Bari) köylüleri arazi anlaşmazlığından doğan eski bir kan davasını tazeliyerek iki gruba ayrılmış ve 8 saat çarpışmıştır. Silahlı çatışmalar yüzünden 4 kişi ölmüştür. Olayla ilgili 36 sanık tevkif edilerek Çınar adliyesine teslim edilmiştir. 3 Nisan 1964 Akşam gazetesi).

Gazeteyi katlayıp cebime yerleştirirken öğle ajansında «Kıbrıslı vatandaşlarımız...» diye başlayıp, «Kıbrıslı vatandaşlarımız...» diye biten haberler veriyor: «Girne yolunda Rumlar tarafından pusuya düşürülüp öldürülen bir ırkdaşımız...»

Radyo devam ediyor: «Olayların başladığı tarihten bu yana 6 aylık zaman içinde Kıbrıs'ta 24 vatandaşımız şehit vererek...»

Bulunduğu çevrevi avucunun içi kadar bilen genç bir öğretmen radyonun düğmesini çevirip yerine oturduktan sonra;

«— Ohooo... kardeş diyor, bizde öldürülenler bundan çok fazla. Sen bu Yaprakbaşı'nı gazetede okumuşsun da buralara koşup gelmişsin. Daha bilinmeyen, yazılmayan nice nice Yaprakbaşı var ki. Senin anlatacağın Kıbrıs olayları solda sıfır kalır.

Bu ilçenin 54 köyü var, ellidördüde başbaşa bir Yaprakbaşı.

Oturduğu yerde birden toparlanarak «Sen bırak şu köyleri.» diyor. «Son bir kaç yıl içinde ilçe merkezinde kaç kişinin canına okundu biliyor musun?»

Olayları sıralamağa başlıyor:

«— Daha geçen yıl göz baka baka bir adamı şu bakka'nın kapısı önünde vurular. Sonra efendicağım onlardan biri de tuttular onlardan bir tanesini şu gördüğün bankanın dönemecinde... Sonra tuttular, onlar da onlardan bir tanesini şu çöşmenin başında... İloglu efileyle armut toplamıyor ya sonra efendicağım onlar da tuttular hasımları köyden gelirken şu okulun köşe başında...»

«— Bu gösterdiğiniz yerlerde hep adamlar mı vurulup öldürüldü? diyorum.

Köşebaşları, dönemeçler, çarşı ortası... Dalgın dalgın gözlerim oralarda gezinirken o,

«— Ha ne? diye —başını sallıyor.—

Birkaç kere yutkunup gözleriminizin içine baktıktan sonra,

«— Bu vurup öldürdükleri arasında en zevkli öldürülen hangisidir biliyor musunuz? diyor. Adliyenin içinde öldürülen adam.

Bir süre sustuktan sonra ballandıra ballandıra anlatmasına devam ediyor:

«— Arkadaki adam, belindeki tabancasını çekti... Önündeki adamı sığır sürer gibi önüne kattı... Adliye binasının içine soktu, kovladığı adam tam merdivenleri tırmanıp da kendini kurtaracağı bir sıra, jarjurları birbir peşinden boşalttı.. Adam, yıkıldığı yerde beni kurtaracak kimse yok mu? diye merdivenleri tirmalarken, eloğlu hasmını ele geçirir de bırakır mı hiç? Adamın gövdesi delik-deşik oluncuya kadar arkadan, önden kurşun yağmurları... olmadı bir daha. Aı olmadı bir daha. Böylece efendicagızım...

«— Ve sonra demeğe kalmıyor, bizim meslektaş, başka başka evlerin başka başka köşebaşlarında ölen, öldürülen, delik-deşik edilen insanlardan söz açıyor...

Bakıyorum, bu avuç içi kadar yerde ölüp öldürmelerin bitip tükeneyeceği yok. Burada insanlar konuşmuyor, tabancalar, bıçaklar daha daha taşlar, sopalar, kazmalar, kütrekler konuşuyor. Kendimi tutamıyorum;

«— Bre kardeş diyorum, Tanrı bu toprağın insanlarına sabır versin. Üzerinden birkaç yıl daha geçerse bu gidişle ilçenizde insan kanı akımayan köşe, bucak kalmıyacak.

«— Evet kalmıyacak, diyor, bey! Burası işi, gücü ile uğraşıp dostça geçinenlerin ülkesi olmaktan çoktan çıkmış. Burası, yıllardır peşpeşe vurulup öldürülenlerin kanlarıyla dolmuş tam bir KANÇANAĞI... Kırklarımızı gezerken görmedin mi? Oradaki çiçekler bile kan kırmızı açıyor...

MEMLEKETTE KANÇANAĞI MI ARARSIN!

Anılarım beni bir yıl gerilere götürüyor. Evet, geçen yıl gene böyle bir yurt gezisinde Karadenizin şirin bir kasabası olan Ünye'deyim. Oturduğum kahvede gene böyle biri, başına topladığı bir bölük gençe tıpkı buna beñzer olaylar anlatıyor:

«— Beri bakın hey çocuklar! diyor. «Sizin memlekette bulunma-

dığımız şu bir hafta içinde ne oldu biliyor musunuz?

«— .....!

«— Arka arkaya dokuz tanesini birden tıkladı tıklatıverdiler. Sizin anhyacağımız hafta sekiz, adam dokuz.. Ama sonuncu tıklatma, — Adam biraz duruyor, sandalyeler kendine doğru çekildiği bir sıra kelimelerin üzerine basa basa— «Evet çocuklar sonuncu tıklatma, Allah sizi inandırırım o kadar fiyakalı, o kadar esaslı şey! sen söyle o kadar zevkli...

Fiyakalı, esaslı, zevkli...

Sandalyeler biraz daha kendine doğru yanaşiyor. Gençler pürdikkat kesildiği bir sıra seninkisi konuşmasına devam ediyor,

«— Evet çocuklar diyor. Tabancayı şöyle yan tarafındaki kılıfından çıkardı... Jarjuru içine sürdü. Adamın üzerine aldı... Ulan inek davranma demesiyle tetiğe dokunması bir oldu... Ve sonra...

«— .....!

«— Sonrasını anlatayım çocuklar. Tabancasından çıkan kurşunları üzerine boşalttı ve sonra... Son çıkan kurşun adamı bir yandan vurup öbür baştan çıktı. Sandalyayı deldi ve oradan sekerek taşa saplanıp kaldı... Tekrar tabancasını kılıfına soktu ve kahvedekilerin gözü baka baka oracuktan çekip gitti...

Memlekette çeşitli ağızlardan herşeyin zevkisini, fiyakalısını esaslısını defalarca duyup dinlemiştim, ama kan dökmenin, adam öldürmenin, zevkisini, fiyakalısını, esaslısını ilk önce, geçen yıl Karadenizli bir hemşehrîmden, ikincisini de bu yıl Diyarbakır'lı bir meslektaşımın dinliyordum...

Karadenizin Ünyesi nerede? Güneydoğu Anadolunun Çınar ilçesi nerede? demeyin!... Yurdun neresinde olursak olalım, ömeğe, öldürmeğe, yok edip kökünü kazımağa karşı gencinde, ihtiyarında, okumuşunda, okumamışında bir öne atılma, bir özentî, bir iştîyak var. İnsan dünyanın başka bir yerinde mısır bahçesine dalan domuzlara bile bu kadar kolay kurşun atmaz... Ama gelgelelim, köyünde, kentinde hemcinslerini öl-

dürmenin, kan dökmenin bu kadar içten ve güzel anlatıldığı bir ülkede insanogluına başkaca yapılacak ne kalıyor? O halde eller tetikte...

İşte yıllardır hemcinslerini öldürmek için ellerin tetikte olduğu o köylerin birindeyim. İsterseniz siz buna birbirlerinin kökünü kazımak için karşı karşıya mevzilemiş iki aile diyebilirsiniz...

KITMIRAN KÖYÜ (ERKEKLERİNE KIRAN GİREN KÖY):

Diyarbakır İl'nin, Çınar ilçesinde Kitmıran adında vardır bir köyü.. Köyün vardır uçsuz bucaksız bir ovası... Ovanın ortasında çökmüş oturmuş iki konak, efendime söylüyeyim, iki konakta iki ağa karşı karşıya, efendime söylüyeyim, ağaların birisi eski, birisi yeni... Ağa deyip de geçme, efendime söylüyeyim, ikisi de yaman mı yaman, dişli mi dişli... Çınar ovasında birisi eker 10.000 dönüm, birisi eker 5.000 dönüm. Sonra sürülür, savrulur buğday taneleri birleşir un olur, ekmek olur. Sonra artan miktar ofise gider çil çil para olur... Ama gel gör ki, KITMIRAN da karşı karşıya oturan iki ağa, yıllar yılı bir türlü bir araya gelip hoşlaşıp beşleşemez... Bu yüzden olsa gerek, ikisinde de ne uykular var ne tüneler. Ne de ağız tadıyla yemek yani ele can ekser insan biten bu ovada...

Ceplerine giren paralara gelince: İşte onun öyküsüne geliyoruz KITMIRAN KÖYÜ'nde... Bilenler öyle rivayet ederler ki, bundan sekiz, on yıl öncesine gelinceye kadar, başına topladığı beş, on yarıcısıyla tek bir ağanın oturduğu bu koscoca ovanın ortasında... Ağa bu ülkede her zaman Tanrı'nın gölgesi demektir. Vurduğu vurduk, kıldığı kıldık demektir. Eskiden eskiye, çalıştırdığı insanlar Allah'tan korkmazlar, ondan korkarlar, el öperler, ayak öperler. «Ben ağanın ke'piyim» derler. Dizin dizin yerde süründürler... Kuyruk sallatıp havlatmağa gelince ağa kapısı bu, yağlı kemik kemireni, kemirmiyeni var. Tasmalı var, tasmalı var, geç orasını...

Derken efendim, uzak bir obadan yeni bir ağa daha gelir soku-
tur, satın aldığı birkaç yüz dönüm
toprakla, eski ağanın burnu dibine.
Ayrık otu hesabı genişliyerek
kök salar kısa bir zamanda eski
ağanın toprakları üstüne...

Bir boy ölçüşmedir başlar eski
ağa ile yenisi arasında,

«— Sen misin? der eskisi, öz-
yurdumda beni tedirgin edip topra-
ğuma göz koyan adam!...

Bir tepişmedir başlar böylece,
KITMİRAN'ın iki ağası arasında.

«— Dağın iti gelmiş, bağdakini
koğmuş. Burası senin değil benim
ülkem!

«— Çil çil paralar sayıp da al-
dım buraları. Senin olduğu kadar
benim de ülkem bu topraklar. Ba-
na dil uzatacak adama bak hele...

Silâhlar konuşmağa başlar...

Tepişme uzun sürer. Birbirine
uzanan dillerin yanı sıra yavaşça
cık eller de uzanmağa başlar, bir
gecenin alaca karanlığında eski
ağının adamlarından biri, yeni
ağanın adamlarından birini... Sonra
tutar onlar da onlardan birini...

Derken derken olaylar o kadar
kızışır, o kadar alevlenir ki, ba-
zan atılan tek bir kurşunda ikisi,
üçü birden gider (1).

«Ölen ölür, kalan sağlar bizim-
dir.» Biz konumuza devam: Ağa
ağaya karşı, ağalar dağlara karşı,
dağlardan eşkiyalar iner köylere
karşı... Diyarbakır İlinin Çınar İl-
çesi denilen 54 köylü küçük bir
ilçesi vardır. İlçe'de hükümet otu-
rur, köylerde ağalar... Hükümetin
kolu kısa, ağaların kolu uzun...

Kıyasıya kurşunlaşmalar baş-
lar. Eski ağa ile yenisi arasında...
Ağaların ikisi de iki evli. Çocuklar
dersen birer düzine. Birisi vuruldu
mu, yerli boş kalacak deği ya. Öte-
ki geçer hemencecik yerine.

«— Anam beni bu günler için
doğurdu...

Başlar aralarında çat-patlar!

— Sen benim öz kardeşimi vur-
dun: Pat.. Çat!...

— Yok, sen benim babamı?...
Pat-Çat!.

Yıl uğursuzun derler. Kısa bir
süre içinde bu «çat-patlar» da aile
erkeklerinden yarısı kara toprağa

gider, yarısı da hapishaneye... Köy-
de akraba taallükattan geri kalan-
lar da ne iş tutar diye merak et-
meyin. İşte onu da sizlere ben an-
latacağım:

DAM BAŞLARINDA NÖBET TUTAN ERKEKLER:

Köyün kıyısında elimizde fo-
toğraf makinesi ve çantalar, dipten
atlayıp yönümüzü ağanın konağın-
dan taraf çevirdiğimiz zaman, maz-
gal deliklerinden uzanan iki soğuk
demirin üzerimize doğru çevrildiği-
ni görüyoruz. Namluların ağzı
güneşin altında pırl pırl yanıyor.
Ya bizim yüreklerimiz? Onu ancak
sahiplerine sorun.

— Ha vurulduk, ha vurulacağız!

Bu köydeki olup bitenleri iyi
bilen kalbur yürekli şoförümüz:
«Ağanın oğlu Hamit vurulalı iki ta-
raf ta gafil aldanmamak için elle-
ri tetikte...» Karşılıklı nöbet tutu-
yorlarmız. Hani bizleri kiralık ka-
atil de sanabilirlermiş... Henüz
kaatil ele geçmediğine göre bir
yanışlığa falan da kurban gidilebi-
lirmiş...

Yüreklerimizin gümbürtüsünü
duya duya «kadere kırkbeş» deyip
kendimizi ileri atıyoruz. Zaten do-
ğuda herşey «bir kadere kırkbeş»
lik içinde. İşte bizi ne sandılarsa
namlulardan biri yavaşça geri
çekildi bile. Öteden bir gölge aya-
ğa kalktı. Elindeki dürbünü gözü-
ne dayadı. Bizleri uzun uzun süz-
dü ve birden atmaca çevikliğiyle
kendisini damdan aşağı attı. Der-
ken ikincisi, üçüncüsü...

Yanımıza geldikleri zaman üçü-
nün de yüzleri sapsarıydı. Elleri
ayakları zangır zangır titriyordu.
Korkudan mı, şaşkınlıktan mı,
yoksa hırslarından mı? anhyama-
dık. Üçünün de «inde ansızın baş-
kına uğramışlığın» bir ürkekliği
vardı. Üçünün de gözleri iri iri açı-
lıp kapanıyordu. Buralara niçin
gelişip kendilerini rahatsız ettiğimi-
zi, ayak üzeri anlatıverdik. Sözle-
rimize inandılar mı, inanmadılar
mı, bilemeyiz ama, bizi evin içine
aldıkları zaman dışardakinden de
daha büyük bir şaşkınlığa uğra-
dık. Ağa evi diye girdiğimiz ev,
tamtaktırdı. Köşenin birine atılmış

eski püskü birkaç kilim keçe, ya-
rıda kalmış bir oyunu gösteren is-
kambil kâğıtları, ağzı kırık bir tes-
ti, duvarda asılı duran iki çift ve
bir dürbün... Aşağı yukarı evin
bütün eşyasını bunlar teşkil edi-
yordu.

MEVZİLEŞMİŞ İKİ HASIM:

Ne şu, ne bu... Yıllar yılı kan
davasının sürüp gittiği bu köyde,
bizleri en çok şaşırtan çıktığımız
dambaşı oldu. Düpedüz toprak bir
dam, bu düpedüz toprak damın
üzerine yapılmış setler. Setlerde
açılmış delikler... Delikler... Delik-
ler... Bir... İki... Üç... Dört... Beş...
Sayıyorsunuz hafife gözleri gibi,
dört bir yana açılmış tam sekiz
tane delik var. Gördükleri işe ge-
lince, söylemeye ne hacet; bura
köylerinde maşgal (gözetleme) de-
likleri yalnız evlerin içinde değil,
dam başlarına da çıkıp mevzi al-
mış. Mevsime, zamana, tehlikenin
büyüklüğüne, küçüklüğüne göre,
ister birini kullan, ister ötekini...
Delikler, delikler, delikler...

Günlerdir iki arkadaşıyla bu-
rada nöbet tutan delikanlıya —ben
de onun gibi yere uzanarak—

— Ey delikanlı, diyorum, şa-
kayı bir yana bırak. Bu delikler-
den şimdiye kadar kaç tanesini
tıklatı tıklatıverdin? Sonra demin
kimleri gözetliyordun?

— Kimleri olacak, bu karşı evin
adamlarını.

Sonra duraklıyarak,
Bir bana, bir de eli şakakların-
da karşıdan bizleri seyreden evin
adamlarına bakıyor:

— Bu evin adamları.. Bu evin
adamı.. diyor. Hepsinin Allah
belasını versin. Elimden gelse kır
kılır...

(1) Kitmiran köyünde taraflar-
dan biri ölen çocuğuna mezar
kazarken, karşı taraf öç al-
mak için fırsatı ganimet bile-
rek tabancasını boşaltır. Çı-
kan kurşunlar hem ölen çocu-
ğun babasını, hemde mezar ka-
zıcıyı bir hızada deler, geçer..
Böylece bir günde üç ölü bir-
den girer mezara, aynı köy-
den...

Titremeye başlıyor, sararıp sararıp geçiyor. Neden sonra tikanarak:

— Onlar da Hamit dayımı vurular. Hamit dayım gibi var mıydı?

Ve Hamit dayısını anlatmaya başlıyor. İşte «Hamit dayısı»nın öyküsü:

Cevrede adı dillere destan, mertliği, yiğitliği ile ün almış bir köy delikanlısı. Bu köy delikanlısı yakışıklı mı, yakışıklı... Nişancı mı nişancı... Böyleleri için «karanlık gecede kara bir tarla içinde kara karıncayı görecekt kadar keskin bir göze sahip keskin nişancı kimse» derler. Hamit yiğittir, Hamit merttir. Hamit bir panter kadar çevik ve ataktır. Evet, bütün bunların yanında bu köy çocuğunun tek bir kusuru, tek bir korkusu vardır. O hep «ep içinde iki yanında iki muhafız, sağında solunda tabanca - mavzer hep böyle gezer, dolaşır. Çünkü o bilir ki, peşinde gezenler vardır. Gene o bilir ki, günün birinde vurulacaktır. Niçin diyeceksiniz? Çünkü, birkaç yıl önce kendilerinden biri, karşı tarafın ağalarından birini köyün ortasında çekip vurmuştur. Evet, şim-

diyse ailenin göze batan tek erkeği o olduğu için, kendisi öldürülmek suretiyle hem üç alacak, hem karşı taraf selâmete kavuşacaktır. Ama kendisinin daha önce davranarak hasmını temizlemesi de var. Nitekim babası habire koltuğuna girerek onu dürtükler. Fakat Hamit az çok mürekkep yalamış, şehir görmüş, içinde insan sevgisi taşıyan bir adam. Küçük yaşta evlenmiş, beş çocuk babası olmuş. Atası onu kötü yola sevk etmek için telkinlerde bulundukça:

— Baba, diyordu, ben sizin cahil kafalarınıza uyup da elimi kana bulayamam. Ben dünyaya insanları öldürmek için gelmedim. Ben jandarma komutanı albaya söz verdim. Kanunlara saygım var. Kimseye silâh çekmeyeceğim, kimseyi öldürmeyeceğim..

Fakat, evet fakat eloğlu, senin geçmişindeki bütün olup bitenler üzerine bir sünger çekerek ona bir kötülüğü dokunmadan kendileriyle kardeş kardeş geçinmek istediğini, nereden bilecek... Göğsünün altında insanların iyiliği için çarpan bir yüreciği olduğunu nereden keşfedecek? Nitekim de öyle oldu. Kal-

leş dünya sen eloğluna kıymasana bile, eloğlu sana kıyveriyor...

Uzun bir kovalamaca sonunda, kan dâvalarında herkesin yolu üstünde bekliyen o kötü kaderin kurduğu tuzaktan o da paçayı kurta ramaz... Ve günün birinde Diyarbakır'da bir garajda jipine benzin alırken, dışardan sıkılan tabanca kurşunlarıyla — yanındaki muhafızlarının da, kendisinin de davranmasına zaman kalmadan— he-men oracıkta can verir.

Şimdi içinde bulunduğumuz zaman şu boşaltılmış ev, Hamit'in evi. Dam başında tam iki aydır ellerinde silâh ve dürbün göz kırpmadan nöbet tutan delikanlılar da onun yeğenleri. Mazıdağının uzak bir köyünde sıra ile gelip burada nöbet tutan şu delikanlılar da olmasa beni bu koca evde şeytanların aylardır cirit attığı yer diyeceği geliyor... Oysa iki ay öncesine kadar bu kerpiç konak çalışan ve güllüp oynayan insanlarla dolup taşardı. Bakıyorum ova yenile kelle çıkarmış, ekinlerle doluydu. Bu ekinleri tarlalardan kim biçecekti? Onu ambarlara kim taşıyacaktı? Oysa bu toprağa tohum saçan eller, ne umutlar beslemişti. Şimdi ise bu toprağa tohum saçan ellerin sahibi gibi, başkalarında boynu büküktür. Ilgıt ılgıt ekinlerin ortasında açan çiçeklerin rengi bile kan kırmızıydı.

Adının Abdürrahim olduğunu söyleyen bağıryanık, yüzü yanık, gözleri uykusuzluktan kançanağına dönmüş delikanlının koluna girerek soruyorum:

— Gel vazgeç bu işten Abdürrahim, arslanım, diyorum. Bak gideler yalnız sizden değil. Onlardan da... Kısa yoldan bunu buradan kesip atmam lazım. Yoksa...

Önce yüzü yerde düşünüyor, sonra omuz silkiyor, başını gözünü yarararak zorla konuştuğu türkçeyle:

— Onlar da benim diyor, hayloloo... Göze kurban hayloloo... Arslan gibi dayımı öldürdüler hayloloo... Dayım gibi var mıydı? hayloloo... Dört bizden, üç onlardan..

Ona bütün cihan ağladı.. Haylolo... Geride beş tane yetim, Boynu bükük kaldı haylolo... Gelinimiz dul kaldı haylolo... Haylolo...

Gözlerim hep bu köy çocuğunun üzerindeydi. Acaba, o bu tutuk, ağamaklı haliyle Türkçenin başını gözünü yararak, başlarından geçen eski bir olayı mı anlatmak istiyordu? Yoksa, yoksa... Sevgili Hamit dayısı üzerine yeni bir ağıt mı düzüyordu? Belki evet, belki hayır!...

Şimdi ikimiz birden gözgöze, tikanıp kalmıştık. İkimizin de yüzüne aşağı sular akıyordu. Artık —iki suçlu gibi— birbirlerinin gözüne bakmaya korkan iki ayrı insandık.

DOĞUDA HERŞEY BİR HAYLOLO

Kıtmıran köyünün ölüsü yeni çıkmış bir evinde «ha basıldık, ha basılacağız; ha vurulduk, ha vurulacağız...» korkusu altında yaşayan şu delikanlının sessizce boşanan göz yaşlarında, şu kırık dökük konuşmalarında doğunun bütün bir çilesi, bütün bir gelmiş geçmiş dile geliyordu: terkedilmişlik, yalnızlık, çaresizlik ve sonra bu biriken hınçların birden dışarı taşarak silaha, taşa, sopaya sarılarak birbirlerinin üzerine yükleni yüklenivermesi... Sonra ağızlarına kilit vurmak için söylenen birbirinin ikiz kardeşi iki kelime:

— Şekâvet!

— Cehalet!

Üçüncüyü de ben söylüyeyim:

— Sefalet!.

Artık bu ülkede ilk ikiler üçüncüyü mü doğuruyor, yoksa kimse'nin ağzına almak istemediği üçüncüsü ilk ikilere mi yol açıyor? Bunlar üzerinde kafa yormak kimin nesine gerek. Gelsin baskınlar, gelsin jandarmalar dıpcığı, sen ona bak. Arkasından parlak birkaç nutuk. «... Falan ülke, başkaldırdı.»

Arkasından gelsin sürgünler, gelsin yağmalar...

Biraz önce delikanlının söylediği gibi doğuda herşey bir «hay-

lolo» ile başlar, «Haylolo» ile biter.

Ama siz asıl «hay lolo» yu, evin eli iş tutan erkeklerinden yarısının mezarda, geri kalan yarısının da hapiste yattığı Öztürk ailesinin erkeklerini dinledikten sonra çekeceksiniz:

«— İçerde yatan üç oğlum, bir yeğenim, bir de ben, beş kişiyiz göze kurban.. İki karımla altı oğlum da dışarda var, göze kurban. Buradaki oğlumun en büyüğü yirmi yaşında. Dışarda kalan oğullarımın en büyüğü ondört yaşında, göze kurban. Ben babaları ellialtı yaşında, göze kurban. Köy sahibiyim göze kurban. Biz Kıtmıran köyünde iki ağa karşı karşıyayız göze kurban. Benim var onbin dönüm toprağım, ötekinin var beş bin dönüm toprağı göze kurban... Evvelce bu toprakların hepsi bizim kabileye aittir göze kurban. Aramızdan sütsüzün biri çıktı, göze kurban. Topraklarını bu ağaya sattı, defoldu gitti, göze kurban. O gündən bu yana gün dirlik yok, göze kurban..»

Bakıyorum, her kelimenin, her sözün sonu «göze kurban»la biten, iç yakıcı yakınmalar sürüp gidiyor. Bundan ötesini de ben özetleyeyim: Hani iki horoz bir çöplükte ötmemiş, diye bir söz var. Uzun lafın kısı, al takke, ver küllâh iki ağa arasında başlamış bir kapişma, Hangisi küllüğün başına çıkıp da şöyle bir ötmek istese, sesi boğazına tikanıp kalmış. Artık küllüğe çıkıp ötmek şöyle dursun, kimse evden dışarı çıkamaz olmuş. Başını çıkarmak cesaretini göstermek isteyenlere gelince: bu meselenin öyküsü bir hayli uzun, bir hayli kanlı ve bir hayli de karışık.. Dört o yandan beş bu yandan, tam dokuz cana kıyılmış. Sonunda Kıtmıran köyünün anlı şanlı iki ağası da bugünkü hale düşmüşler...

Bugünkü hallerine de ne olmuş deme. Önce beri taraf, vur, kır, öldür, yat, çık..

Sonra öteki taraf: vur, kır, öldür, yat çık... Buna can mı dayanır? Buna para mı dayanır?

«Dayanan kim babo!»

Clayın sonunu gene baba Öztürk'ün ağzından dinleyelim:

— Başımıza gelen işler çok ağır, göze kurban. Bir oldu, iki avukat tuttuk. Beşbin lira gitti, göze kurban... Şimdi, gene iki avukatımız var. Bunu da altıbine tutuk, göze kurban.. Hamidi de Hamid'i vurduysa oğlum, biz ne yapmışız? Hökümetin kolu uzun, tutsun getirsin. O dağda, biz içerde göze kurban.. Biz mahvolmuşuz.. Biz yiyecek ekmeğe muhtaç olmuşuz.. Bize kimse gelmez... Bize kimse bakmaz... Bize kimse kimse...

Bu konuşmaları, —bir gün önce ziyaretine gittiğim— Diyarbakır hapishanesinde Hamid'i öldürüp kaçan 17 yaşındaki kaatilin babası, olan Öztürk'ten dinliyorum.

Şimdi Kıtmıran köyünde Öztürklerin evindeyim. Buna ev demek doğru olur mu, bilmem? Yamaç yamaca dikilmiş iki barut fıçısı. Karşılıklı boy gösteriyor, biri eski ağanın, biri yeni ağanın.. Araları bir kurşun atımı. Ufak bir kıvılcım altüst edebilir.

Başımıza toplaşan Öztürk ailesinin en büyük oğlunu bir kenara çekerek öğüt vermeğe kalkıyorum. Öyle ya, serde öğretmenlik var.

— Bak çocuğum, diyorum. Arslan gibisin. Baban, kardeşlerin orada çürüyor. Siz de burada. Korku içinde nöbet bekliyorsunuz. Bak, aranızda birkaç adım yol var. Sen elini uzatsan onlara ulaşacak, onlar elini uzatsa sana ulaşacak... Bak karşı karşıyasınız. Çocukluğunuz, her şeyleriniz bir arada geçti. Kırklarında beraber eşek koşturdunuz. Beraber öküz güttünüz... Bu dünyada kardeş kardeş geçinmek varken.. nasıl olur da birbirinize kıyarsınız?

Ben konuşurken delikanlının yüzü sararıp sararıp geçiyor. Ara sıra yutkunuyor, bir şeyler söylemek istiyor. Ama belli ki, içinden geçenleri bir türlü derleyip toparlayıp anlatamıyor. İkniyor, sıkınıyor, belki küçük Öztürk'ün kalbinde yeni filizlenmeye başlayan ma-

şüm bir sevgi var. Hanı çok yerlerde, aralarında kan dâvası olan ailelerde ufak bir gönül alışverişi bir kız alıp verme, gelmiş geçmiş bütün meselelerin üzerine yumuşak bir sünger çeki çekiverir.. Olmaz mı yani? şey, baksana delikanlının bakışları bile dalgınlaştı. Gözleri hep o tarafta.. Sonra kendi kendime;

— Hoppala, diyorum. Şu düşündüğün şeylere bak, seninki de can pazarında muhabbet tellâhğına çıkmış gibi birşey...

Sonra kendi kendime gülüyorum.

— Ula Halil, diyorum, Diyarbakır dağlarında romantikliğın tutarak çöpçatanlığa çıkacağına, bu kanlı olayların nedenleri üzerinde eğilip, köklerini kazımak için harekete... Şey...

Hele dur. Ata binip yola çıkmak için bulduğun tek nalın sevinci içinde gözlerim etrafı süzerken, kulağımın dibinde çatlak bir ses:

— İnsan düşmanıya kız alıp verirmiymiş?

Al sana bir değil, üç beş kaya birden... Sözlüm boğazımda düğüm lenip kalıyor. Ötekiler devam ediyor:

— İnsan düşmanıya bir araya gelip, yer içer miymiş?

— İnsan düşmanıya bir araya gelip, dertleşir konuşur muymuş?

— İnsan düşmanıya bir araya gelip, «Allahın evi» dedikleri yerde ibadet yapıp dua eder miymiş?

Düşman dediğin de kim? Hani şu yurttaşlık kitaplarında okutduğumuz milletin tanımlaması var ya?.. «Aynı toprak üzerinde doğup büyüyen, aynı soydan gelen, aynı dili konuşan, dinleri dirlikleri bir olan... Sevgileri, heyecanları, kaygıları aynı olan toplumun...» Kısacası; bu işin klâsik tanımına geçelim: «Din, dil, ırk..»

Kıtmıran köyünde bunların hepsi de eksiksiz olarak, tastamam ortada. Öyleyse, iki ağanın yıllardır aralarında bölüşemediği mesele ne?

— Mesele mi?

— Mesele bir avuç toprak.

UZAY YARIŞI VE

EKONOMİK SİSTEMLER

Gerek Amerikalıların gerekse Sovyetlerin son aylar zarfında giriştikleri denemeler, iki dev arasında uzay yarışının bütün azameti ile devam ettiğini gösteriyor. Ay'a veya gezegenlerin birine ilk varacak olanın elde edeceği siyasi ve askeri prestijın pahası bililemez.

Uzay denemelerinde bugüne kadar iki tarafın elde ettiği sonuçlara bir göz atarsak, yarışın bu safhasında, Sovyetlerin bir hayli ileride oldukları görülmektedir. Bazı Amerikan bilginleri, bu yarışta iki yıl kadar geri kaldıkları hesaplamaktadırlar.

Dünyanın en büyük sanayi potansyellerinin birine sahip olan Amerika, uzay yolculuğunun esas aracı olan füze imalinde neden geri kalmıştır? Bunun nedenleri nelerdir?

İşin kolayına gitmek isteyenlerle, Sovyet başarılarını küçümseyenler, ileri sürdükleri nedenlerin başında, bu başarının sebebini Sovyetlerin İkinci Dünya Savaşından sonra ele geçirdikleri, Alman uzay uzmanlarının çalışmalarına atf ederler. Bu görüş bir zaman için basınıımızda da revaç görmüştü. Şunu hemen belirtmek lazım ki, füze üzerinde çalışmalar İkinci Dünya Savaşından bir hayli zaman evvel başlamış, Almanyada olduğu gibi Sovyetlerde de bu çalışmalar epeyce ilerlemişti.

Örnek olarak, Almanların V1, V2, füzeleri ile, Sovyetlerin Katusya füzeleri, savaş süresince geniş çapta

kullanılmıştı. Kaldı ki, Savaş bittikten sonra, Alman bilgilerinin paylaşılmasında aslan payını Amerika ko-parmıştı. Alman Peneemünde üssünün, baş uzman-larından ve uzay öncülerinden Von Braun, bugün Cape Kennedy üssünde, Amerikan uzay denemelerini yö-netmektedir.

İleri sürülen diğer bir neden de, Amerikan Yüksek Kumanda Heyetinin, füzelerin silâh olarak önemini Sovyetlerden bir hayli zaman sonra anla-ması ve bundan dolayı da çalışmalara geç başlan-masıdır. Bu neden de bir gerçek payı bulunmasına rağmen, bu geç kalmanın arkasında gizlenen sebeplerini araştırmak lâzım.

Amerikan Millî Savunma Bütçesinin Kongre ve Senatoda kabulü her yıl, büyük tartışmalara yol açar. Savunma için tahsis edilecek milyarlarca dolardan en büyük payı koparabilmek için, askerî araç ve silâh fabrikalarının aksyonlarına sahip, mali çevre ve tröstlerin, Meclis ve Senatodaki adamları, bütçe konuşmaları sırasında birbirleri ile kıyasıya mücadele ederler. Tröstler ve mali çevreler, bütçeden her yıl aslan payını koparabilmek için, Genel Kurmayın kilit noktalarına güvendikleri adamları tâyin ettirmek için bitmeyen bir çaba sarf ederler. Bu mücadelede ağır basmasını beceren kapitalistler ve fabrika sahipleri, Amerikan stratejisini kendi çıkar-larına uygun bir şekilde düzenlemeği başarırlar.

Örneğin, İkinci Dünya Savaşından önce, gemi tezgâh sahipleri ağır basarak, deniz kuvvetlerinin Amerikan Millî Savunmasının bel kemiği olmasını sağladılar. Hava ve kara kuvvetlerinin bir kısmı (bahriye silâhendaz birlikleri «marines» kara kuvvetleri mevcudundan fazla idi) deniz kuvvetlerinin emrine verilmişti. Havacı-Denizci çekişmesi, harp bittikten sonrada devam etti, bu çekişme Amerikan basınına bir hayli meşgul etmiştir. Bahriye vekili Forrestal'ın intiharı halâ hafızalardan silinmemiştir.

Demek oluyor ki, Amerikan Yüksek Kumanda Heyeti, füzenin askeri alanda önemini herkesten evvel idrak etmiş olsa bile, lüzumlu çalışmalara geçilmesi için ilgili çevrelere emir vermeden evvel, uçak fabrikası, gemi tezgâhi sahiplerinin çıkarlarını düşünmek zorunluluğundadır. Bugüne kadar, Amerikan Savunma plânlarının hazırlanmasında, kuvvet kumandanları arasında büyük çekişmeler olmuştur. Bu çatışmaların arkasında büyük mali çıkarlar yatmaktadır.

Buna paralel olarak bilim alanında da aynı çekişmeler sürüp gitmektedir. 1963/64 yıllarında X-15 füze uçağının geliştirme işi North American Aviation Şirketine verilmişti. Fakat bu çalışmalara uzun süre için başlanılmamıştı, çünkü bu işe tahsis edilen yatırım, Millî Savunma Dairesi ile Uzay Uçuşları Dal-

resi (N.S.A.) arasında bir ihtilâfa sebep oluyor ve yatırım bir türlü paylaşılmıyordu. North Amerikan Aviation Şirketinin çalışmalarına başka şirketlerde katılmak istiyordu. Gizli çekişmeler devam ederken, X-15 plânları raflarda toz topluyordu. Bu çekişmele-re ait yüzlerce örnek vermek mümkün. Liberal ekonomi sisteminin esas kurallarından olan serbest rekabet, kapitalist dünyanın uzay yarışmasını kazanmasında engelleyici bir rol oynamaktadır.

Geri kalma nedenlerinin bir diğeri de, uzay çalışma ve araştırmalarının icap ettirdiği özel çalışma sistemidir. Füze ve uzay araştırmaları herşeyden evvel, bir ekip çalışmasıdır. Edisonvari buluşların devri artık kapanmıştır. Bugünkü bilimsel ve teknolojik araştırmalar ekip çalışmalarını zorunlu kılıyor. Olumlu sonuçlar ancak birbirleri ile iyi anlaşmış, kişisel hiç bir çıkarları olmayan, varmak istedikleri amaca kendilerini adanmış, bilim adamı ve uzmanlardan kurulu bir ekipten alınabilir. Bu ekip, memlekette bu alanda ün salmış en iyi elemanların topluluğu olmalıdır.

Oysa ki, Amerikada böyle bir ekibi toplamak çok güç olmuştur. Son yıllara kadar Kara, Hava ve Deniz Kuvvetleri bir birlerinden ayrı ve gizli olarak araştırmalar yapıyorlardı. Bu çalışmaları yapan ekipler büyük sanayicilerin çıkarlarını gözetmek zorunluğunda idiler. Çalışmalar tamamen özel sektörün kontrolü ve inisiyatifi altında idi. Her kuvvetin gayesi, kendi buluşlarını Millî Savunma Bakanlığına empoze ederek, füze ve roket siparişlerinin aslan payını temsil ettikleri sanayici grupları lehine ko-parmaktı. Teklif edilen füze ve roket model ve çeşit çokluğu işi büsbütün çığırından çıkarttı. N.S.A. bu çalışmaları birleştirmek amacı ile kurulmuştur. Fakat bugün bile, bu dairenin içinde, mali çevreler arasındaki mücadele, rekabet ve çekişme kıyasıya devam etmektedir. Özel şirketlerin doymak bilmeyen kâr hürsuları maliyetleri şişiriyor. Amerikan füzelerinin, Rus füzelerine göre çok teferruatlı yapısı bunun bir delilidir. Bilimsel çevrelere göre, Amerikanın uğradığı başarısızlıklardan bir kaçı, füzelerde bulunan lüzumsuz aksamardan ileri gelmektedir.

Arayı kapatabilmek ve Sovyetleri uzay yarışında geçmek sorunu, Amerikayı büyük bir dâva ile karşı karşıya bırakmaktadır. Özel teşebbüsün iştirak ettiği büyük çapta yatırımlar ve çalışmalar istenilen sonucu vermiyor. Özel çıkar çelişmeleri buna mani olmaktadır. Hastalık Amerikan ekonomik sisteminin özündedir.

Uzay alanında hızlı ilerleme ancak füze endüstrisinin ve ona bağlı yardımcı kolların devletleştirilmesi ile olur. Bu sanayi sektörüne eî uzatmak Amerikanın ekonomik yapısında büyük değişikliklere yol açar. Bugün için, Amerikada böyle bir harekete geçebilecek siyasi kuvvet henüz gelişmemiştir.

Ş A İ R

WALT
WHITMAN
(1819-1892)

Sen misin o, burada, ülkemde öğretmeğe ya da şairliğe kalkan?
Görev yücedir, şartlar çetin.
Burada öğretmenliğe kalkan, vücutça ve kafaca kendini hazırlasın,
İyice ölçsün kendini, tartınsın, donatsın, güçlendirsin, sertleştirsin, sınımlaştırsın,
Önce ben sorguya çekeceğim onu, yolu yok, sayısız ve amansız sorularla,
Gerçekten kimsin sen, ülkeme seslenecek ya da şarkı söyleyecek?
Yurdun inceledin mi? dilini, insanlarını?
Fizyolojisi, frenolojisi, politikası, coğrafyası, gururu, özgürlüğü dostluğu nedir,
öğrendin mi? temeli ve harcı?
Bağımsızlığın ilk yılının ilk gününü dipdiri duydun mu içinde?
Benim Anayasa'm dedin mi hiç?
Bütün derebeyi yollarını ve şarkılarını arkalarında bırakıp Demokrasi türkülleri
çağırınları bilir misin?
Nesnelere bağlı mısın? toprağın ve denizin, erkek vücutlarının, kadınının, seviş-
genliklerin, kahramanca öfkenin verdiğini verir misin insana?
Gelip geçici adetleri, ünleri bir kenara itmiş misin?
Tüm ayartmalara, budalalıklara, sersemliklere, kötü niyetlere «Hayır!» diyebilir
misin elini kaldırıp? güçlü müsün? sahi o büyük Halk'tan mısın?
Şu ya da bu zümreden değil misin? şu ya da bu okuldan, diyelim bir dinden?
Hayatın içinde yuğrulduğun mu bir iyi? Yaşamaya hazır mısın şimdi?
Bu yurdun bölünmezliğinden mi besledin kendini?
O herdem taze sabırdan ve adaletten sende de var mı?
Nedir getirdiğin ülkeme?
Yurduma uygun mu benim?
Bir zamanlar daha iyisi söylenmiş ya da yapılmış olmasın sakın?
Bir yerlerden gemilerle getirmiş olmayasın bunu, ya da özünü?
Alt tarafı bir masal değil mi? bir kafiye? bir güzellik? - o büyük neden var mı içinde?
Ne zamandır düşman illerinin şairlerinin, politikacılarının, edebiyatçıların pa-
calarından sarkan şey olmasın?
Buradan ters yüz gideni hâlâ burada saymasın?
Evrensel gerekleri karşılıyor mu? ne verecek yaşamamıza?
Trampet sesleriyle, Birliğin yüce zaferini söylüyor mu bu ayrılık savaşında?
Bomboş tarlalara çıksa ne kalır senin şürenden, ıssız deniz kıyılarına?
Gücümde sevincimde, yüzümde görünsün diye yediğim yiyecek, aldığım hava gibi
alabilecek miyim onu da içime?
Gerçek çalışmaların payı var mı onda? asıl yapıcıların? kalem cambazlarının değil?
Yeni buluşlara, değer ölçülerine, gerçeklere uyar mı tıpatıp?
Yurdunun insanına, gelişimine, şehirlerine ne verir? Şikago'ya, Kanada'ya
Arkansas'a?
Görünüşteki yapıcıların gerisinde dimdik, korkutucu, sessiz, gerçek yapıcıları, ma-
kinistleri, Manhattan'lıları, Batılıları, Güneylileri: sevgisinde de, nefretin-
de de tez insanları biliyor mu?
Fırsatçıların, yamalıkçıların, işbirlikçilerin, ayrılıkçıların, yaygaracıların, insansız-
ların ülkemden ne zaman bir şey istese başına ne gelir, ne gelmiştir,
biliyor mu?
Hangi sahte, alçaltıcı gaffet bu getirdiğin?
Hangi iz bu iskelet killelerle örtülü
Başkalarının hor görüp yol kenarına ittiği.

«BY BLUE ONTARIO'S
SHORE» dan Türkçe
Söyleyen: Mehmet DOĞAN

T. İ. P. GENEL SEKRETERİ RIZA KUAS'IN BASIN TOPLANTISI

Türkiye İşçi Partisi Genel Sekreteri Rıza Kuas'ın Çalışma Bakanının Senatodaki demeci ve bazı Türk-İş yöneticilerinin tutumuyla ilgili olarak Basına verdiği demettir.

Çalışma Bakanı Senatoda son yaptığı konuşmada, Türkiye İşçi Partisinin, yayınladığı bildiriyle Zonguldak olaylarını kışkırttığını söylemiştir. Bu iddia en hafifinden sorumsuzca söylenmiş bir lâftır. Türkiye İşçi Partisi, kömür işletmesiyle ilgili veya son Kozlu olaylarına değinen hiçbir bildiri yayınlamamıştır. Kaldı ki, bildiri yayınlamak Türkiye İşçi Partisi'nin hakkı ve görevidir. Hakkı ve görevidir, çünkü; önce Anayasamız vatandaşların uyanık bekçiliğine emanet edilmiştir. Şu halde vatandaşları uyanık davranmağa teşvik etmek ve haklarına sahip çıkmalarını istemek parti olarak da, vatandaş olarak da herbirimizin hakkıdır. Esasen Türkiye İşçi Partisinin Tüzüğü de emekçi halkımızın uyanması ve aydınlatılması görevini biz yöneticilere yüklemiştir.

Çalışma Bakanı, Türkiye İşçi Partisi'nin Kozlu olaylarından önce, bu olayları tahrik edebilecek nitelikte herhangi bir bildiri yayınlamadığını bilecek durumdadır. Bunu tahkik etmek için Çalışma Bakanının elinde bütün bir devlet teşkilâtı vardır. Hal böyle iken, Çalışma Bakanının, hem de hükümet adına yaptığı bir açıklamada Türkiye İşçi Partisi'nin adını Kozlu olaylarına karıştırmak için gerçeklere aykırı beyanda bulunması, bu olayların sorumluluğu altında olmanın yarattığı telâş ve şaşkınlığın neticesinden başka bir şey değildir.

Zonguldak olaylarında iki işçi kardeşimiz öldürülmüştür. Bu kardeşlerimizin kanunsuz grev yaptıkları iddia ediliyor. Kanunsuz grev yapmanın cezası bir ilâ üç ay haptir, herhalde ölüm değildir. Çalışma Bakanı Senatoda beyanda bulunmadan önce bunun sorumluluğu üzerinde iyice düşünmeliydi.

Zonguldak'daki işçi hareketinde en küçük bir tahrikin bulunmadığı bugün herkes tarafından kabul edilmiş bulunmaktadır. Gerçekten eğer bir tahrik varsa, bu içerden, işçinin tahammülü dışı yaşama şartlarından ve bunun sorumluları tarafından ele alınmasından gelmiştir. Nitekim iki gün önce Çeltik linyit işletmesinde de 69 işçi kardeşimizin yeraltında ezilip yanarak ölmelerine sebep olan grizu infilâkında maden işçilerimizin ne kötü şartlar altında çalıştırılmakta olduklarının en açık delilidir. Madenlerdeki çalışma şartları bu iken, işçinin memnuniyetsizliğini tahriklerle izah etmeye kalkmalar bir Bakan için affedilmez bir hafifliktir. Türkiye İşçi Partisi olarak Çeltik'te ölen işçi kardeşlerimizin önünde saygı ile eğilir ailelerinin kederlerini paylaşıyoruz.

Bu vesile ile Türk-İş'in yayınladığı bildiriye de değinmek isterim.

Türk-İş yöneticileri, kendi sorumluluklarını ve cesaretsizliklerini örtbilecek kaygısıyla, Zonguldak olaylarında tahrikçilerin bulunduğunu bu arada Türkiye İşçi Partisine mensup bazı kimselerin işçi hareketlerine politika karıştıracağını söyleyecek kadar iz'an ve basiretten yoksun duruma düşmüşlerdir. Türk-İş yöneticilerine şunu hatırlatmak isterim:

Bugüne kadar Türk işçisinin insanca yaşamak için attığı her adıma Türk-İş karşı çıkmıştır. Mesleki bir teşekkül olarak Türk-İş'in baştaki yöneticileri muhtelif vesilelerle, Türk işçisinin işverene karşı giriştiği hareketleri dışardan gelen tesirlere kapılarak durdurmuş ve işçi haklarını korumada hayret verici bir ihmal göstermiştir. Bunlardan birkaç örnek verelim:

1 — Türk-İş işçi hareketlerinin gelişmesinde önemli sonuçlar doğuracak olan bir çok grevleri durdurma kararları almış bu grevleri başarısızlığa uğratmıştır.

2 — Türk-İş, işsizliği önlemek insan haysiyetine uygun asgari ücretler sağlamak, işsizlik sigortası tesis ettirmek ve tarım işçilerini iş kanununun himayesine almak için canla başla çalışması gerekirken bunu yapmamış ve rica yolu yazmalarından öteye geçmemiştir.

3 — Türk-İş, işçi sigortalarda işçinin alın terinden biriken, fakat işçinin kendisinden esirgenen paraların işverenlere kredi olarak dağıtılmasına seyirci kalmıştır.

4 — Türk-İş, Zonguldak'ta işçiler 11 TL. ya günde 14, hattâ 16 saat yeraltında hafta tatili yapmaksızın çalıştırılırken bu gayri-insani hale dahi kayıtsız kalmakla yetinmemiş, üstelik bu halli protesto eden işçilere ve gençlere karşı gelmiştir.

Türk-İş şunu açıkça bilmelidir ki Türkiye'nin bugünkü işçileri ve sendikaları artık Türk-İş'in kuruluş tarihindeki işçiler ve sendikalar değildir. İşçiler bugün öylesine bilinçli hale gelmişlerdir ki, kendileri aleyhine çıkarıcı çevrelerin lehine oynanan oyunların hep-

Bahar gelir gibi oldu. Hava ılık, gök mavi, içim yaşama isteğiyle dopdoldu. Bir gazete alıp bulvar kahvelerinde oturmak çektik camım. Kahveler tenha, güneşli, güzel. Bulvardan geçenlerin yüzleri güleç. Bahar kokusu, güneş insanlara mutluluk getirmiş gibi. Kış bitmiş. Odun kömür derdi de bitmiş. Şunun şurasında bir ay daha dayanırsak kuru havalar gelecek içine su alan pabuçlar ısıtmeyecek ayakları. Çocuk trençkotla çok şükür kışı çıkardı ya bundan sonra hasta olmaz. Baba, iki ay daha dişini sıkarsa, eskiliğinden utandığı ceketini atacak bir kenara. Yazlık bir gömlek, iki günün biri yıkanarak bütün yaz vaziyeti kurtarır. Şöyle alı güllü bir basma bir de poplin entari hamamın da yazını idare eder. Kışa da Alah kerim. Belki böylece güneş ve bahar kokusu uzaklaştırıyor insanları dertlerinden. Şu özel gibi görünen dertler, çoklukla birbirinin örneği. Fakat kimi kimseler, özel sandıkları dertlerinin genel nedenlerini araştırmıyorlar. «Alın yazısı» diyor. Küsmüş oturmuş tarihine. Kimi kişiler, adam sendeci. «Bir de derdin dip nedenine aklımı yorarsam dayanılır mı buna? «neme gerek!» diyor. Nedenlere yan çiziyor; güçlü buluyor kendisini düşünmek için. Kimisi dünyalığını yapmış, rahatına bakıyor. Bu memleketin sınırları içinde, bu memleketin koşullarına rağmen çok rahat bir hayat sağlamış kendisine. Nüfus cüzdanındaki kayıttan başka bir ilintisi kalmamış memleketle. Bulvardan geçen güleç yüzü insanları bunları düşündürdü bana. Ben de aklıma gelenlere yan çizmek istedim, gazetemi açtım. TİP Genel Başkanı, «Akhisar olayları bir tertiptir.» demiş. Yan çizebilir. sen çiz. Birden bire ne çok ve ne müthiş tertip olayları hatırladım bilerseniz. Belleğim tâ 20 - 25 yıl ön-

cesine gitti. Hep ilerici aydına karşı, büyüklü küçük- lü, oyuncularını çeşitli tertipler. Tertiplerle cana kıydı. Tertiplerle gazete yıkıldı. Tertiplerle üniversite hocaları kürsülerinden atıldı. Daha neler de neler. Bu olayları hatırlamak tüm kaçırıldı keyfimi. Bulvar dan geçenlerin güleç yüzleri kayboldu birden. Ne ba- har kokusu kaldı havada, ne de sırtımdaki o çiğ ür- pertiyi gidermeğe güneşin gücü yetti. Düşündüm: 1950 seçimlerinde, bunca yılın «İktidar benim.» diyen CHP'si alaşağı edildi. Aradan on yıl geçti. İhtilâl ol- du. DP alaşağı edildi. 1960 tam buyana bir dört yıl daha İktidarlar değişti, idareciler değişti; fakat ter- tipler bir türlü alaşağı edilemiyor. Devrimci Kayma- kama karşı tertip, devrimci öğretmene karşı tertip, hükümet düşürmekte tertip, ilerici politikacıya kar- şı tertip, ilerici aydına, ilerici bilgine, ilerici gazete- ciye karşı tertip, bütün ekicisine karşı tertip, grevciye karşı tertip. Tertip bir müessesese oldu çıktı. Yıllar yılı işlemediği kıyı köşe kalmadı. Politika safiarın- dan tutun da bilim kurullarına kadar. Şu 20 - 25 yıl içinde yasaların, mahkeme kararlarının bile tertipler- le güme gittiğini gördük. Böylesine güç kazanmış bu mekanizmayı işlemez hale getirmek için, iyi niyetli kişilerin, tanık oldukları tertipleri anında göğüsle- mesinden başka çıkar yol bulamıyorum ben. Üzü- ntüyle söylüyeyim ki, iyi niyetli vatandaşın da, iyi ni- yetli aydının da çoğu zaman tertiplere karşı sustu- guna şahit olduk ve oluyoruz. Tâ ki taşlar kendi ba- şımıza atılıncaya kadar, tâ ki kendi hayatımız, kendi geleceğimiz, kendi işimiz gücümüz, kendi ekmeğ pa- ramız, kendi yaptığımız tertiplere hedef oluncaya ka- dar seyirci kalmıyalım olaylara. Yoksa, yürekli her boşuna dövuşmüş, boşuna aç kalmış olacak ve son- ra baharlar bile insanların yüzünü güldüremeyecek.

sinli görmekte, kendilerine ihanet edenleri bir bir tanımaktadırlar. Türkiye'nin geri kalmışlığını ken- di kişisel çıkarları için sürdürüp götürmek isteyenler arasında, ma- aalesef Türk-İş gibi çok büyük bir teşkilâtın başında bulunan bir kaç yönetici de yer almaktadır.

Şu husus artık herkesçe bilin- melidir ki, kendi tüzüğüne ilkele- rini dahi cesaretle savunamamanın

aczi ve korkaklığı içinde bulunan ve bu halini de Türk İşçisi ile kendisine bağlı sendikalara baş- rettili hareket olarak göstermeğe çalışan Türk-İş yöneticilerinin bu davranışları bu kimselerin artık işçi hareketlerine liderlik yapama- yacaklarının kesin delilidir.

Türk-İş yöneticilerine son ola- rak şunu bir daha kesinlikle ha- tırlatırım:

Türk işçi sınıfının önderliğini yapmak bilinçli ve cesur adamlar- ın işidir. Rahat koltuklarda otu- rup, iki kardeşimiz kurşunlanır ve 69 işçi kardeşimiz tedbirsizlik yü- zünden yer altında can verirken, ağzını açmak cesaretini bile gös- teremeyen kimseler, Türk işçisinin önderi olmak şerefine ve sorumlu- luğuna asla lâyık deydilerdir.

TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ VE GREV

AHMET TOP

Senelerdenberi Türkiye'de sendikalarımızın yaptığı uzun bir mücadeleden sonra, işçiye tanınan hakların kâğıt üzerinde kaldığını, bu hakların, Türk işçisinin ancak % 10 na söyle böyle tatbik edildiğini görürüz. En son tanınan, toplu iş sözleşmesi ve grev hakkının tatbikatındaki aksaklıklar bir tarafa, hâlâ bu gün için milyonlarca Türk işçisi, sekiz saatin üstünde 10, 12, 14 saat çalıştırılmakta, senelik ücretli izin, genel tatil, hafta tatili haklarını alamadığı gibi; sigortalı olma haklarına dahi kavuşamamış ve bu kanunî haklar, iş mevzuatı içinde rafta kalmıştır.

Bunun nedenleri bu yazımda mümkün olduğu kadar açıklamaya çalışacağım. Bunun haricinde sermaye çevreleri, bizde sermaye birikimini ancak emek hakkını çalmakla temin edebilmiştir. Bununda yukarıda söz konusu ettiğimiz yollardan, yani işçinin kanunî haklarını kısıtlamak şekliyle temine çalışmıştır. Başkaca, kalite üstünlüğü, fazla verim, anlaşmalı bir çalışma, şahsî giderlerinde tasarruf, aşırı lüks yaşantılarına bir son vermek gibi memleket yararına olan işlemlere girmemişlerdir. Ve işte bunun için dirki emek gücünü sömürüp bu yoldan biriktirdiği sermayenin, aşırı sefahat yoluna aktarılmasına hız vermişlerdir. Yeni iş sahalarına yatırımı hiç akıllarına bile getirmemişler. Bu düzenlerinin devamı için ellerinden gelen her kötülüğü emekçi halkımıza reva görmüşlerdir.

Zaman zaman sendika diyen, grev hakkı isteriz, ücretlere zam isteriz diyen, işçi ve teşekkülleri bası altında tutmak, hattâ çok insafsızcasına, alımları gözünü ve kol emeği ile geçinen temiz Türk işçilerine komünist diyecek kadar ileri gitmişlerdir.

Bu bir gerçektir, karma ekonomi düzeni içinde özel sermayenin bu gidişi frenlenmedikçe, emekten yana emeğin iştiraki ile bir devletçilik, yani gerçek manada bir devletleştirme yoluna gidilmedikçe, geri kalmış Türkiyemizin bir adım ileri gidemeyeceği,

aksine her geçen gün biraz daha geriliyeceği gün gibi aşîkârdır.

Bu sermayeci sınıflar memlekette, ekonomik ve siyasi yönden kilit noktalarını ellerinde tuttukları müddetçe işçiye verilen haklar; Türk emekçisine hiç bir şey getirmeyecektir.

Sermayecilerimiz her dönemde olduğu gibi içinde bulunduğumuz şu anda bile durmadan hızla çalışıyorlar. Sendikaları, olumsuz, güçsüz hale getirmek için ellerinden gelen çabayı gösteriyorlar. İşçinin ekonomik yönden güçlenmesiyle paralel olarak, siyasi yönde güçlenmesi, yurtdışı söz ve karar sahibi olması ve dahası var dengeli bir demokrasinin kökleşmesi gerekirken, en ileri ve en başta bulunan sendika liderlerine dahi «işçi siyasetle ilgilenmeyip, ekonomik yönden çalışması yeterlidir.» dedirtebiliyorlar.

Dış ve iç sermaye elele vererek sendikalarımızı etki altında bulundurabiliyorlar. Örneği AİD teşkilâtının sendikalarımıza maddî yardımı gibi.

Gelelim asıl mevzumuza. Toplu iş sözleşmesi ve grev işçiye ne getirmiş, kanunun yürürlüğe girdiği gündündenberi? Türk emekçisi bundan nasıl yararlanabilmiş?

Senelerdenberi Türk işçisinin istediği ve son Anayasamızın ön gördüğü grev hakkının tanınmasından, bir de bunun yanıbaşında işçiye mücadele azminden başka hiç bir şey getirmemiş ve hattâ bir çok noktalarda, işçi aleyhine anlaşmalar temin etmiş; bunun nedenlerini sıralıyacağım.

Yukarıda belirttiğim gibi, daha toplu iş sözleşmesi ve grev kanunu çıkmadan senelerce önce tanınmış olan, işçi hakları, tam tatbik edilmeyip rafta dururken, bu toplu iş sözleşmesi ve grev kanunu tatbikinin gene sermaye lehine düzenlenerek yürütümü ön görüldüğünden bir çok yönden savsaklanacağı beliren bir gerçektir. Nitekim öyle oldu. Bu kanun bir çok yönleri kısıtlı olarak, hemen hemen bir çok maddelerle işveren lehine düzenlendi; tatbikatında kapalı ifadelerle kaleme alınmış olan maddeleri, icra ve murakabe organları tarafından işveren lehine tefsir edildi. Grevin tatbikatında, polis zoru kullanıldı, kanunsuz grev deyimleriyle çok sendikacılar hapse atıldı. İşçinin aslında hakkı grevleri millî güvenliği bozucudur, diye durduruldu. Bu zoru gören sendikacılar; bazı yetkili şahsiyetlerin aracılığı ile tavizkâr toplu iş sözleşmeleri imza ederek grevden vazgeçmek lüzumunu hissettiler. Bu şekilde yapılan toplu iş sözleşmeleri de işçiye hiç bir şey kazandırmadı, yaşantısında bir ilerleme olmadı. Bazı sarı sendikacılar, çıkarıcı ve gerici sendika yöneticileri ise iş verenlerden edindikleri maddî çıkarılar sonunda, kendilerini iş verenlerin kucağına atarak, işçi aleyhine, ikşer ve üçer senelik şike toplu sözleşme yapmaktan ürkmeyebilirler.

Son çıkan kanunlarla işçi aletlerinin iş yeri bordrolarından kesilmesi, sendikalar lehine bir çıkarı açıp sendikaların mali güçlerini artırmaları dü-

şintüldü ise de, buda dehşetli suistimallere meydan verdi. Çıkarıcı bazı sendika liderleri daha sendika veznesine para ulaşmadan maaşlarını en az 2500 T. Lirası olarak tesbit ettirebildiler. İşçiyi satabildikleri toplu iş sözleşmeleri toplantılarına katılma harcırahı, huzur hakkı gibi bol keseden harcamalarıyla sendika kasalarını boş bırakabildiler. Daha düne kadar 500 T. Lirası maaşla işçilik yapan bu söztüm ona sendikacılar içinde 2500 T. Lirası maaşı kendilerine az bulanlar bile oldu. Devlet dairelerinde dahi görülmemiş, günlük 60 lira harcırah ödeneklerini yönetmeliklere koyabildiler. Toplu iş sözleşmesi masasına

oturmadan, iş verenlerle anlaşarak işçi aيداتlarının seneliğine karşılık pazarlık yapıp, toplu paralar alarak hem sendika veznesine darbe vurdular ve hem de, sendikanın bu durumunu sezen işverene masa başında işçiyi satmayı da iyi becerdiler.

Bazı sendikaların artık bir mücadele topluluğu olmaktan uzak, bir nevi açık gözlerin geçim kıtlığı haline sokulması böylece başladı.

Berken sendikalar içinde bu tip yöneticiler arasında çıkarları yolunda sen ben kavgası başladı. Tabii bunun üzerine parçalanmalar neticesi yeni yeni sendikalar türedi. 1960 senesinde 400 küstür olan sendika sayısını azaltalım derken 1964 senesinde 600 küstür sendikanın var olduğu görüldü. En yüksek işçi teşekkülü Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu buna seyirci kaldı, hiç bir tedbir almadı. Alamazdıda Çünkü orada da sandalyelerini muhafaza etmek çabası içinde olanlar vardı.

Netice olarak bütün bu olayların işçi lehine dönmesi, ancak, işçi topluluğunun bir an evvel dürtüst sendikacılar tarafından uyarılıp bütün bu kötü gelenekler göz önüne dökülerek, Ekonomik ve siyasi yönden güçlenmesi ile mümkün olabilir.

d ö n ü ş ü m

Yarın bugünü yıkar.

Nisan'ın ilk haftasında
Çıkıyor.

P.K. 45 Cebeci - ANKARA

Yeni yayımları
En seçme klâsik
Ve Modern plâkları
Bulabileceğiniz yer

DEVİRİM KİTABEVİ'DİR DEVİRİM KİTABEVİ

Bütün aydınların
Ugrak yeridir.
Taşradan sipariş
Kabul edilir.

20 liradan aşağı
Siparişlerde posta

Masrafı okurlara aittir.

ADRES: DEVİRİM KİTABEVİ
Bayındır Sok. 36/B
Kızılay/ANKARA

TOPLUM YAYINEVİNİN YENİ KİTAPLARI

DÜĞÜN GECESİ — B. Brecht'in oyunu. (Türkçesi H. Kaya Öztas) 2 lira

BİR BEYAZ ADAM — Alpagut Erenuluğ'un oyunu. 250 kuruş.

BAĞIMSIZLIK GÜLÜ — Ceyhan Atuf Kansu'nun şiirleri. 3 lira

TEMMUZ BİLDİRİSİ — Hasan Hüseyin'in şiirleri. 3 lira

KADINLAR DA SAVAŞI YİTİRDİ — C. Malaparte'in oyunu. (Türkçesi: T. Saraç - T. Açar) 3 lira.

Topluca alacaklara indirim yapılır. Ödemeli gönderilir.

TOPLUM YAYINEVİ - P. K. 176, ANKARA

—« S. B. F. Fikir Kulübü 17 Mart 1965 Çarşamba günü, Zonguldak olaylarında hükümetin ve idari makamların yanlış tutumunu protesto amacıyla bir sessiz yürüyüş düzenledi. Aynı zamanda «Çeşitli öğrenci dernekleri ve işçi sendikalarıyla birlikte bir ortak bildiri yayınladı. Bu bildiri okuyucularımıza sunuyoruz»

İŞÇİ - ÜNİVERSİTELİ ORTAK BİLDİRİSİ

İnsanca yaşamak hakkı hiç bir kişinin hiç bir sınıfın tekelinde değildir. Çalışan ve üreten herkes mutlu olmak hakkına sahiptir. Köleler ve onların efendileri devri, insan aklının ve ahlakının zayıf çağları olarak her gün biraz daha geride kalmıştır, kalmaktadır ve kalacaktır. Türkiye büyük meselelerle karşı karşıyadır. Milli gelir dağılımındaki adaletsizlikle, okuma yazma bilenlerinin azlığıyla, hastalık, ölüm, pahalılık ve işsizlik oranlarıyla çağdaş dünyanın en geri kalmış ülkelerinden biridir. Türk insanı yoksulluğun ve çaresizliğin bunalımıyla kıvrılmakta, Türkiye iktisadi ve ahlaki bir buhran içinde bulunmaktadır.

İşçileri kurşunlayarak hiç bir şey halledilemez. Hiç bir meseleye çözüm getirilemez. Ancak içinde yaşadığımız buhran arttırılır. Haklarını arayan insanları kurşunlamak hiç bir demokratik düşünceyle bağdaşmaz. İkidebir, bir takım esrarengiz tahriklerden bahsetmek, olayların temelinde yatan derin gerçekleri kavramamak demektir. Türk işçisi vatanseverdir. Yıllar yılı savaşlarda onun kanı akmıştır. Gözümüzün gördüğü her şeyi; yolları, evleri, fabrikaları, yediğimiz içtiğimiz her şeyi onun akan terine ve kanına borçluyuz. Kendi maaşlarına bir çırpıda zam yapıveren efendiler; toprağın derinliklerinde kan teri içinde çalışan ciğerleri kömür tozuyla dolu insanın, bir günde üç çocuğu birden kızamaktan ölen ananın, iş bulamayan genç sapasağlam işsiz delikanlının acısını ve çaresizliğini anlamak zorundadırlar. Görevleri bu acılara ve çaresizliklere çözüm getirmektir.

Türk halkı her şeye rağmen uyanmakta, meselelerine çözüm istemektedir. Tarihi uyanmış kurşunla durdurulamaz.

Türkiye Petrol İşçi Sendikaları Federasyonu
Başkan MEHMET KILINÇ

Siyasal Bilgiler Fakültesi Fikir Kulübü A.
Ümit HASSAN

S.B.F. Talebe Cemiyeti Bşk.
Ömür SEZGİN

Türkiye Basın - İş Sendikası Genel Sekreteri
Hüseyin KORKMAZGİL

Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği II. Başkanı
Erol ERTUĞRUL

Türkiye Yapı - İş Fed. Başkanı
Tahir ÖZTÜRK

Pancar - İş Sendikası Genel Bşk.
Hilmi KASIM

Türkiye Sağlık - İş Sendikası Genel Başkanı
Fatih KUZUDİŞLİ

Türkiye Motor - İş Sendikası Başkanı
Fikri ALTAY

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :

Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telgraf adresi : BASINKURUMU

SOSYAL ADALET
YAYINLARI

Hüseyin Korkmazgil

ÖHHÖÖ

(Mizah Hikâyeleri)

3 Lira

Muarice Dobb

AZGELİŞMİŞ ÜLKELER
VE
İKTİSADİ KALKINMA

3 Lira

Oskar Lange

KALKINMA YÖNTEMLERİ

2 Lira

İsteme Adresi :

PK. 193

Yenişehir - A N K A R A

Basın A - 2574

sosyal adalet aylık siyasi fikir dergisi
Yıl: 2 Sayı: 13

İmtiyaz Sahibi: Cemal Hakkı Selek, Yazı İşleri Müdürü: Yalçın Cerit,
Yazı Kurulu Başkanı: Prof. Sadun Aren, Teknik Yönetmen: Abdullah Nefes,
Yönetim Yeri: Selânik Caddesi 28/1 Kızılay-ANKARA
Kısa Adres: P.K. 193 Yenişehir-ANKARA

FIATI: 250 KURUŞ

Yıllık abone 24, 6 aylık 13 Liradır. İlan - Reklam ücreti
özel anlaşmaya bağlıdır.

Dizilip basıldığı yer: Başnur Matbaası - Konya Sokak ANKARA

sosyal

adalet

